

Załącznik
do Uchwały Nr 901/L/2014
Rady Miasta Częstochowy
z dnia 24 marca 2014 r.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Częstochowy na lata 2014-2020

Częstochowa, luty 2014

Spis treści

1. Wprowadzenie

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych stanowi podstawę do realizacji stosunkowo trwałych wzorów interwencji społecznych, które mają przyczynić się do poprawy warunków życia mieszkańców, w szczególności tych, którzy są zagrożeni marginalizacją i wykluczeniem społecznym, aby w konsekwencji doprowadzić do integracji społecznej. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2014-2020 rozwijając myśl planistyczną zawartą w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2007-2013 jest w znacznej mierze zbliżona układem do dokumentu poprzedniego, choć pojawiają się zmiany zarówno w zakresie prognozy, jak i sposobu wdrażania planowanych działań.

Dokument zwiera diagnozę sytuacji społecznej i prognozę zmian problemów społecznych w perspektywie do roku 2020. Identyfikacja najważniejszych kwestii społecznych została skonstruowana na podstawie przedłożonych materiałów statystycznych i urzędowych a także instrumentów analizy strategicznej, do których należy zaliczyć identyfikację mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń lokalnego systemu polityki społecznej (SWOT). Z diagnozy wynikają obszary problemowe, nad którymi winna skupić się lokalna polityka społeczna. Ujęte w formę misji, celów strategicznych, operacyjnych i kierunków działań, w sposób praktyczny wyznaczają działania poszczególnych podmiotów. Część programowa została ujęta w formie tabelarycznej, zawierającej cele, kierunki oraz realizatorów poszczególnych działań, czas ich realizacji oraz wskaźniki ich wykonania.

1.1. Metodyka

W procedurze konstruowania strategii, w której przyjęto podejście partnersko-ekspertkie przestrzegano trzech podstawowych zasad postępowania:

- konsensusu społeczności lokalnej, co do przyjętych celów i zadań strategicznych,
- czytelnego zdefiniowania problemu społecznego wraz z określeniem warunków do jego rozwiązania,
- uczestnictwa w procesie planowania strategicznego wsparcia eksperckiego.

Pierwsza z wymienionych zasad wymagała włączenia do prac nad strategią przedstawicieli społeczności lokalnej, zwanych liderami lokalnymi, reprezentujących różne terytoria, środowiska i grupy interesów. Było to konieczne, ponieważ prawidłowo skonstruowana strategia musi określać formy i środki współpracy licznych podmiotów i środowisk na rzecz rozwiązywania problemów społecznych jak również zapewnić spójność pomiędzy poszczególnymi organizacjami odpowiedzialnymi za rozwiązywanie kwestii społecznych. Dążąc do urzeczywistnienia omawianej zasady planowania strategicznego zastosowano wielokrotnie sprawdzoną w Polsce i krajach zachodnioeuropejskich metodę postępowania, zwaną w literaturze metodą collaborative planning. Jest to procedura grupowego planowania i podejmowania decyzji przez reprezentantów wszystkich zainteresowanych stron - w toku konsultacji realizowanych na dwóch poziomach: pierwszym w trakcie wypracowywania dokumentu i drugim podczas jego upublicznienia organizacjom

pozarządowym w trakcie spotkania 6 grudnia 2013 r. oraz na stronie internetowej Urzędu Miasta Częstochowy.

Prace nad dokumentem strategicznym były prowadzone na podstawie Zarządzenia Prezydenta Miasta Częstochowy z dnia 23 maja 2013 r. w sprawie powołania Zespołu ds. opracowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Częstochowy na lata 2014-2020. Zespół przygotowujący dokument pracował podczas posiedzeń roboczych, analizując dostępne dokumenty źródłowe, dokonał analizy SWOT oraz rekomendował prezentowany kształt niniejszego dokumentu.

Tabela 1. Skład Zespołu ds. opracowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Częstochowy na lata 2014-2020

Imię i nazwisko/ stanowisko	Instytucja
Ryszard Majer – Przewodniczący Zespołu	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie
Przemysław Cichoń – Zastępca Naczelnika	Wydział Prewencji Komendy Miejskiej Policji w Częstochowie
Janusz Danek – Radny	Rada Miasta Częstochowy
Artur Hołubiczko – Komendant	Straż Miejska w Częstochowie
Jarosław Kapsa – Główny Specjalista	Wydział Rozwoju Miasta UM Częstochowy
Agnieszka Marchewka – Główny Specjalista	Wydział Zdrowia UM Częstochowy
Ewa Lichterowicz – Dyrektor	Towarzystwo Profilaktyki Społecznej w Częstochowie
Agnieszka Lipińska – Inspektor	Wydział Kultury, Promocji i Sportu UM Częstochowy
Maria Przymus – Konsultant	Samorządowy Ośrodek Doskonalenia w Częstochowie
Irena Rorat – Inspektor	Wydział Komunalny UM Częstochowy
Bożena Szecówka – Zastępca Naczelnika	Wydział Promocji Zatrudnienia i Spraw Społecznych UM Częstochowy
Anna Zalewska – Inspektor	Biuro Inicjatyw Lokalnych i Konsultacji Społecznych UM Częstochowy

Źródło: Zarządzenie Prezydenta Miasta Częstochowy z dnia 23 maja 2013 r. w sprawie powołania Zespołu ds. opracowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Częstochowy na lata 2014-2020.

Zespół pracował nad dokumentem podczas posiedzeń roboczych w miesiącach wrzesień- listopad 2013 r. Podczas prac nad strategią uznano, że w dokumencie winny znaleźć odbicie takie wartości polityki społecznej jak: solidarność, pokój społeczny, subsydiarność, przezorność, wielosektorowość oraz znaczenie rodziny jako fundamentu dla pomyślnego rozwoju lokalnej społeczności. Zdecydowano, że podstawowymi zasadami konstrukcji dokumentu będą:

- partycypacja,
- egzogeniczny układ,
- otwartość.

Podczas spotkań plenarnych Zespół wypracował koncepcję dokumentu, określił metody przygotowania materiału oraz tryb sporządzenia analizy SWOT, w trakcie prac akceptował także dane diagnostyczne. Wypracował również misję, cel główny oraz podstawową siatkę celów strategicznych i operacyjnych, wreszcie zatwierdził zaproponowane wskaźniki oraz system monitorowania

dokumentu. Zespół był wspierany przez grupy robocze, które rozpoznawały problemy społeczne, konstruowały analizy szczegółowe poszczególnych kwestii społecznych oraz proponowały rozwiązania dla poszczególnych kwestii społecznych. Pełne zestawienie autorów dokumentu zawarto w Aneksie do strategii.

Proces programowania rozwiązań oparto na diagnozie problemów społecznych, którą sporządzono metodą desk research (metoda badawcza polegająca na wykorzystaniu dostępnych danych wtórnych takich jak publikacje, raporty, biuletyny, bazy danych itp.). Podstawą do diagnozy były materiały i analizy statystyczne gromadzone i opracowane przez instytucje działające na terenie miasta, m.in. przez Urząd Miasta Częstochowy (UM), Urząd Statystyczny w Katowicach - Oddział Częstochowa (USt), Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie (MOPS) i Powiatowy Urząd Pracy w Częstochowie (PUP), Ośrodek Pomocy Osobom z Problemami Alkoholowymi (OPOPA). Diagnozę sporządzono w trzecim i czwartym kwartale 2013 r., toteż pod uwagę wzięto okres 2010-2012, co uznano za wystarczające dla wykazania najistotniejszych tendencji w lokalnej polityce społecznej. Warto zauważyć, że w części diagnostycznej dokumentu, odnotowano także zmiany dokonujące się w czasie jego sporządzania, tj. w 2013 r. Pod uwagę wzięto także wyniki raportu opracowanego przez Samorządowy Ośrodek Doskonalenia w Częstochowie: „Badanie jakościowe i ilościowe z zakresu spraw społecznych na terenie Częstochowy 2013”, w którego opracowaniu brał udział m.in. prof. Felicjan Blok - dyrektor Instytutu Socjologii Politechniki Częstochowskiej.

Strategia przedstawia aktualną sytuację społeczną miasta, formułuje cele oraz wskazuje kierunki działań zmierzających do osiągnięcia pozytywnych wskaźników rozwoju społecznego. Strategia służyć będzie jako punkt odniesienia dla działań o charakterze rozwojowym, podejmowanych m.in. z zasobów środków własnych miasta oraz środków zewnętrznych, w tym funduszy unijnych.

1.2. Zakres

Ramy prawne tylko częściowo definiują zakres dokumentu strategicznego jakim jest strategia rozwiązywania problemów społecznych. Realizowane przez samorządy dokumenty programowe mają różnorodny zakres od bardzo szerokiego - co zbliża je w istocie do strategii polityki społecznej, po ograniczone do zadań jednostki właściwej do spraw pomocy społecznej. W niniejszej strategii, jej zakres wyznaczono poprzez zdefiniowanie problemu społecznego - jego skali i zasięgu oddziaływania.

Problemy społeczne doczekały się na łamach literatury socjologicznej i politologicznej licznych definicji i wyjaśnień. Na potrzeby niniejszego dokumentu problemy społeczne będziemy traktować jako występujące obecnie lub mogące się pojawić w niedalekiej przyszłości zjawiska niepożądane, które dotyczą lokalnej społeczności przyczyniając się do jej wykluczenia, a nawet marginalizacji społecznej. Analizując możliwości rozwiązywania problemów społecznych przez samorząd lokalny należy wziąć pod uwagę możliwości kompetencyjne poszczególnych podmiotów lokalnej polityki społecznej oraz możliwości finansowe samorządu lokalnego. Dopiero zestawiając te podstawowe elementy wraz ze zidentyfikowanym w trakcie prac diagnostycznych katalogiem problemów

społecznych można dokonać planowania strategicznego.

2. Ramy prawne i zgodność z innymi dokumentami strategicznymi

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2014-2020, podobnie jak inne dokumenty strategiczne przygotowywane na różnych szczeblach administracji publicznej, jest dokumentem uwarunkowanym prawnie. Obowiązek jej opracowania wynika wprost z art. 17 ust. 1 pkt 1 i art. 19 pkt 1, w powiązaniu z art. 16 b ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, które w ramach zadań własnych gminy przewidują „opracowanie i realizację gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnie ryzyka”.

Na treść i realizację Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych mają również wpływ inne akty prawne. Należą do nich:

- ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym,
- ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym,
- ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi),
- ustawa z 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych,
- ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów,
- ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie,
- ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii,
- ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (tj. Dz. U. z 2008 r. Nr 69, poz. 415 ze zmianami),
- ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym,
- ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych,
- ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o dodatkach mieszkaniowych,
- ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego,
- ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie,
- ustawa z dnia 9 czerwca 2011 o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych jest dokumentem zgodnym z dokumentami strategicznymi i programowymi, które funkcjonują na poziomie europejskim, ogólnopolskim, wojewódzkim i gminnym. Dokumenty te tworzą warunki do podejmowania działań opartych na zasadzie pomocniczości państwa przy wykorzystaniu zasobów tkwiących w środowiskach lokalnych i aktywności środowisk zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym.

2.1. Unijne dokumenty strategiczne

2.1.1. Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu

Strategia Europa 2020 stanowi strategię wzrostu Unii Europejskiej w kolejnych latach. Zakłada ona potrzebę stworzenia inteligentnej i zrównoważonej gospodarki, która sprzyja włączeniu społecznemu. W perspektywie roku 2020 wyznaczonych zostało 5 celów obejmujących:

- zatrudnienie (75% osób w wieku 20-64 lat powinno mieć pracę),
- badania i rozwój oraz innowacje (na inwestycje w badania i rozwój oraz w innowacje,
- powinniśmy przeznaczać 3 % PKB Unii – łącznie ze środków publicznych i prywatnych),
- zmiany klimatu i energię (ograniczenie emisji gazów cieplarnianych o 20% w stosunku do poziomu z roku 1990, 20% energii powinno pochodzić ze źródeł odnawialnych, a efektywność energetyczna powinna wzrosnąć o 20%),
- edukację (odsetek młodych ludzi przedwcześnie porzucających naukę nie powinien przekraczać 10%, a co najmniej 40% osób w wieku 30-34 powinno mieć wykształcenie wyższe),
- ubóstwo i wykluczenie społeczne (zmniejszenie liczby osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym o co najmniej 20 mln).

Należy przyjąć, że realizacja celów Strategii przyczyni się do osiągnięcia celów zakładanych w dokumencie.

2.1.2. Komunikat Komisji Europejskiej „Inicjatywa na rzecz przedsiębiorczości społecznej”

Komunikat wydany został w dniu 25 października 2011 r. Komisja Europejska zwraca uwagę na znaczącą rolę jaką ekonomia społeczna odgrywa w strategii „Europa 2020” w aspekcie zwalczania ubóstwa i wykluczenia społecznego. W gospodarce społecznej w UE zatrudnionych jest ok. 11 mln osób, co stanowi 6% całkowitego zatrudnienia. Komisja Europejska zaproponowała w Komunikacie szereg rozwiązań zmierzających do wzmocnienia roli ekonomii społecznej. Działaniami tymi są:

- 1) poprawa dostępu do finansowania realizowana przez:
 - uznanie przedsiębiorstw społecznych za priorytet inwestycyjny Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (dalej EFRR) i Europejskiego Funduszu Społecznego (dalej EFS),
 - utworzenie ram dla etycznych funduszy inwestycyjnych,
 - łatwiejszy dostęp do mikrokredytów,
- 2) poprawa promocji ekonomii społecznej za pomocą:
 - zwiększenia rozpoznawalności ekonomii społecznej,
 - utworzenia publicznej bazy danych oznakowań i certyfikatów oraz platformy wymiany danych i informacji,
 - zestawienia dobrych praktyk,
- 3) poprawa otoczenia prawnego zakładająca m.in.:

- silniejsze wykorzystanie elementu jakości w procedurze zamówień publicznych,
- uproszczenie stosowania zasad pomocy publicznej w przypadku usług społecznych i lokalnych,
- zwiększenie znaczenia kryteriów i warunków pracy w zamówieniach publicznych.

Należy przyjąć, że realizacja celów strategii przyczyni się do osiągnięcia celów zakładanych w dokumencie, w szczególności w zakresie poprawy promocji ekonomii społecznej.

2.1.3. Komunikat Komisji Europejskiej w sprawie polityki UE i wolontariatu: Uznanie i propagowanie wolontariatu transgranicznego w UE

Komunikat został wydany w dniu 20 września 2011 r. Komisja podkreśla znaczenia wolontariatu dla tworzenia i rozwijania kapitału ludzkiego i społecznego. Uznaje go za jeden z kluczowych czynników integracji i wzrostu zatrudnienia oraz element poprawy spójności społecznej. Zaznacza, że wolontariusze uczestniczą w kształtowaniu społeczeństwa europejskiego, a część z nich aktywnie współtworzy Europę obywatelską. Ponadto wolontariat przyczynia się do realizacji strategii „Europa 2020” (w szczególności do osiągnięcia do roku 2020 docelowej stopy zatrudnienia w UE, wynoszącej 75%). Dzieje się tak, gdyż wolontariat umożliwia zdobywanie i podnoszenie kompetencji oraz przystosowywanie się do zmian na rynku pracy.

Należy przyjąć, że realizacja celów strategii przyczyni się do osiągnięcia celów zakładanych w dokumencie w szczególności w zakresie promowania i rozwoju wolontariatu.

2.2. Krajowe dokumenty strategiczne

2.2.1. Raport Polska 2030

Raport „Polska 2030. Wyzwania rozwojowe” stanowi podstawę diagnostyczną dla przygotowywanych strategii rozwoju. Wskazuje wyzwania w perspektywie do 2030 roku:

- wzrost i konkurencyjność,
- sytuacja demograficzna,
- wysoka aktywność zawodowa oraz adaptacyjność zasobów pracy,
- odpowiedni potencjał infrastruktury,
- bezpieczeństwo energetyczno-klimatyczne,
- gospodarka oparta na wiedzy i rozwój kapitału intelektualnego,
- solidarność i spójność regionalna,
- poprawa spójności społecznej,
- sprawne państwo
- wzrost kapitału społecznego Polski.

Wskazuje się także na pięć kluczowych czynników rozwoju kraju w perspektywie roku 2030:

- warunki dla szybkiego wzrostu inwestycji,
- wzrost aktywności zawodowej i mobilności Polaków,

- rozwój produktywności i innowacyjności,
- efektywna dyfuzja rozwoju w wymiarze regionalnym i społecznym,
- wzmocnienie kapitału społecznego i sprawności państwa.

W aspekcie rozwoju kapitału społecznego, podkreśla się rosące znaczenie usieciowienia społeczeństwa, niosące za sobą zmianę dotychczasowych więzi społecznych. Podkreślona jest rola nowoczesnych form komunikacji masowej rewolucjonizujących komunikację publiczną. Wzrost kapitału społecznego wymaga stymulowania wzrostu wzajemnego zaufania, naprawy infrastruktury instytucjonalnej państwa, zwiększenia troski o dobro wspólne, poprawy jakości przestrzeni i debaty publicznej, wspierania aktywności obywatelskiej – indywidualnej oraz zinstytucjonalizowanej – oraz zwiększenia roli potencjału kreatywnego i intelektualnego.

2.2.2. Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju

Celem Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju (dalej DSRK) jest analiza oraz charakterystyka warunków niezbędnych dla rozwoju Polski w kluczowych obszarach na tle UE oraz procesów gospodarczych zachodzących w świecie. Na tej podstawie sformułowane są wnioski oraz ich przełożenie na konkretne decyzje oraz propozycje powiązanych z nimi projektów. W DSRK przedstawiono wizję rozwojową w perspektywie do roku 2030, identyfikuje się wyzwania stojące przed gospodarką i społeczeństwem oraz trzy obszary strategiczne: konkurencyjności i innowacyjności (modernizacji), równoważenia potencjału rozwojowego regionów Polski (dyfuzji) oraz efektywności i sprawności państwa. Celem jest rozwój mierzony poprawą jakości życia Polaków (wzrost PKB na mieszkańca w relacji do najbogatszego państwa UE i zwiększenie spójności społecznej) dzięki stabilnemu, wysokiemu wzrostowi gospodarczemu, co pozwala na modernizację kraju.

W DSRK wskazano 11 celów strategicznych, od których zależy rozwój cywilizacyjny kraju oraz powiązane z nimi projekty do realizacji. W części dotyczącej kapitału społecznego znajdują się m.in.:

- stworzenie sprawnego państwa jako modelu działania administracji publicznej,
- wzrost społecznego kapitału rozwoju.

Należy przyjąć, że realizacja celów strategii przyczyni się do osiągnięcia celów zakładanych w dokumencie.

2.2.3. Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2020

Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2020 (dalej ŚSRK 2020) jest elementem nowego systemu zarządzania rozwojem kraju, którego fundamenty zostały określone w ustawie o zasadach prowadzenia polityki rozwoju. W dokumencie, odnosząc się do kluczowych decyzji zawartych w DSRK, wskazuje się strategiczne zadania państwa, których podjęcie jest konieczne w perspektywie najbliższych 10 lat, w celu wzmocnienia procesów rozwojowych. Dokument stanowi bazę dla 9. strategii zintegrowanych. W ŚSRK 2020 wytyczono obszary strategiczne, w których koncentrować się będą główne działania oraz określono, jakie interwencje są niezbędne

w perspektywie średniookresowej w celu przyspieszenia procesów rozwojowych.

W perspektywie niniejszego dokumentu strategicznego szczególnie istotne są:

- wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywatela,
- rozwój kapitału ludzkiego,
- integracja społeczna,
- zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych.

Należy przyjąć, że realizacja celów strategii przyczyni się do osiągnięcia celów zakładanych w dokumencie.

2.2.4. Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2011-2020

Dokument obejmuje zagadnienia partycypacji społecznej i aktywności obywatelskiej. W ramach tego obszaru mają być realizowane działania zmierzające do poprawy mechanizmów partycypacji społecznej i wpływu obywateli na życie publiczne. Przyjmuje się, że proces wdrożenia strategii będzie obejmował takie działania jak:

- projekty realizowane przez organizacje społeczne w zakresie edukacji obywatelskiej,
- upowszechnienie i wdrażanie rozwiązań zwiększających kontrolę społeczną nad działaniami administracji publicznej wszystkich szczebli,
- stałe podnoszenie wiedzy i umiejętności przedstawicieli organizacji pozarządowych (zarządy, pracownicy) w zakresie zarządzania organizacją, a w szczególności zarządzania zasobami ludzkimi i finansami,
- różnorodne formy zachęcania obywateli do zwiększania swojej aktywności na forum publicznym,
- rozwijanie i promocja indywidualnej filantropii, wolontariatu, jak i społecznej odpowiedzialności biznesu,
- wspieranie rozwoju przedsiębiorczości społecznej i innych form przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu i zawodowemu, w tym różnorodnych form samopomocy,
- stworzenie rozwiązań zmierzających do wypracowania i wdrożenia systemu wsparcia dla poradnictwa prawnego i obywatelskiego,
- ułatwienie działalności organizacji obywatelskich,
- wsparcie dla ruchów społecznych, grup nieformalnych.

Należy przyjąć, że realizacja celów strategii przyczyni się także do osiągnięcia celów zakładanych w dokumencie.

2.2.5. Narodowa Strategia Integracji Społecznej

Narodowa Strategia Integracji Społecznej jest dokumentem, którego celem jest pomoc w procesie włączania się Polski w realizację drugiego z celów Strategii Lizbońskiej, stawiającego na

modernizację europejskiego modelu socjalnego, inwestowanie w ludzi oraz zwalczanie wykluczenia społecznego. Działania w tym zakresie mają przyczynić się do:

- dostosowania edukacji i szkolenia do wymogów życia i pracy w społeczeństwie opartym na wiedzy,
- rozwijania aktywnej polityki zatrudnienia przyczyniającej się do tworzenia większej liczby lepszych miejsc pracy,
- modernizacji systemu ochrony socjalnej, w tym systemów emerytalnych i ochrony zdrowia, m.in. w celu zapewnienia ich finansowej stabilności oraz odpowiedniej koordynacji z celami polityki edukacyjnej i polityki zatrudnienia,
- wspierania integracji społecznej, aby uniknąć pojawienia się trwale zmarginalizowanej klasy ludzi niezdolnych do funkcjonowania w społeczeństwie opartym na wiedzy.

W ramach kilkunastu obszarów życia społecznego wyznaczonych w Narodowej Strategii Integracji Społecznej sformułowano następujące priorytety:

- wzrost uczestnictwa dzieci w wychowaniu przedszkolnym,
- poprawa jakości kształcenia na poziomie gimnazjalnym i średnim,
- upowszechnienie kształcenia wyższego i jego lepsze dostosowanie do potrzeb rynku pracy,
- rekompensowanie deficytów rozwoju intelektualnego i sprawnościowego dzieci,
- radykalne ograniczenie ubóstwa skrajnego,
- ograniczenie tendencji do wzrostu różnic dochodowych,
- ograniczenie bezrobocia długookresowego,
- zmniejszenie bezrobocia młodzieży,
- zwiększenie poziomu zatrudnienia wśród osób niepełnosprawnych,
- zwiększenie liczby uczestników w aktywnej polityce rynku pracy,
- upowszechnienie kształcenia ustawicznego,
- wydłużenie przeciętnego dalszego trwania życia w sprawności,
- powszechne ubezpieczenie zdrowotne,
- kobiety i dzieci objęte programami zdrowia publicznego,
- wzrost dostępu do lokali (mieszkań) dla grup najbardziej zagrożonych bezdomnością,
- dostęp do pracowników socjalnych,
- rozwój pomocy środowiskowej – zwiększenie liczby osób objętych usługami pomocy środowiskowej,
- zaangażowanie obywateli w działalność społeczną,
- realizacja NSIS przez samorządy terytorialne,
- dostęp do informacji obywatelskiej i poradnictwa.

Należy przyjąć, że realizacja celów strategii przyczyni się także do osiągnięcia celów zakładanych w dokumencie.

2.3. Samorządowe dokumenty strategiczne

2.3.1. Strategia Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2006-2020

Ze względu na swój dalekosiężny charakter strategia budowana na poziomie lokalnym musi uwzględniać i brać pod uwagę przesłanki zawarte w dokumentach strategicznych podmiotów, z którymi gmina współpracuje na zasadzie partnerstwa. Jednym z nich jest samorząd województwa śląskiego. „Strategia Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2006-2020” pozwala zaplanować działania województwa z zakresu polityki społecznej w taki sposób, aby przeciwdziałać najistotniejszym zagrożeniom społecznym przy aktywnym udziale samorządów lokalnych i organizacji pozarządowych. Zagrożenia takie, jak negatywne skutki ubóstwa i zjawisko wykluczenia społecznego, to wyzwania nie tylko dla Śląska, ale również dla społeczeństwa współczesnej Europy.

W trakcie prac nad Strategią dokonano diagnozy sytuacji społecznej w województwie śląskim, na podstawie której wyznaczono następujące obszary priorytetowe dla polityki społecznej:

- wspieranie rodzin w pełnieniu ich funkcji,
- rozwój ekonomii społecznej jako instrumentu aktywnej polityki społecznej,
- wspieranie działań na rzecz ochrony dzieci i młodzieży przed zjawiskami dezorganizacji społecznej,
- tworzenie warunków sprzyjających aktywizacji osób niepełnosprawnych,
- przełamywanie barier w aktywizacji osób starszych,
- wspieranie działań na rzecz integracji systemu pomocy społecznej. Rozwój systemu kształcenia ustawicznego kadr służb pomocy społecznej,
- bezpieczeństwo publiczne.

W oparciu o powyżej przedstawione priorytety polityki społecznej województwa śląskiego oraz cel główny wyznaczono następujące cele strategiczne:

- wzmocnienie polityki prorodzinnej,
- wyrównywanie szans wychowawczych i edukacyjnych dzieci i młodzieży,
- wspieranie osób starszych w pełnieniu ról społecznych,
- wzmocnianie równych szans osób niepełnosprawnych,
- wspieranie działań na rzecz profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień,
- przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu,
- wzmocnianie bezpieczeństwa publicznego.

Należy przyjąć, że realizacja celów strategii przyczyni się także do osiągnięcia celów zakładanych w dokumencie.

2.3.2. Strategia Rozwoju Miasta Częstochowa 2025

Strategia rozwoju miasta jest najważniejszym dokumentem planistycznym przygotowywanym przez samorząd miasta, określającym cele i priorytety polityki rozwoju lokalnego.

Podstawowym instrumentem wdrażania strategii rozwoju miasta są spójne z nią dziedzinowe programy rozwoju oraz Wieloletnia Prognoza Finansowa (WPF). Strategia rozwoju miasta pełni również funkcje edukacyjne i informacyjno-promocyjne, jako instrument komunikacji społecznej i partnerskiej współpracy regionalnej. Struktura dokumentu odzwierciedla kolejne etapy programowania rozwoju miasta. Zawiera m.in. opis sytuacji społeczno-ekonomicznej miasta oraz analizę strategiczną obejmującą m.in. analizę uwarunkowań i scenariusze rozwoju miasta, strategię rozwoju na lata 2010-2025, wizję miasta, misję oraz priorytety i hierarchię celów z miernikami ich osiągnięcia. Zawiera także tryb wdrażania i monitorowania realizacji strategii.

Jako jeden z priorytetów zakładających realizację celu głównego zdefiniowanego jako „Poprawa poziomu i jakości życia mieszkańców - od wzrostu atrakcyjności inwestycyjnej miasta oraz konkurencyjności i innowacyjności jego gospodarki do wzrostu zamożności gospodarstw domowych” - wskazano „Rozwój potencjału intelektualnego miasta oraz wzrost poziomu i jakości życia mieszkańców”. W ramach powyższego priorytetu założono cele ogólne, tj.:

- wzmocnienie kapitału intelektualnego miasta i aktywności społecznej oraz zapewnienie dostępności dobrze wykształconych i wykwalifikowanych pracowników na lokalnym rynku pracy,
- wzrost jakości życia w mieście (stan środowiska naturalnego, poziom i jakość usług medycznych i pomocy społecznej, poziom bezpieczeństwa publicznego).

Wśród założonych działań do powyższych celów zdefiniowano takie obszary, jak m.in.:

- rozwój systemu opieki długoterminowej i geriatrycznej, dostosowanie zakresu usług medycznych do potrzeb wynikających ze zmian struktury demograficznej ludności miasta,
- integracja działań zawodowych służb, wolontariuszy organizacji społecznych i innych instytucji działających w sferze opieki i pomocy społecznej,
- promocja zdrowego stylu życia i rozwój profilaktyki prozdrowotnej,
- wzmacnianie solidarności społecznej mieszkańców,
- promowanie, wspieranie i wzmacnianie rodziny w wypełnianiu jej naturalnych funkcji wychowawczych i opiekuńczych, w tym rozwój instytucji rodzin zastępczych,
- wspieranie rozwoju działań umożliwiających pogodzenia aktywności zawodowej z funkcją rodzicielską (telepraca, zróżnicowane i dostosowane do potrzeb formy opieki nad dzieckiem),
- wzmacnianie i wspieranie samopomocowych form organizacji społecznych,
- przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego poprzez wielostronną pomoc rodzinom zagrożonym kryzysem,
- rozwój form wspierania osób niepełnosprawnych, chorych oraz starszych samotnych,
- rozwój budownictwa komunalnego i socjalnego dla zapewnienia uboższym grupom mieszkańców podstawowych warunków bytowych.

Należy przyjąć, że realizacja celów strategii przyczyni się także do osiągnięcia celów zakładanych w dokumencie.

3. Diagnoza problemów społecznych

3.1. Sytuacja demograficzna i stan zdrowia mieszkańców miasta

Częstochowa zajmując powierzchnię 160 km kwadratowych pod względem administracyjnym pełni funkcje miasta na prawach powiatu i zajmuje pod względem liczby ludności 12. miejsce w Polsce. Liczba mieszkańców według narodowego spisu ludności przeprowadzonego w roku 2011 wynosiła 236 796. Zgodnie z danymi jakimi dysponuje Wydział Spraw Obywatelskich UM Częstochowy liczba osób zameldowanych na pobyt stały na terenie miasta Częstochowy według stanu na dzień 20.08.2013 r. wynosiła 225 683. Porównując dane meldunkowe, rok do roku, dostrzegalny jest coroczny spadek liczby ludności w całym analizowanym okresie, począwszy od liczby ludności wynoszącej 231 465 osób w roku 2010, do 227 619 w roku 2012 – w przypadku mieszkańców zameldowanych na pobyt stały. Oznacza to, że w tym czasie liczba mieszkańców zmniejszyła się o 3 846 osób. Szczegółowe dane przedstawia poniższa tabela.

Tabela 2. Liczba mieszkańców Częstochowy

Rok	2010	2011	2012
Mieszkańcy zameldowani na pobyt stały	231 465	229 453	227 619
Mieszkańcy zameldowani na pobyt czasowy	5 877	5 631	5 686
razem:	237 342	235 084	233 305

Źródło: Dane Wydziału Spraw Obywatelskich UM.

Na przestrzeni lat 2010-2012 zauważyć można również utrzymujące się ujemne saldo pomiędzy urodzeniami a zgonami. Liczba urodzeń w badanym okresie, tak jak w skali kraju, systematycznie spada, natomiast liczba zgonów utrzymuje się na podobnym poziomie. Przedstawia to tabela nr 3. Należy zauważyć, że stan ten jest zgodny o ogólnokrajowymi tendencjami demograficznymi.

Tabela 3. Urodzenia i zgony w Częstochowie w latach 2010-2012

Lata	Urodzenia	Zgony
2010	2 228	2 648
2011	2 080	2 619
2012	1 970	2 695

Źródło: Dane Wydziału Spraw Obywatelskich UM.

W tabeli 4 zestawiono dane z roku 2007 oraz 2013 z uwzględnieniem trzech grup wiekowych. Z analizy tabeli wynika, że zmniejszyła się liczba osób w wieku 0-18 oraz 19-64, natomiast zwiększyła się liczba osób powyżej 65. roku życia. Dzieci w wieku do 6. roku życia stanowią obecnie około 6% w ogólnej liczbie mieszkańców miasta, podobnie kształtuje się odsetek osób w grupach wiekowych 7-12, 13-18 oraz 19-24. Ludność powyżej 65. roku życia stanowi 17% ogólnej liczby mieszkańców.

Najbardziej zaludnionymi dzielnicami w mieście są: Północ, Tysiąclecie, Wrzosowiak i Raków. Skupiają na swoim obszarze 106 361 osób, co stanowi 47% ogólnej liczby mieszkańców.

W dzielnicy Tysiąclecie ludność powyżej 65. roku życia stanowi 31%, natomiast ludność w wieku do 18 lat - 12,5% w stosunku do ogólnej liczby mieszkańców tej dzielnicy. Podobnie wygląda sytuacja w Śródmieściu, gdzie osoby powyżej 65. roku życia stanowią 24%, a do 18. roku życia – 13%. Najmniejszy odsetek osób powyżej 65 lat (12%) zamieszkuje dzielnice: Częstochówka-Parkitka oraz Północ. Szczegółowe dane przedstawia tabela 4. Zauważyć można również, że w dzielnicach Północ i Wrzosowiak wysoki odsetek ludności (odpowiednio 25% i 20%) stanowią osoby w wieku 55-64 lata. Porównując obecne dane z tymi z roku 2007 dostrzec można, że w tych właśnie dzielnicach liczba ludności powyżej 65. roku życia wzrosła o 1 447 osób (Północ) oraz o 1 162 osób w dzielnicy (Wrzosowiak).

Tabela 4. Liczba ludności miasta Częstochowy w podziale na grupy wiekowe oraz dzielnice

Dzielnica	0-18		19-64		>65		Różnica		
	2013	2007	2013	2007	2013	2007	0-18	19-64	>65
Błaszno	784	787	2 715	2 438	628	628	-3	277	0
Częstochówka - Parkitka	1 470	1 588	6 170	5 996	1 008	871	-118	174	137
Dźbów	972	1 176	3 753	3 581	851	871	-204	172	-20
Gnaszyn - Kawodrza	884	1 088	3 621	3 552	889	819	-204	69	70
Grabówka	774	878	2 920	2 725	622	483	-104	195	139
Kiedrzyn	560	578	1 918	1 867	460	379	-18	51	81
Lisowiec	1 626	1 705	6 269	6 052	1 548	1 307	-79	217	241
Mirów	430	472	1 499	1 381	338	285	-42	118	53
Ostatni Grosz	1 017	1 270	4 211	4 772	1 295	1058	-253	-561	237
Podjasnogórska	498	705	2 153	2 287	657	724	-207	-134	-67
Północ	4 461	4 615	20 769	2 3590	3 471	2 024	-154	-2 821	1 447
Raków	3 473	4 225	14 413	1 5714	4 240	4 154	-752	-1 301	86
Stare Miasto	2 027	2 781	7 579	8 663	1 903	2 301	-754	-1 084	-398
Stradom	1 971	2 141	7 700	7 412	1 927	1 777	-170	288	150
Śródmieście	1 901	2 509	9 336	10 425	3 484	4 156	-608	-1 089	-672
Trzech Wieszczów	1 662	2 132	6 876	7 728	2 189	1 964	-470	-852	225
Tysiąclecie	3 498	4 356	15 886	18 849	8 569	8 033	-858	-2 963	536
Wrzosowiak	4 315	5 054	19 300	2 1957	3 966	2 804	-739	-2 657	1 162
Wyczerpy - Aniołów	1 735	1 916	6 299	6 130	1 215	1 054	-181	169	161
Zawodzie - Dąbie	1 397	1 749	6 239	6 095	1 342	1 366	-352	144	-24
suma:	35 455	41 725	14 9626	161 214	40 602	37 058	-6 270	-11 588	3 544

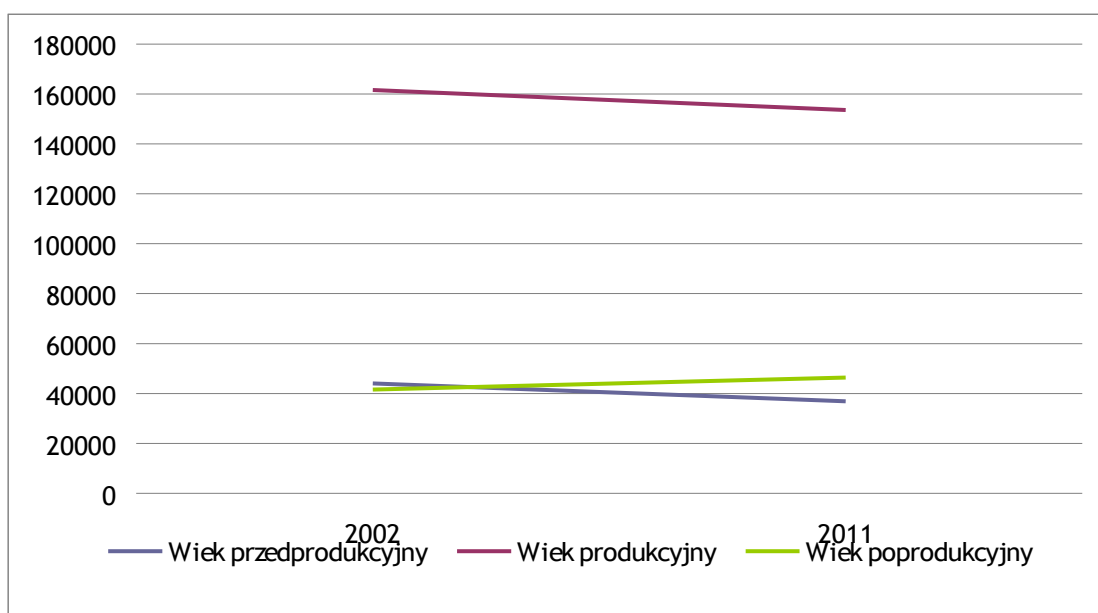
Źródło: Dane Wydziału Spraw Obywatelskich UM.

Po przeanalizowaniu wszystkich dostępnych danych liczbowych można zauważyć, że liczba mieszkańców Częstochowy na przestrzeni ostatnich lat uległa zmniejszeniu. Analiza struktury ludności ze względu na wiek wskazuje na zauważalne na terenie miasta tendencje starzenia się ludności, co w najbliższych latach będzie powodowało zmniejszanie się odsetka zarówno ludności w wieku poprodukcyjnym, jak i zmniejszanie się odsetka ludności w wieku przedprodukcyjnym.

Analizując dane narodowego spisu powszechnego z roku 2002 i 2011 warto zauważyć, że struktura wiekowa mieszkańców miasta ulega zmianie. Przy generalnym spadku liczby

mieszkańców, obserwujemy spadek liczby osób w wieku produkcyjnym oraz przedprodukcyjnym, natomiast wzrasta grupa mieszkańców w wieku poprodukcyjnym.

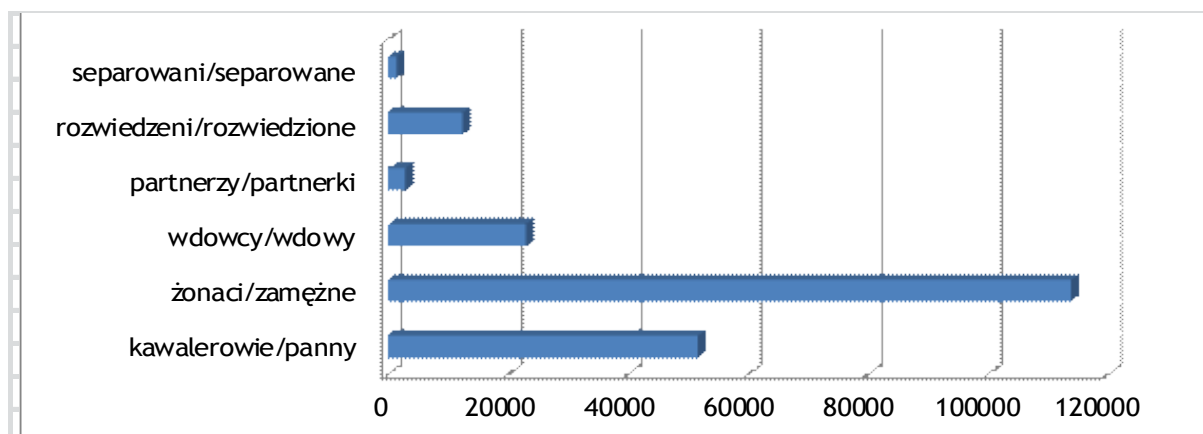
Wykres 1. Ludność Częstochowy wg grup ekonomicznych w świetle NSP z lat 2002-2011

Źródło: Dane Narodowych Spisów Powszechnych 2002, 2011.

Analizując sytuację cywilną mieszkańców miasta, warto zauważyć zwiększoną liczbę rozwodów oraz osób samotnie prowadzących gospodarstwa domowe.

Wykres 2. Mieszkańcy Częstochowy pow. 15 roku życia wg stanu cywilnego

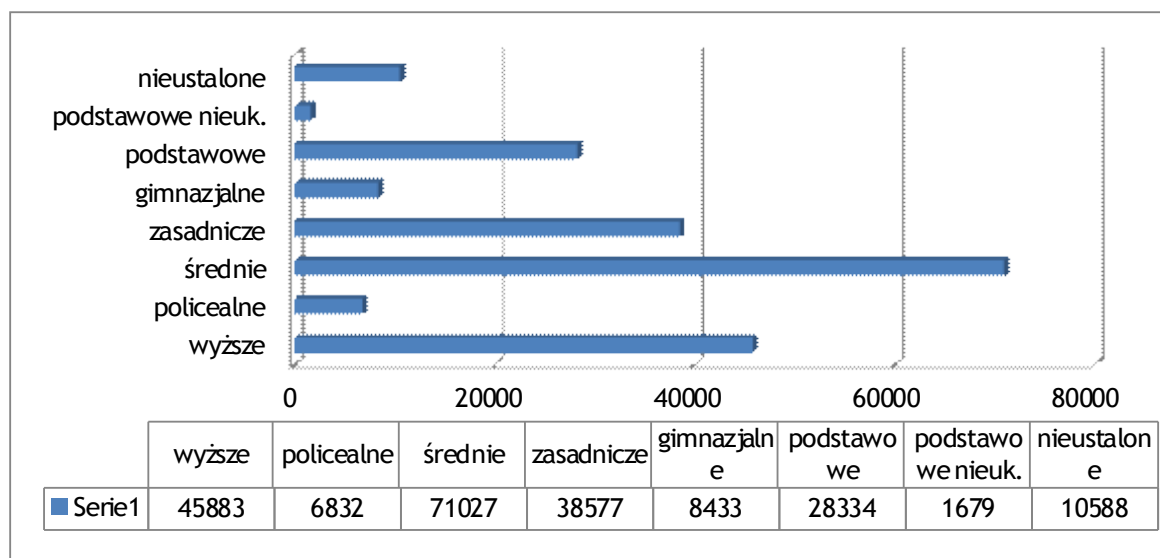

Źródło: Dane Narodowego Spisu Powszechnego 2011.

Wykształcenie ludności jest ważną przesłanką do kształtowania instrumentów budowy kapitału społecznego. W ciągu ostatnich lat obserwujemy tendencję systematycznego

podnoszenia wykształcenia mieszkańców Częstochowy.

Wykres 3. Wykształcenie mieszkańców Częstochowy w wieku 13 lat i więcej

Źródło: Dane Narodowego Spisu Powszechnego 2011.

W Częstochowie działa 59 przedszkoli, w tym kilka niepublicznych i integracyjnych. Funkcjonuje również 57 szkół podstawowych, w tym niepubliczne, specjalne i prowadzące oddziały integracyjne. Naukę na poziomie gimnazjum prowadzi 41 placówek. Działają tu 44 szkoły ponadgimnazjalne w tym policealne, licea ogólnokształcące, kilkanaście zespołów szkół o różnorodnych profilach. W roku 2012 łączna liczba przedszkolaków kształtowała się na poziomie ok. 5 600, zaś liczba uczniów szkół podstawowych ok. 11 100. Do szkół gimnazjalnych uczęszczało ok. 6 100 uczniów, natomiast do szkół ponadgimnazjalnych ok. 12 300. Wśród uczelni, których w mieście działa sześć, największymi są: Politechnika Częstochowska, Akademia im. Jana Długosza oraz Akademia Polonijna.

Zgodnie z definicją Światowej Organizacji Zdrowia (WHO), zdrowie to stan dobrego samopoczucia fizycznego, psychicznego i społecznego, a nie tylko brak choroby lub niepełnosprawności. Zdrowy człowiek ma większe szanse na samorealizację, satysfakcjonujące pełnienie ról społecznych, czy też dobrą adaptację do zmian środowiska. Tylko zdrowe społeczeństwo może tworzyć dobra materialne i kulturowe oraz zapewnić rozwój społeczny i gospodarczy.

Tabela 5. Stan zdrowia dzieci i młodzieży w wieku 0-18 lat będących pod opieką lekarza podstawowej opieki zdrowotnej

Rozpoznanie - według najczęstszych schorzeń		Rok	
		2010	2011
Niedokrwistość		403	421
Niedożywienie		194	205
Otyłość		488	543
Zaburzenia refrakcji i akomodacji		1 632	1 685
Alergie	dychawica oskrzelowa	1 746	1 899
	pokarmowe	697	587

	skórne	539	500
Zniekształcenia kręgosłupa		1 357	1 219
Choroby układu moczowego		241	209
Zaburzenia rozwoju, w tym:	fizycznego	185	243
	psychomotorycznego	134	141

Źródło: Opracowanie Wydziału Zdrowia UM na podstawie danych Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach.

W zestawieniu dotyczącym leczenia dzieci i młodzieży w podstawowej opiece zdrowotnej zwraca uwagę liczba występujących alergii, schorzeń kręgosłupa oraz zwiększająca się liczba dzieci leczonych z powodu otyłości.

Tabela 6. Stan zdrowia osób w wieku 19 lat i więcej będących pod opieką lekarza podstawowej opieki zdrowotnej

Rozpoznanie - według najczęstszych schorzeń	Lata	
	2010	2011
Choroby tarczycy	2 544	2 933
Cukrzyca	7 821	7 943
Choroby układu krążenia	28 637	30 249
Przewlekły nieżyt oskrzeli, dychawica oskrzelowa	4 729	5 187
Przewlekłe choroby układu trawiennego	7 279	7 743
Choroby układu mięśniowo- kostnego i tkanki łącznej	8 982	9 803

Źródło: Opracowanie Wydziału Zdrowia UM na podstawie danych Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach.

W przypadku osób dorosłych wśród przyczyn wizyt w podstawowej opiece zdrowotnej dominują choroby układu krążenia, choroby przewodu pokarmowego oraz przewlekły nieżyt oskrzeli, dychawica oskrzelowa. Wśród chorób zakaźnych nadal zdarzają się przypadki szkarlatyny (71 w roku 2011), krztuśca (39 w roku 2011) oraz wirusowego zapalenia wątroby (30, w tym 13 typu b, w roku 2011). Rozpoznane zachorowania na gruźlicę w skali roku nie przekraczają 190 przypadków.

Do najczęstszych przyczyn zgonów w Częstochowie należą: choroby układu krążenia, nowotwory oraz tzw. zewnętrzne przyczyny zgonów.

Tabela 7. Przyczyny zgonów Częstochowian w latach 2009-2010 (współczynnik na 10 tys. mieszkańców)

Nowotwory		Choroby układu krążenia		Zewnętrzne przyczyny	
2009	2010	2009	2010	2009	2010
288,5	289,0	504,9	538,5	59,1	70,4

Źródło: Opracowanie Wydziału Zdrowia UM na podstawie danych Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach.

Prawie połowa zgonów spowodowana jest przez choroby układu krążenia. Obserwowany wzrost liczby zgonów z powodu tej przyczyny można tłumaczyć z jednej strony efektem starzenia

się populacji, a z drugiej poprawą statystyki rejestrowania przyczyn zgonów odnotowywanych w tzw. karcie zgonu. Drugą przyczyną zgonów w Częstochowie jest umieralność z powodu chorób nowotworowych. Nie można wykluczyć, że wpływ na zaistniałą sytuację mają zagrożenia środowiskowe w tym zawodowe oraz starzenie się populacji. Trzecią najczęstszą przyczyną zgonów są tzw. zewnętrzne przyczyny zachorowania i zgonu.

Zadania z zakresu ochrony zdrowia na terenie Częstochowy realizują:

- 3 szpitale działające w formie samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej,
- Stacja Pogotowia Ratunkowego z siedzibą przy ul. Kilińskiego 10,
- Żłobek Miejski przy Alei Armii Krajowej 66a wraz z Filią przy ul. Sportowej 34a,
- 65 przychodni lekarskich,
- 2 301 prywatne gabinety lekarskie,
- 99 aptek.

Miejski Szpital Zespolony z siedzibą przy ul. Mirowskiej 15 (zlokalizowany w trzech obiektach przy ul. Mirowskiej 15, ul. Mickiewicza 12 i ul. Bony 1/3), realizuje świadczenia zdrowotne na oddziałach: psychiatrycznym dziennym, chorób wewnętrznych, geriatrycznym, chirurgicznym ogólnym, chirurgii urazowo ortopedycznej, pediatricznym, urologicznym, neurologicznym, ginekologiczno-położniczym, neonatologicznym, gruźlicy i chorób płuc, dermatologicznym, anestezjologii i intensywnej terapii, rehabilitacyjnym, szpitalnym oddziale ratunkowym oraz w zakładzie opiekuńczo-leczniczym. Szpital dysponuje 522 łózkami i 30 miejscami psychiatrycznymi. W szpitalu funkcjonuje 17 poradni specjalistycznych oraz pracownie diagnostyczne.

Wojewódzki Szpital Specjalistyczny im. Najświętszej Maryi Panny z siedzibą przy ul. Bialskiej 103/118 (zlokalizowany w dwóch obiektach przy ul. Bialskiej 103/118 i przy ul. PCK 1), realizuje świadczenia zdrowotne na oddziałach: chorób wewnętrznych, gastroenterologii i chorób wewnętrznych, kardiologii i intensywnego nadzoru kardiologicznego, nefrologii z pododdziałem dializ otrzewnowych, neurologii z pododdziałem udarowym, neurologii, onkologii z pododdziałem dziennym chemioterapii, chorób płuc, obserwacyjno-zakaźnym, reumatologii, anestezjologii i intensywnej terapii, anestezjologii i intensywnej terapii dziecięcej z zespołem wyjazdowym „N”, noworodków i wcześniaków, neonatologii, patologii i intensywnej terapii noworodka, ginekologii i położnictwa z pododdziałem patologii ciąży, położniczo-ginekologicznym, pediatrii z pododdziałem dziennym pediatricznym, nefrologii i hematologii, pediatrii, chirurgii ogólnej i naczyń z pododdziałem urazów wielonarządowych, chirurgii ogólnej, chirurgii i traumatologii dziecięcej, chirurgii onkologicznej z pododdziałem chorób piersi, neurochirurgii z pododdziałem chirurgii szczękowo-twarzowej, ortopedii i chirurgii urazowej, okulistyki, otolaryngologii, psychiatrii, opieki paliatywnej, rehabilitacji neurologicznej, psychiatrii dziennej oraz w zakładzie opiekuńczo-leczniczym. Szpital dysponuje 1 006 łózkami. Ponadto w szpitalu funkcjonują 44 poradnie specjalistyczne oraz pracownie diagnostyczne.

Szpital Chorób Wewnętrznych „Hutniczy”, z siedzibą przy Alei Pokoju 44, realizuje świadczenia zdrowotne na oddziale chorób wewnętrznych, w ośrodku stacjonarnej rehabilitacji kardiologicznej oraz w 13 poradniach specjalistycznych. Szpital dysponuje 75 łózkami.

Świadczenia z zakresu opieki doraźnej na terenie miasta realizowane są przez SP ZOZ Stację Pogotowia Ratunkowego z siedzibą przy ul. Kilińskiego 10. Stacja udziela doraźnych świadczeń zdrowotnych w razie wypadku, urazu, porodu, nagłego zachorowania lub nagłego pogorszenia stanu zdrowia, powodujących zagrożenie życia oraz organizowanie, koordynowanie i pomoc w akcjach ratowniczych w razie klęsk żywiołowych, katastrof oraz innych masowych akcjach.

Stacja Pogotowia Ratunkowego swoją działalnością obejmuje miasto Częstochowę i powiat częstochowski. Stacja posiada 8 filii.

Na terenie miasta funkcjonuje Żłobek Miejski z siedzibą przy Alei Armii Krajowej 66a wraz z Filią przy ul. Sportowej 34a, który posiada 150 miejsc dla dzieci od 20. tygodnia życia do 3. lat.

Mając na uwadze poprawę stanu zdrowia mieszkańców samorząd realizuje liczne programy zdrowotne zarówno w obszarze profilaktyki jak i wczesnej interwencji. W latach 2010-2012 na programy zdrowotne przekazano odpowiednio: w 2010 – 325 186,02 zł, w 2011 – 194 176,58 zł, w 2012 - 824 676 zł.

Tabela 8. Programy zdrowotne realizowane w Częstochowie w latach 2010-2012

Nazwa programu/zadania	Liczba beneficjentów		
	2010	2011	2012
Profilaktyka chorób nowotworowych w kierunku raka prostaty	przebadano 632 osób	przebadano 198 osób, 48 osób skierowano na diagnostykę	przebadano 230 osób, 9 osób skierowano na diagnostykę
Profilaktyka chorób nowotworowych w kierunku raka jelita grubego	przebadano 652 osób	przebadano 230 osób, 16 osób skierowano na diagnostykę	przebadano 377 osób, 41 osób skierowano na diagnostykę
Wczesne diagnozowanie wad postawy u dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym oraz korygowanie nieprawidłowości	przebadano 850 dzieci (rocznik 1999-2003)	przebadano 500 dzieci, 241 dzieci skierowano na gimnastykę korekcyjną	przebadano 685 dzieci, wykryto wady postawy u 400 dzieci
Szczepienia ochronne przeciwko grypie dla osób powyżej 65. roku oraz dzieci do lat 18. chore na schorzenia przewlekłe i nowotworowe	zaszczepiono 1 945 osób	zaszczepiono 2460 osób	zaszczepiono 2 121 osób,
szczepienia przeciw grypie dla dzieci z rocznika 2007 uczęszczające do przedszkoli	-	-	zaszczepiono 212 dzieci z rocznika 2007
Edukacja w zakresie profilaktyki schorzeń kardio-, onkolo-,meta- i alergologicznych	517 osób	2 500 osób	200 osób
Program psychoedukacyjny z zakresu profilaktyki uzależnień od narkotyków	611 osób	116 osób	277 osób
Program psychoedukacyjny z zakresu profilaktyki uzależnień od alkoholu	751 osób	634 osoby	142 osoby

Program profilaktyki zakażeń wirusem brodawczaka ludzkiego HPV	81 dziewcząt	-	zaszczepiono 596 dziewcząt 12-letnich
Leczenie niepłodności metodą zapłodnienia pozaustrojowego dla mieszkańców miasta Częstochowy w latach 2012-2014	-	-	12 procedur zapłodnienia, z czego 4 zakończyły się ciążą
Badania przesiewowe słuchu u dzieci z rocznika 2004 mieszkańców miasta Częstochowy	-	-	1 469 dzieci, 72 dzieci skierowano na diagnostykę
Wsparcie kobiet po mastektomii i profilaktyka nowotworów piersi	-	-	818 kobiet
Hipoterapia wspierająca rehabilitację dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością	-	-	150 dzieci i młodzieży

Źródło: Dane Wydziału Zdrowia UM.

Zmiany demograficzne zachodzące w naszym kraju wskazują na starzenie się społeczeństwa. Proces demograficzny związany ze starzeniem się ludności cechuje się coraz większą dynamiką.

Obecna struktura społeczeństwa niewątpliwie wpływa na zmiany zakresu i charakteru problemów zdrowotnych. Na podstawie prognoz opracowanych przez GUS można oszacować, że do roku 2035 liczba ludności województwa śląskiego będzie się stale zmniejszać. Jednocześnie prognozy przewidują systematyczny wzrost udziału osób w wieku powyżej 60. roku życia w ogólnej liczbie ludności; wg szacunków GUS w roku 2035 ludność powyżej 60. roku życia może stanowić prawie 32% całej populacji. Problemem staje się zapewnienie opieki dla pacjentów w wieku podeszłym, ponieważ osoby starsze są głównymi odbiorcami usług medycznych, w związku z tym, że najczęściej cierpią na choroby przewlekłe i nie dysponują pełnią sprawności, co warunkuje wzrost zapotrzebowania na usługi pielęgnacyjno-opiekuńcze. Mając powyższe na uwadze, zapewnienie opieki długoterminowej powinno być jednym z priorytetów w trakcie tworzenia polityki zdrowotnej.

Analiza zmian zachodzących w strukturze demograficznej miasta wskazuje również, że w Częstochowie występuje niedobór nowoczesnych form wsparcia psychicznego i możliwości zwrócenia uwagi na problemy osób chorych psychicznie żyjących w naszym mieście. Dlatego też konieczne staje się przygotowanie i prowadzenie działań w kierunku zwiększenia dostępności do świadczeń zdrowotnych z zakresu porad psychologicznych i psychiatrycznych oraz rozpoczęcie prac związanych z upowszechnieniem środowiskowego modelu psychiatrycznej opieki zdrowotnej. Wypracowanie koncepcji rozwinięcia i uzupełnienia sieci poradni zdrowia psychicznego i uzależnień, zapewniających opiekę dorosłym, dzieciom i młodzieży pozwoli zapewnić osobom z zaburzeniami psychicznymi lepszy dostęp do świadczeń zdrowotnych i innych form opieki w środowisku rodzinnym.

3.2. Rodzina i opieka nad osobami zależnymi

Samorząd lokalny, mając na względzie prawa obywatelskie zawarte w Konstytucji

Rzeczypospolitej Polskiej i Karcie Praw Rodziny, dąży do zapewnienia częstochowskim rodzinom odpowiednich warunków życia do właściwego ich rozwoju. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie, mając na celu stworzenie zintegrowanego i skutecznego systemu wsparcia, podejmuje działania zmierzające do sukcesywnego odchodzenia od świadczeń finansowych na rzecz wprowadzenia nowych rozwiązań, dotyczących wzmożonej działalności usługowej, rozwoju na rzecz pracy socjalnej oraz aktywizacji środowiska lokalnego.

3.2.1. Wsparcie rodzin i gospodarstw jednoosobowych

Jak wskazują statystyki MOPS, liczba rodzin i osób objętych pomocą społeczną utrzymuje się ciągle na wysokim poziomie, mimo pozyskiwania środków na aktywizację osób wykluczonych. Największą liczbę osób ubiegających się o pomoc w badanym okresie odnotowano w roku 2011.

Tabela 9. Liczba osób i rodzin objętych pomocą społeczną w latach 2010-2012

Rok	Liczba osób, którym przyznano świadczenie	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
2010	8 064	6 089	12 869
2011	8 212	6 191	13 118
2012	7 989	6 032	12 450

Źródło: Dane Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Częstochowie.

Powody przyznania pomocy społecznej określa ustawa o pomocy społecznej, definiując katalog ryzyk socjalnych, których wystąpienie może być przyczyną udzielenia pomocy.

Tabela 10. Powody przyznania świadczeń przez MOPS w latach 2010-2012

Rodzaj trudnej sytuacji życiowej	2010		2011		2012	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Ubóstwo	4 078	8 553	4 250	8 797	4 559	9 214
Sieroctwo	6	15	5	10	3	4
Bezdomność	329	383	392	473	402	481
Potrzeba ochrony macierzyństwa, w tym	176	797	209	944	202	898
– wielodzietność	66	360	81	443	86	463
Bezrobocie	3 422	8 167	3 576	8 469	3 852	8 806
Niepełnosprawność	2 450	4 663	2 512	4 730	2 488	4 549
Długotrwała lub ciężka choroba	1 770	3 185	1 933	3 416	2 059	3 575
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego – ogółem, w tym	920	3 193	1 020	3 543	1 016	3 462
– rodziny niepełne	685	2 140	772	2 387	769	2 334
– rodziny wielodzietne	163	898	176	982	176	975
Przemoc w rodzinie	21	61	22	57	19	53
Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	0	0	0	0	0	0
Alkoholizm	220	375	241	406	240	377

Narkomania	22	29	17	21	21	32
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	122	183	109	158	112	151
Brak umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo-wychowawcze	9	10	10	13	X	X
Trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą	0	0	1	1	1	1
Zdarzenie losowe	19	42	20	46	16	32
Sytuacja kryzysowa	4	11	1	1	4	8
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	0	0	0	0

Źródło: Dane Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Częstochowie.

Zasadniczą przyczyną, w związku z którą mieszkańcy wnoszą o pomoc, jest bezrobocie oraz ubóstwo. Istotną przyczyną udzielania wsparcia jest również niepełnosprawność, następnie bezradność w sprawach opiekuńczych, długotrwała choroba oraz alkoholizm.

W związku z realizacją przez MOPS ustawy o świadczeniach rodzinnych, udzielano także świadczeń, które ujęto w poniższej tabeli.

Tabela 11. Liczba udzielonych świadczeń rodzinnych i opiekuńczych

Rodzaj świadczenia	2010	2011	2012
Zasiłki rodzinne z dodatkami	193 770	180 111	165 496
Zasiłki pielęgnacyjne	49 598	52 546	54 660
Świadczenia pielęgnacyjne	5 361	8 368	11 358
Jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka	2 055	2 093	1 841
Zasiłki rodzinne, z tego na dziecko w wieku:	0	5	122 062
– do ukończenia 5. roku życia	39 700	38 157	36 172
– powyżej 5. roku życia, do ukończenia 18. roku życia	90 682	82 029	74 980
– powyżej 18. roku życia do ukończenia 21. roku życia	13 008	11 967	10 422
– powyżej 21. roku życia do ukończenia 24. roku życia	490	502	488
Dodatki do zasiłków rodzinnych, z tego z tytułu:	49 890	47 456	43 434
– urodzenia dziecka,	890	826	717
– opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego,	9 456	8 755	7 496
– samotnego wychowywania dziecka i utraty prawa do zasiłku dla bezrobotnych na skutek upływu ustawowego okresu jego pobierania	0	0	0
– samotnego wychowywania dziecka, z tego wypłacone na podstawie, w tym:	8 992	8 539	7 797
• kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego, z tego w wieku, w tym	8 866	8 616	8 350
✓ do 5. roku życia,	1 414	1 308	1 297
✓ powyżej 5. roku życia	7 452	7 308	7 053
Rozpoczęcie roku szkolnego	8 466	7 865	7 033

Podjęcie przez dziecko nauki w szkole poza miejscem zamieszkania	319	278	243
Pokrycie wydatków związanych z zamieszkaniem w miejscowości, w której znajduje się szkoła	221	203	193
Pokrycie wydatków związanych z dojazdem do miejscowości, w której znajduje się szkoła	98	75	50
Wychowywanie dziecka w rodzinie wielodzietnej	12 901	12 577	11 798

Źródło: Dane Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Częstochowie.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej realizuje następujące formy pomocy: świadczenia pieniężne: zasiłki stałe, zasiłki okresowe, zasiłki celowe, specjalne zasiłki celowe; świadczenia niepieniężne: praca socjalna, pomoc rzeczowa, posiłki, schronienie. Szereg działań jest realizowanych we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Tabela 12. Świadczenia finansowe przyznawane przez MOPS w latach 2010-2012

Formy pomocy	2010			2011			2012		
	Liczba osób	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba osób	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba osób	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi	25	25	32	26	26	36	27	27	35
Zasiłki stałe, w tym dla osoby:	1 278	1 260	1 639	1 354	1 337	1 691	1 478	1 465	1 812
– samotnie gospodarującej,	1 051	1 051	1 051	1 142	1 142	1 142	1 273	1 273	1 273
– pozostającej w rodzinie	253	232	615	245	226	583	239	224	574
Zasiłki okresowe, w tym przyznane z powodu:	2 982	2 886	6 528	3 050	2 959	6 489	3 282	3 186	6 997
– bezrobocia,	2 597	2 507	5 840	2 663	2 593	5 831	2 903	2 823	6 300
– długotrwałej choroby,	194	194	326	230	230	440	199	198	335
– niepełnosprawności	413	408	838	442	439	869	422	413	914
– utrzymania lub nabycia uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego	1	1	1	0	0	0	6	6	12
Schronienie	334	332	395	337	335	398	335	333	408
Posiłek, w tym dla:	2 302	1 514	5 171	2 509	1 661	5 629	2 519	1 683	5 646
dzieci	2 012	1 273	4 878	2 153	1 381	5 280	2 159	1 398	5 298
Usługi opiekuńcze,	677	664	1 093	623	608	1 019	594	581	960

w tym:									
– specjalistyczne	194	184	562	198	186	553	195	182	534
Zasiłki celowe i w naturze, w tym:	4 311	4 162	8 902	4 223	4 092	8 614	4 575	4 440	9 149
– zasiłki specjalne celowe	349	348	730	267	267	488	256	254	427
Zadania celowe na wydatki powstałe w wyniku zdarzeń losowych	2	2	6	3	3	8	11	11	17
Sprawienie pogrzebu, w tym:	37	37	53	33	33	47	55	55	64
– osobom bezdomnym	11	11	11	11	11	12	20	20	20

Źródło: Dane Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Częstochowie.

W systemie pomocy społecznej Częstochowa podzielona jest na 2 rejony opiekuńcze:

- Rejonowy Zespół Pomocy Społecznej Nr 1, Aleja Niepodległości 20/22;
- Rejonowy Zespół Pomocy Społecznej Nr 2, ul. Staszica 10.

Wyspecjalizowana kadra MOPS realizuje swoje zadania zgodnie z ustawą o pomocy społecznej nieustannie dbając o profesjonalizm i rozwój form pracy socjalnej.

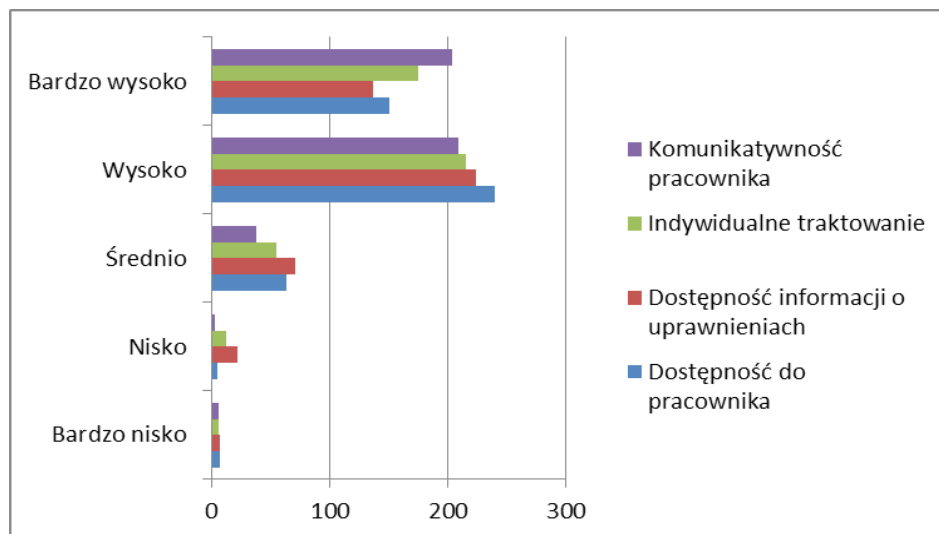
Tabela 13. Liczba pracowników socjalnych zatrudnionych w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Częstochowie w latach 2010-2012

Rok	2010	2011	2012
Pracownicy socjalni zatrudnieni w MOPS	123	122	114

Źródło: Dane Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Częstochowie.

Praca socjalna prowadzona jest z osobami i rodzinami w celu rozwinięcia lub wzmocnienia ich aktywności i samodzielności życiowej, np. organizowanie wsparcia środowiskowego, udzielanie informacji, organizowanie porad i konsultacji specjalistycznych, kwalifikowanie do różnorodnych form pomocy, w postaci świadczeń usługowych, rzeczowych i finansowych, pomoc w uzyskaniu zatrudnienia.

Wykres 4. Ocena pracowników socjalnych przez klientów systemu pomocy społecznej

Źródło: Dane Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Częstochowie.

Podjęmowane są także działania zmierzające do standaryzowania usług realizowanych przez MOPS oraz podmioty niepubliczne, wraz z rozwojem systemu ich oceny, m.in. poprzez badanie satysfakcji klienta, jakie zostało zrealizowane po raz pierwszy w roku 2013. Istotną rolę w kształtowaniu systemu pomocy odgrywa możliwość pozyskiwania przez MOPS środków zewnętrznych m.in. z Europejskiego Funduszu Społecznego. W ostatnich latach realizowano m.in. takie projekty, jak:

- „Zainwestuj w siebie – program aktywnej integracji w Mieście Częstochowa”. Budżet projektu na lata 2012-2013 wynosił 4 149 048 zł. Celem głównym projektu była aktywizacja zawodowa i społeczna klientów pomocy społecznej, zwiększenie ich potencjału zawodowego i społecznego. W ramach projektu realizowany jest Program Aktywności Lokalnej dla Mieszkańców Dzielnicy Raków na lata 2012-2015 - uchwalony przez Radę Miasta Częstochowy 30 sierpnia 2012 r.;
- „Zł@pmy się w sieci” - przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu w Mieście Częstochowa”. W roku 2012 przekazano 130 rodzinom korzystającym z pomocy, zestawy komputerowe wraz ze sfinansowaniem dostępu do Internetu. Użytkownicy przed przystąpieniem do projektu pozbawieni byli zarówno sprzętu komputerowego, jak i dostępu do Internetu. Wartość projektu w okresie 1.07.2011-30.06.2014 r. wynosiła 1 480 297 zł;
- „Tworzenie i rozwijanie standardów usług pomocy i integracji społecznej”:
 - projekt „Częstochowski Standard Pomocy Społecznej – Interwencja i wsparcie”. Budżet projektu na lata 2012-2013 wynosił 1 297 157 zł. W ramach pilotażu był testowany model funkcjonowania jednostki organizacyjnej pomocy społecznej w mieście na prawach powiatu, praca socjalna z osobami starszymi, rodzinami dotkniętymi przemocą w rodzinie, standard interwencji kryzysowej oraz standard usług opiekuńczych;
 - projekt „Standardy w bezdomności – nowa jakość” Budżet projektu w latach 2012-2013 wynosił 999 735 zł. Projekt kierowany jest do 100 osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością, nieaktywnych zawodowo, w wieku od 18. lat, przebywających na terenie miasta Częstochowy i rokujących wyjście z bezdomności.

Realizowane projekty w sposób znaczący przyczyniają się do minimalizowania skutków ubóstwa i wykluczenia społecznego.

3.2.2. Opieka nad dziećmi i młodzieżą

Kwestia dziecka i rodziny w polityce społecznej traktowana jest w sposób szczególny. Działalność na rzecz dzieci koncentruje się przede wszystkim na ochronie ich praw, wyrównywaniu szans życiowych, poprzez ułatwianie dostępu do oświaty i systemu ochrony zdrowia, wypoczynku oraz asekurowaniu w obliczu różnych zagrożeń życiowych, poprzez m.in. zapewnienie opieki i wychowania dzieciom całkowicie lub częściowo pozbawionym opieki rodziców, organizowanie pieczy zastępczej, prowadzenie placówek opiekuńczo-wychowawczych, udzielanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

Zgodnie z zapisami ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej jednostkami organizacyjnymi wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej są podmioty samorządu terytorialnego wykonujące zadania w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, placówki wsparcia dziennego, organizatorzy rodzinnej pieczy zastępczej, placówki opiekuńczo-wychowawcze, regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne, interwencyjne ośrodki preadopcyjne, ośrodki adopcyjne oraz podmioty, którym zlecono realizację zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej.

W Częstochowie funkcjonują dwa ośrodki adopcyjne, podejmujące w mieście działania na rzecz rodzin adopcyjnych. Działaniami środowiskowymi, terapeutycznymi i poradnictwem na rzecz pomocy rodzinom zastępczym na terenie miasta zajmuje się organizator rodzinnej pieczy zastępczej. W Częstochowie - mieście na prawach powiatu, funkcja organizatora rodzinnej pieczy zastępczej oraz podmiotu realizującego pracę z rodziną została powierzona Miejskiemu Ośrodkowi Pomocy Społecznej, zgodnie z Zarządzeniem nr 497/11 Prezydenta Miasta Częstochowy z dnia 14 października 2011 r., od 1 lipca 2013 r. zadania organizatora rodzinnej pieczy zastępczej zlecono Stowarzyszeniu Na Rzecz Pomocy Dziecku i Rodzinie „DLA RODZINY”, które prowadzi obecnie Częstochowskie Centrum Wsparcia Rodziny.

Do zadań Centrum należy w szczególności:

- 1) prowadzenie naboru kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub rodzinnego domu dziecka,
- 2) organizowanie szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, prowadzenia rodzinnego domu dziecka lub pełnienia funkcji dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego,
- 3) zapewnianie pomocy i wsparcia osobom sprawującym rodzinną pieczę zastępczą, w szczególności w ramach grup wsparcia oraz rodzin pomocowych,
- 4) objęcie rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka opieką koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej,
- 5) udzielanie wsparcia pełnoletnim wychowankom pieczy zastępczej poprzez wspieranie procesu usamodzielnienia,
- 6) podejmowanie działań interwencyjnych i zaradczych w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa dzieci i rodzin,
- 7) prowadzenie indywidualnych konsultacji wychowawczych dla rodziców i dzieci, oraz realizacja innych zadań przewidzianych dla organizatora pieczy zastępczej i podmiotu organizującego pracę z rodziną, zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Od 1 stycznia 2012 r. na podstawie art. 39 ust. 1 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej formami rodzinnej pieczy zastępczej są:

- 1) rodzina zastępcza:
 - spokrewniona - tworzą ją małżonkowie lub osoba niepozostająca w związku małżeńskim, będący wstępni lub rodzeństwem dziecka,

- niezawodowa - tworzą ją małżonkowie lub osoba niepozostająca w związku małżeńskim, niebędący wstępnymi lub rodzeństwem dziecka,
 - zawodowa - w tym zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego i zawodowa specjalistyczna,
- 2) rodzinny dom dziecka,
 - 3) rodziny pomocowe - to forma pomocy dla rodzin zastępczych realizowana w przypadku czasowego niesprawowania opieki nad dzieckiem przez rodzinę zastępczą, na wniosek rodziny.

Na przestrzeni lat 2010-2012 na terenie Częstochowy zmalała liczba rodzin zastępczych, co przedstawia poniższa tabela.

Tabela 14. Liczba rodzin zastępczych

Rok	Liczba rodzin zastępczych					
	Ogółem		Spokrewnionych		Niespokrewnionych/ niezawodowych	
	Rodzin	Dzieci	Rodzin	Dzieci	Rodzin	Dzieci
2010	337	434	296	387	41	48
2011	326	421	289	376	37	45
2012	285	364	209	264	76	100

Źródło: Dane Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Częstochowie.

Analizując powyższe dane zauważymy spadek rodzin spokrewnionych na rzecz rodzin niezawodowych, bowiem ustawodawca nakazuje mimo stopnia pokrewieństwa bądź spowinowacenia (ciotka, wujek) nazywać taką rodzinę jako „niezawodową”. Na chwilę obecną na terenie miasta Częstochowy nie ma rodzinnych domów dziecka funkcjonujących zgodnie z nową ustawą. Dotychczasowe RDD prowadzone na terenie miasta Częstochowy po 1.01.2012 r., zgodnie z deklaracjami złożonymi przez osoby je prowadzące, zostały placówkami opiekuńczo-wychowawczymi typu rodzinnego.

Konflikty wewnątrzrodzinne, zła sytuacja mieszkaniowa, bezrobocie, ubóstwo, przemoc i inne czynniki są częstymi przyczynami umieszczania dzieci i młodzieży w placówkach opiekuńczo-wychowawczych i resocjalizacyjnych. Instytucjonalna piecza zastępcza jest sprawowana w formie:

- 1) placówki opiekuńczo-wychowawczej,
- 2) regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej,
- 3) interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego.

W roku 2012 funkcjonowało na terenie Częstochowy 8 placówek opiekuńczo-wychowawczych, w tym jedna placówka prowadzona przez gminę, 3 placówki opiekuńczo-wychowawcze typu rodzinnego, a pozostałe 4 placówki prowadzone są przez podmiot inny niż gmina i są dotowane w ramach zadań zleconych do realizacji. Dwie placówki powstały w roku 2012 i dysponują one w sumie 42. miejscami. Powstawanie nowych placówek ma na celu zapobieganie umieszczania dzieci poza powiatem, w którym zamieszkuje ich rodzina naturalna. Ułatwia to placówce opiekuńczo-wychowawczej pracę z rodziną dziecka, która ma na celu reintegrację środowiska rodzinnego dziecka i jego powrót do domu.

Tabela 15. Liczba dzieci umieszczanych przez MOPS w placówkach opiekuńczo-wychowawczych w latach 2010-2012

2010			2011			2012		
Liczba placówek	Liczba miejsc	Liczba dzieci	Liczba placówek	Liczba miejsc	Liczba dzieci	Liczba placówek	Liczba miejsc	Liczba dzieci
8	122	206	6	129	194	8	161	162

Źródło: Dane Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Częstochowie.

Kolejnym elementem systemu wspierania rodziny zagrożonej wykluczeniem jest system stypendialny dla uczniów oraz system świadczeń rodzinnych. Pomoc materialna jest udzielana uczniom w celu zmniejszenia różnic w dostępie do edukacji, umożliwienia pokonywania barier dostępu do edukacji wynikających z trudnej sytuacji materialnej ucznia, a także wspierania edukacji uczniów zdolnych. Świadczeniami pomocy materialnej o charakterze socjalnym są:

- stypendium szkolne,
- zasiłek szkolny.

Stypendium szkolne może otrzymać uczeń znajdujący się w trudnej sytuacji materialnej, wynikającej z niskich dochodów na osobę w rodzinie. Miesięczna wysokość dochodu na osobę w rodzinie ucznia, uprawniająca do ubiegania się o stypendium szkolne nie może być większa niż ustawowe kryterium dochodowe. Stypendium przysługuje uczniom szkół publicznych i niepublicznych, wychowankom ośrodków umożliwiających dzieciom i młodzieży realizację odpowiednio obowiązku szkolnego i nauki oraz słuchaczom niepublicznych kolegiów nauczycielskich i nauczycielskich kolegiów języków obcych, nie dłużej jednak niż do ukończenia 24. roku życia. Stypendium szkolne jest przyznawane na okres nie krótszy niż miesiąc i nie dłuższy niż 10 miesięcy w danym roku szkolnym, a w przypadku słuchaczy kolegiów nauczycielskich – na okres nie dłuższy niż 9 miesięcy.

Podstawą do ubiegania się o zasiłek szkolny jest przejściowo trudna sytuacja materialna z powodu wystąpienia zdarzenia losowego. O zasiłek szkolny można ubiegać się w terminie nie dłuższym niż dwa miesiące od wystąpienia zdarzenia uzasadniającego przyznanie tego zasiłku.

Tabela 16. Stypendia i zasiłki szkolne przyznane w latach 2010-2012

2010 rok	Ogółem liczba uczniów	Ogółem suma środków
Stypendia szkolne	1 830	949 195,98
Zasiłki szkolne	67	30 485
2011 rok	Ogółem liczba uczniów	Ogółem suma środków
Stypendia szkolne	1 854	900 952,42
Zasiłki szkolne	79	36 400
2012 rok	Ogółem liczba uczniów	Ogółem suma środków
Stypendia szkolne	2 631	1 034 928,51
Zasiłki szkolne	93	46 220

Źródło: Dane Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Częstochowie.

Analizując zebrane materiały, możemy zaobserwować tendencję wzrostową zarówno w liczbie uczniów, którym przyznano stypendium lub zasiłek szkolny, jak i w ogólnej sumie środków wydatkowanych na ten cel.

3.2.3. Placówki wsparcia dziennego

Na terenie Częstochowy funkcjonuje 26 placówek wsparcia dziennego prowadzonych przez parafie i organizacje pozarządowe, w formie opiekuńczej (19 placówek) i specjalistycznej (7 placówek). Placówki te oferują swoim podopiecznym pomoc pedagogiczną, wsparcie psychologiczne, przynajmniej jeden posiłek dziennie, prowadzą pracę z rodzinami swoich podopiecznych w celu wyjścia z sytuacji kryzysowych. W placówkach łącznie jest 815 miejsc przeznaczonych dla dzieci i młodzieży.

Działalność placówek nastawiona jest na rozwój wychowanków, a w szczególności na:

- rozwój zainteresowań i uzdolnień poprzez zajęcia artystyczno-manualne,
- promocję zdrowia i rozwój fizyczny poprzez zajęcia sportowo-ruchowe oraz gry zespołowe,
- profilaktykę uzależnień poprzez realizację programów profilaktycznych,
- przeciwdziałanie przestępczości wśród nieletnich.

Od roku 2012 mając na celu zapobieganie uzależnieniom, promowanie zdrowego i aktywnego stylu życia oraz zagospodarowanie czasu wolnego wśród dzieci i młodzieży, realizowano program „Profilaktyka poprzez sport”.

3.3. Sytuacja osób niepełnosprawnych

Niepełnosprawność oznacza stan fizyczny, psychiczny lub umysłowy, powodujący trwałe lub okresowe utrudnienie, ograniczenie bądź uniemożliwienie samodzielnej egzystencji, rozumiana jest również jako wynik barier społecznych, ekonomicznych oraz fizycznych, jakie jednostka napotyka w środowisku zamieszkania. W związku z tym polityka społeczna powinna promować aktywne działania na wszystkich szczeblach życia społecznego oraz aktywnie wspierać wszelkie działania na rzecz równouprawnienia osób niepełnosprawnych, a także przeciwdziałać ich dyskryminacji i tworzyć mechanizmy wyrównujące szanse życiowe oraz warunki do korzystania z przysługujących im praw.

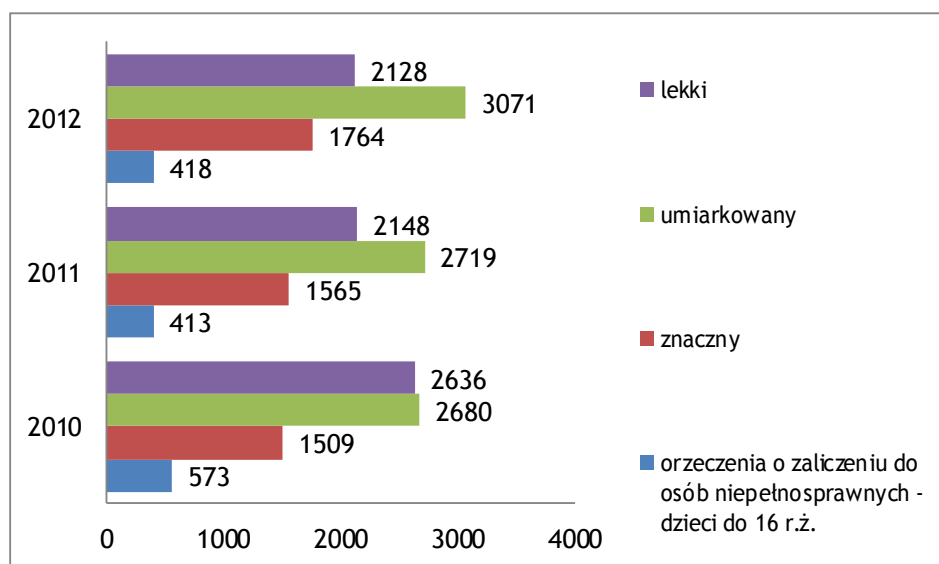
Szacując liczbę osób niepełnosprawnych należy pamiętać, że zgodnie z obowiązującym stanem prawnym, osobą niepełnosprawną jest osoba, która posiada odpowiednie orzeczenie wydane przez organ do tego uprawniony lub osoba, która takiego orzeczenia nie posiada, lecz odczuwa ograniczenie sprawności w wykonywaniu czynności podstawowych dla swojego wieku (zabawa, nauka, praca, samoobsługa). Z powyższej definicji wynika podział na osoby niepełnosprawne prawnie tj. takie, które posiadają aktualne orzeczenie wydane przez organ do tego uprawniony oraz osoby niepełnosprawne tylko **biologicznie** tj. takie, które nie posiadają orzeczenia, ale odczuwają całkowicie lub poważnie ograniczoną zdolność do wykonywania podstawowych czynności.

Tabela 17. Liczba orzeczeń o niepełnosprawności z uwzględnieniem wieku i płci w latach 2010-2012

	Ilość wydanych orzeczeń	wiek					płeć	
		do 16. r.ż.	16-25	26-40	41-60	powyżej 60. r.ż.	K	M
2010	7 398	573	410	654	3 697	2 064	3 836	3 562
2011	6 845	413	375	665	3 369	2 023	3 569	3 276
2012	7 381	418	391	692	3 386	2 494	3 930	3 451

Źródło: Dane Zespołu ds. Orzekania o stopniu niepełnosprawności.

Z przedstawionych danych wynika, że liczba orzeczeń w skali rok do roku utrzymuje się na podobnym poziomie, dominują rozpoznania stopnia niepełnosprawności u osób przekraczających 41. rok życia. Przyznawany stopień niepełnosprawności prezentuje poniższy wykres.

Wykres 5. Stopień niepełnosprawności orzekany w latach 2010-2012

Źródło: Dane Zespołu ds. Orzekania o stopniu niepełnosprawności.

Z analizy danych wynika, że najczęściej orzekany jest umiarkowany stopień niepełnosprawności, maleje liczba orzeczeń stopnia lekkiego, a wzrasta ilość orzeczeń stopnia znacznego, co wiąże się m.in. ze starzejącą się populacją Częstochowy.

W roku 2010 przeprowadzono badania ankietowe wśród osób niepełnosprawnych celem wskazania najpoważniejszych barier jakie odczuwają osoby niepełnosprawne, funkcjonując w środowisku miejskim. W toku badania ustalono, że najpoważniejszą barierę komunikacyjną/architektoniczną dla ankietowanych stanowi stan ulic, chodników oraz krawężniki. Choć w Częstochowie rozpoczęto już stosowanie obniżek krawężników przy przejściach dla pieszych, to nadal zbyt rzadko stosuje się krawężniki oznakowane w sposób czytelny dla niewidomych.

Osoby niepełnosprawne na rynku pracy ze względu na swoją sytuację zdrowotną i nierzadko konieczność dostosowania miejsca zatrudnienia do swoich potrzeb zajmują pozycję specyficzną. Sytuacja taka oznacza zwiększony koszt dla pracodawcy i choć istniejący system zatrudnienia wspiera zarówno zatrudnienie na otwartym rynku pracy, jak i wspomaga tworzenie odrębnych zakładów pracy chronionej, to jednak sytuacja niepełnosprawnego na rynku pracy nadal

pozostawia wiele do życzenia.

Niepokojąca jest sytuacja, że wśród przyczyn niepozostawania w stosunku pracy ankietowane osoby niepełnosprawne często wskazywały uprzedzenia potencjalnych pracodawców (22,8%) oraz np. nieprzystosowany budynek (22,7%). Wśród innych przyczyn wymieniano: wiek poprodukcyjny - 1,3%, brak miejsc pracy - 0,8%, zły stan zdrowia - 0,3%, zbyt niskie wynagrodzenie proponowane za pracę - 0,2%, łamanie przepisów dotyczących zatrudniania osób niepełnosprawnych - 0,2%, brak chęci do pracy - 0,2%, zakaz pracy przez ZUS - 0,2%, ograniczenia zdrowotne, np. dźwiganie jedynie do 5 kg - 0,2%.

Wśród czynników determinujących jakość życia osób niepełnosprawnych, bezsprzecznie na plan pierwszy wysuwają się stan zdrowia i stopień zaspokojenia potrzeb rehabilitacyjnych. Stan zdrowotny i możliwość jego poprawy są podstawowymi kategoriami, przez które większość zainteresowanych postrzega swoje życie zarówno tu i teraz, jak i spoglądając w przeszłość i przyszłość. Wskazuje się, że jest to pierwsze z ogniw w łańcuchu deficytów i ograniczeń z jakimi muszą się zmagać osoby niepełnosprawne.

Respondenci badań wskazali również obszary, w których spodziewali by się aktywniejszego działania samorządu m.in.:

- poprawy dostępności do zatrudnienia - przeprowadzenie kampanii społecznej skierowanej do pracodawców, celem przekonania ich do zatrudniania osób z niepełnosprawnością,
- poprawy dostępności do rehabilitacji medycznej – rozważyć możliwość uruchomienia na terenie miasta kolejnej przychodni, bądź usprawnienie systemu rejestracji oczekujących na ww. świadczenie,
- likwidacji barier architektonicznych w budynkach komunalnych, urzędach i innych obiektach, którymi miasto zarządza.

Według respondentów badanych w roku 2013 w ramach badania jakościowego i ilościowego z zakresu spraw społecznych na terenie Częstochowy pozytywne opinie na temat dostępu osób niepełnosprawnych do różnych instytucji działających w mieście uzyskały instytucje edukacji (21,5%), instytucje kulturalne - teatr, kino, filharmonia, kluby (26,8%) oraz publiczne - ZUS, Urząd Miasta, urząd skarbowy (26,9%). Badani mieszkańcy źle ocenili sytuację osób niepełnosprawnych w Częstochowie w zakresie dostępu do rynku pracy (43,4%), opieki medycznej (25,4%) oraz możliwości uzyskania pomocy społecznej udzielanej przez różne instytucje publiczne oraz organizacje pozarządowe (18,9%). W toku badań ustalono, że instytucje samorządowe oraz różne organizacje pozarządowe funkcjonujące na terenie miasta podejmują szereg działań na rzecz osób niepełnosprawnych. Jednak zdaniem badanych mieszkańców działania te są niewystarczające, głównie ze względów ekonomicznych. W opinii respondentów do głównych problemów z jakimi borykają się osoby niepełnosprawne należą: brak wystarczających środków finansowych na rehabilitację oraz właściwą opiekę medyczną; mała aktywność zawodowa; bariery architektoniczne; utrudnienia w zakresie swobodnego przemieszczania się - transportowe oraz brak świadomości społecznej odnośnie specyfiki życia ludzi z niepełnosprawnościami.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie realizuje zadania z zakresu rehabilitacji

społecznej osób niepełnosprawnych wynikające z ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, do których należą m.in.:

- dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze,
- dofinansowanie uczestnictwa w turnusie rehabilitacyjnym,
- dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych,
- dofinansowanie organizacji sportu, kultury, rekreacji i turystyki,
- dofinansowanie kosztów działalności Warsztatu Terapii Zajęciowej działającego na terenie Częstochowy.

Ponadto od 1 sierpnia 2012 r. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie realizuje pilotażowy program „Aktywny Samorząd”, którego zasadniczym celem jest eliminowanie lub zmniejszanie barier ograniczających uczestnictwo osób niepełnosprawnych w życiu społecznym, zawodowym i dostępie do edukacji.

Tabela 18. Pomoc osobom niepełnosprawnym udzielona ze środków PFRON w latach 2010-2012

Rodzaj udzielonej pomocy	2010		2011		2012	
	Wysokość przyznanych świadczeń (w zł)	Liczba osób, które otrzymały pomoc	Wysokość przyznanych świadczeń (w zł)	Liczba osób, które otrzymały pomoc	Wysokość przyznanych świadczeń (w zł)	Liczba osób które otrzymały pomoc
Dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze	1 010 189	2 202	972 964	2.398	1 079 945,37	3 066
Dofinansowanie uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych	348 793	283+208 opiekunów	403 591	283+232 opiekunów	1 443 364	1 249+489 opiekunów
Likwidacja barier	505 858	73	510 188,31	83	979 943,75	314
Dofinansowanie organizacji sportu, kultury, turystyki	114 287	2 155	71 773,07	2 217	190 105,35	2 921
Dofinansowanie kosztów działalności WTZ	443 880	30	443 880	30	499 880	30
Program Aktywny Samorząd	Program nie był realizowany				204 928,40	44
Ogółem	2 423 027	4 951	2 402 396,38	5 243	4 398 166,87	8 113

Źródło: Dane Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Częstochowie.

Najpoważniejszym problemem, pojawiającym się przy realizacji zadań z zakresu rehabilitacji społecznej jest niewystarczająca, w stosunku do istniejących potrzeb, ilość środków finansowych,

przekazywanych miastu przez PFRON na pomoc osobom niepełnosprawnym, wynikającą z ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Na terenie Częstochowy funkcjonuje 5 ośrodków wsparcia dziennego dla osób niepełnosprawnych:

- 1) Centrum Pomocy Dziecku Niepełnosprawnemu i Jego Rodzinie , ul. Jasnogórska 36,
- 2) Centrum Rehabilitacji dla Osób z Zaburzeniami Psychicznymi, ul. Focha 71a,
- 3) Dom Dziennego Pobytu dla Osób z Upośledzeniem Umysłowym , ul. Focha 71a,
- 4) Środowiskowy Dom Samopomocy, ul. Lakowa 101,
- 5) Ośrodek Wsparcia dla Osób z Chorobą Alzheimera, Aleja Pokoju 14.

Centrum Pomocy Dziecku Niepełnosprawnemu i Jego Rodzinie w Częstochowie, ul. Jasnogórska 36, jest ośrodkiem wsparcia działającym w ramach struktury organizacyjnej Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Częstochowie. Obejmuje wieloprofilową terapię dzieci z niepełnosprawnością ruchową, w tym ze sprzężeniami (upośledzenie umysłowe, niedowidzenie, niedosłuch) w wieku od 0. do 18. roku życia oraz ich rodziny:

- Dom Dziennego Pobytu /DDP/ przeznaczony jest dla dzieci w wieku od około 3. do 18. roku życia. Zapewnia opiekę i wieloprofilową terapię z zakresu rehabilitacji usprawniającej, terapii pedagogicznej, logopedycznej, psychologicznej, muzykoterapii. Dzieci mają zapewniony również gorący posiłek. Odpłatność uzależniona od dochodu rodziny. Kwalifikuje lekarz i psycholog Ośrodka;
- Ośrodek Rehabilitacji Usprawniającej /ORU/ – prowadzi terapię z zakresu kinezyterapii, fizykoterapii, hydroterapii, masaż oraz konsultacje i diagnostykę lekarza specjalisty rehabilitacji dzieci w wieku od 0. do 18. roku życia. Na rehabilitację kwalifikuje lekarz Ośrodka, odpłatność uzależniona jest od dochodu rodziny;
- Ośrodek Poradnictwa i Konsultacji /OKiP/ przeznaczony dla dzieci w wieku od 0.do 18. roku życia z niepełnosprawnością ruchową lub mikrodeficytami rozwojowymi oraz ich rodzin. Prowadzi diagnostykę i wieloprofilową terapię psychologiczną, pedagogiczną, logopedyczną dla dzieci oraz wsparcie psychologiczne i poradnictwo dla ich rodzin. Nie wymagane jest skierowanie, usługi są nieodpłatne.
- Klub Dziecka i Rodzica „Słoneczko” przeznaczony jest dla dzieci z mikrodeficytami rozwojowymi. Zajęcia są bezpłatne i odbywają się dwa razy w tygodniu w małych grupach wiekowo-rozwojowych pod kierunkiem pedagoga, psychologa, logopedy, muzykoterapeuty.

Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym „Koło” w Częstochowie (PSOUU) od 1.10.2011 r. realizuje zadanie publiczne - prowadzenie **Domu Dziennego Pobytu dla Osób z Upośledzeniem Umysłowym** przy ul. Focha 71a, przeznaczonego dla 40. osób z niepełnosprawnością intelektualną z terenu miasta Częstochowy. Zadanie jest realizowane przy wsparciu finansowym Gminy Miasta Częstochowy. Celem placówki jest przystosowanie podopiecznych do samodzielnego życia oraz dążenie do akceleracji rozwoju przede wszystkim społecznego. Dom Dziennego Pobytu jest przeznaczony dla dorosłych osób z niepełnosprawnością umiarkowaną i znaczną, które nie są w stanie samodzielnie funkcjonować

w środowisku, a zakończyły już edukację w placówkach szkolnictwa specjalnego.

Od 1.01.2013 r. PSOUU realizuje również zadanie z zakresu pomocy społecznej - prowadzenie **Centrum Rehabilitacji dla Osób z Zaburzeniami Psychicznymi w Częstochowie** przy ul. Focha 71 a. W ramach Centrum oferowana jest pomoc z zakresu zapewnienia zamieszkania, opieki, readaptacji społecznej i zawodowej dla osób z zaburzeniami psychicznymi, w tym:

- 3 miejsca w mieszkaniach adaptacyjnych dla osób z upośledzeniem umysłowym,
- 3 miejsca w mieszkaniach chronionych dla osób z zaburzeniami psychicznymi,
- 6 miejsc w hostelu ogólnodostępnym dla mieszkańców miasta Częstochowy w przypadkach kryzysowych,
- 3 gabinety rehabilitacji dla osób uprawnionych w myśl ustawy o pomocy społecznej, prowadzące kinezyterapię, masaż klasyczny, drenaż limfatyczny, fizykoterapię: elektroterapia przeciwbólowa, elektrostymulacja mięśni, laseroterapia, magnetoterapia, ultradźwięki, lampa sollux, lampa foto-vita;
- „Galeria”, będąca miejscem prezentacji prac uzdolnionych osób, organizowania warsztatów, wieczorków poetyckich, muzycznych, tanecznych, towarzyskich spotkań itp.).

Od 1.01.2014 dwa powyższe zadania realizowane przez PSOUU są prowadzone w ramach **Częstochowskiego Centrum dla Osób z Zaburzeniami Psychicznymi**.

Stowarzyszenie Pomocy Osobom z Zaburzeniami Psychicznymi i Ich Rodzinom „YAVA” prowadzi **Środowiskowy Dom Samopomocy** ul. Lakowa 101. Dom przeznaczony jest dla 40. uczestników i działa przez 5 dni w tygodniu w godz. 8.00-16.00. Dom świadczy swoje usługi dla osób z zaburzeniami psychicznymi i niepełnosprawnym intelektualnie z miasta Częstochowy oraz powiatu częstochowskiego. Z usług placówki korzystają osoby wymagające wsparcia w przezwyciężaniu ich trudnych sytuacji życiowych i postępowania rehabilitacyjnego, zmierzającego do osiągnięcia przez nich poprawy funkcjonowania, jakości życia.

Ośrodek Wsparcia dla Osób z Chorobą Alzheimera, Aleja Pokoju 14, prowadzony jest przez Stowarzyszenie Pomocy Osobom z Zaburzeniami Psychicznymi i Ich Rodzinom „YAVA” od 20 grudnia 2005 r. Ośrodek realizuje program terapeutyczny, w skład którego wchodzi m.in. leczenie medyczne, zapewniające chorym porady lekarzy psychiatrów, leczenie farmakologiczne oraz zabiegi pielęgniarstwa, ponadto program rehabilitacyjny dla chorych i psychoedukacyjny program dla opiekunów.

3.4. Starość jako wyzwanie dla samorządu lokalnego

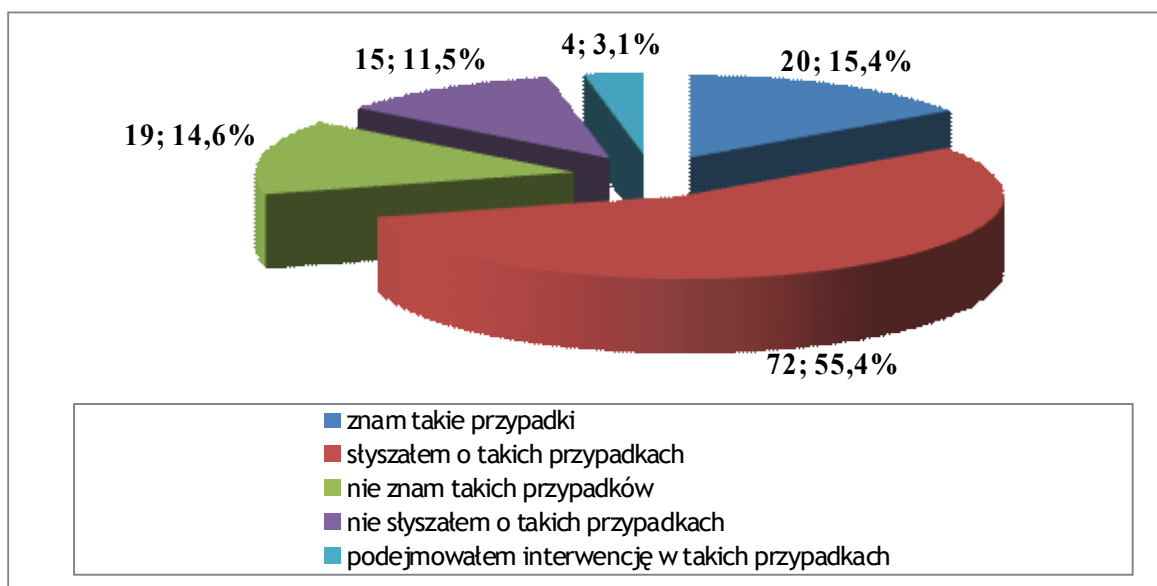
Celem polityki społecznej w odniesieniu do ludzi starych są działania, które planowo i kompleksowo będą wpływały na poprawę życia seniorów, co może być dokonywane poprzez stwarzanie - obecnie i w przyszłości - warunków zaspokajania potrzeb ludzi starych oraz kształtowanie odpowiednich relacji pomiędzy starszym pokoleniem a młodszymi generacjami, drogą ograniczenia uzależnienia młodszych od starszych, zapobiegania marginalizacji ludzi

starych oraz kształtowania międzypokoleniowej solidarności. Prognoza demograficzna ludności miasta Częstochowy na lata 2005-2030 zakłada wzrost udziału osób w wieku powyżej 55. roku życia. Mając na uwadze zmiany w strukturze wiekowej ludności niezbędne jest zapewnienie specyficznych form pomocy osobom starszym, w celu jak najdłuższego utrzymania ich we własnym środowisku oraz niedoprowadzanie do marginalizacji.

W toku badań realizowanych w roku 2010 i analiz z roku 2012 ustalono, że seniorzy nie zamieszkują miasta równomiernie, co więcej dzielnice powszechnie uważane - za „stare” np. Śródmieście, szczególnie rejon Alei Najświętszej Maryi Panny, Starego Rynku - wcale nie okazały się dzielnicami, w których dominują mieszkańcy powyżej 60. roku życia. W świetle sporządzonej po raz pierwszy mapy wskaźnikowej, najliczniej przez osoby starsze zamieszkała jest dzielnica Tyśiąćlecie, dopiero na kolejnych miejscach pojawiają się Śródmieście, Stare Miasto, Raków.

Analizując potrzeby osób starszych warto - co pokazały badania - poznać opinie pracowników socjalnych bezpośrednio pracujących na interesującym nas terenie. Pracownik socjalny jako osoba bezpośrednio zaangażowana w pomoc osobom starszym, postrzega je przynajmniej z kilku perspektyw. Po pierwsze jako osoba bezpośrednio wspierająca i pomagająca bezpośrednim użytkownikom pomocy społecznej. Po drugie jako diagnosta i obserwator środowiska lokalnego posiada wiedzę często przekraczającą wyłącznie zawodowe zainteresowania.

Wykres 6. Czy istnieje zjawisko przemocy domowej wobec osób starszych?

Źródło: Dane Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Częstochowie

Zjawisko przemocy domowej wobec osób starszych, które można utożsamiać za krańcowy i bardzo dotkliwy przejaw dyskryminacji, nie było obce zdecydowanej większości respondentów: 55,4% z nich odpowiedziało, że słyszało o takich przypadkach, 15,4% stwierdziło, że zna takie przypadki, a 3,1% przyznało, że podejmowało interwencję w takich przypadkach.

Seniorzy badani w roku 2010, odpowiadając na pytanie dotyczące poprawy sytuacji, podnosili m.in. takie kwestie, jak:

- zwiększenie dostępności do zajęć w Uniwersytecie Trzeciego Wieku,
- organizacja wypożyczalni rowerowych,

- zwiększenie dostępu do świadczeń rehabilitacyjnych, programów zdrowotnych i opieki medycznej,
- możliwość zakupu broszurki o przywilejach rencistów, emerytów,
- kursy tańca dla seniorów,
- rozwój wolontariatu na rzecz osób starszych,
- umożliwienie kontaktów z seniorami z innych krajów w ramach współpracy z miastami partnerskimi.

Według respondentów badanych w roku 2013 w ramach badania jakościowego i ilościowego z zakresu spraw społecznych na terenie Częstochowy pozytywne opinie na temat dostępu osób starszych do instytucji samorządowych otrzymały instytucje kultury: teatr, kino, filharmonia, kluby - (46,5%). Również instytucje publiczne i samorządowe - ZUS, urząd miasta, urząd skarbowy uzyskały pozytywną ocenę (41,7%), a instytucje edukacji (19,5%). Badani mieszkańcy natomiast źle lub bardzo źle oceniają położenie osób w wieku senioralnym w zakresie dostępu do rynku pracy (59,4%), opieki medycznej (40,7%) oraz możliwości uzyskania pomocy udzielanej przez różne instytucje publiczne oraz organizacje pozarządowe (22,9%).

Jedną z podstawowych form opieki nad osobami starszymi jest świadczenie usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania. Usługi świadczone w miejscu zamieszkania oprócz czynności pielęgnacyjno-opiekuńczych obejmują również czynności polegające na zaspokojeniu codziennych czynności życiowych (zakupy, przygotowanie posiłków, palenie w piecu, mycie okien, utrzymanie w porządku i czystości pomieszczeń, pranie w domu lub odnoszenie do pralni itd.). W roku 2011 Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie wystandaryzował realizację tych świadczeń.

Pomocą w formie usług opiekuńczych objęto w roku 2010 - 483 osoby, w 2011 - 425 osób, w 2012 - 399 osób. Tendencja spadkowa na przestrzeni 3. lat mogła być spowodowana wysokością odpłatności za godzinę usług opiekuńczych, jak również możliwością skorzystania z pomocy innych placówek świadczących bezpłatnie usługi pielęgniarstwo-opiekuńcze. Starsi mieszkańcy Częstochowy korzystali również z częstochowskiego programu „Standard Pomocy Społecznej – Interwencja i Wsparcie”, który realizował bezpłatną pomoc w formie usług opiekuńczych. Od 1.01.2013 r. do 31.07.2013 r. pomocą w formie usług opiekuńczych świadczonych przez Polski Komitet Pomocy Społecznej - Zarząd Okręgowy w Częstochowie (realizator zadania w latach 2013-2015); średnio w miesiącu pomocą było objętych 280 osób.

Ważną rolę w systemie wsparcia, pełni Częstochowskiego Centrum Aktywizacji Seniorów. Od 1.03.2013 r. zadanie zostało zlecone do realizacji Stowarzyszeniu Częstochowskie Amazonki. Zadaniem Centrum jest koordynacja działań na rzecz seniorów, podejmowanych przez różne instytucje oraz realizacja wszechstronnej aktywizacji ludzi starszych.

W ramach swojej działalności Centrum podejmuje m.in.:

- prowadzi Dzienny Domu Pomocy Społecznej w Częstochowie dla 50. osób w wieku senioralnym oraz osób starszych z niepełnosprawnością, który zapewnia opiekę oraz usługi zmierzające do poprawy sprawności psychofizycznej i integracji ze środowiskiem lokalnym,

- zapewnia w dziennym domu pomocy społecznej 3 posiłki dziennie,
- organizuje imprezy o charakterze integracyjnym,
- umożliwia osobom starszym udziału w imprezach kulturalnych,
- udziela wsparcia w postaci żywności oraz pomocy rzeczowej,
- prowadzi terapię zajęciową wśród seniorów, w tym: muzykoterapię, terapię ruchową, zajęcia edukacyjne,
- prowadzi Punkt Informacyjny dla Seniorów,
- aktywizuje seniorów poprzez prowadzenie rehabilitacji ogólnousprawniającej,
- prowadzi pracę środowiskową w koordynacji z pracownikiem socjalnym,
- organizuje działania pomocowe i interwencji kryzysowej na rzecz seniorów w oparciu współpracę z sektorem publicznym,
- realizuje programy na rzecz osób starszych,
- prowadzi Klub Seniora (wspólne śpiewanie, kursy komputerowe, zajęcia plastyczne, spacer, robótki ręczne, szycie, potańcówki, projekcje filmów, wycieczki krajoznawcze z zajęciami sportowymi, warsztaty rękodzieła i malarskie, prelekcje, dyskusje, wspólne wyjścia kulturalne np. koncerty, teatr, operetka, kino, zajęcia sportowe i rekreacyjne (gimnastyka dla seniora, nordic walking, muzykoterapia, TAI-CHI), wieczorki poetyckie, dostęp do Internetu, nauka języka angielskiego, spotkania i imprezy okolicznościowe).

Centrum na bieżąco współpracuje z organizacjami, instytucjami i innymi podmiotami działającymi na terenie miasta w celu poprawy i poszerzenia usług świadczonych na rzecz seniorów. W związku z tym organizowane są spotkania, między innymi z lekarzem ogólnym, geriatrą, psychologiem, dietetyczką, kosmetyczką, prawnikiem, przedstawicielami ZUS, Straży Miejskiej oraz Policji.

Aktywizacji osób starszych służą ponadto, place rekreacji ruchowej przeznaczone dla seniorów, a lokalizowane systematycznie w poszczególnych dzielnicach miasta.

W roku 2012 uruchomiono 3 place rekreacji dla seniorów z urządzeniami outdoor-fitness, które powstały:

- przy Promenadzie im. Czesława Niemena,
- przy Pasażu Iłakowiczówny (dzielnica Raków),
- na Skwerze Solidarności.

Z uwagi na fakt, że place rekreacji ruchowej cieszą się bardzo dużą popularnością, w roku 2013 powstały kolejne 3 place rekreacji ruchowej dla seniorów w:

- dzielnicach Ostatni Grosz i Północ,
- Śródmieściu, przy Częstochowskim Centrum Aktywności Seniorów.

Wszystkie urządzenia outdoor-fitness zamontowane na świeżym powietrzu umożliwiają aktywne formy spędzania czasu, są miejscem spotkań dla seniorów, rodziców wychodzących z dzieckiem na spacer i dla młodzieży. Na utworzenie 6. placów rekreacji ruchowej miasto przeznaczyło w latach 2012-2013 środki finansowe w łącznej wysokości 425 000 zł.

Osobie wymagającej całodobowo opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, niemogącej samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu, której nie można zapewnić niezbędnej pomocy w formie usług opiekuńczych, przysługuje prawo do umieszczenia w domu pomocy społecznej.

Na terenie miasta Częstochowy funkcjonują 4 domy pomocy społecznej:

- Dom Pomocy Społecznej w Częstochowie, ul. Kontkiewicza 2 – dla osób przewlekle psychicznie chorych, prowadzony przez miasto oraz
- Dom Pomocy Społecznej w Częstochowie, ul. Wieluńska 1 – dla osób w podeszłym wieku,
- Dom Pomocy Społecznej w Częstochowie, ul. Jadwigi 84/86 – dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie mężczyzn,
- Dom Pomocy Społecznej w Częstochowie, ul. Wesołej 14 – dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie kobiet,

prowadzone przez zgromadzenia zakonne, jako zadania zlecenie w ramach otwartych konkursów ofert.

Tabela 19. Liczba osób skierowanych przez MOPS i umieszczonych w domach pomocy społecznej

Domy pomocy społecznej wg kategorii	2010		2011		2012	
	Liczba osób skierowanych	Liczba umieszczonych	Liczba osób skierowanych	Liczba umieszczonych	Liczba osób skierowanych	Liczba umieszczonych
Dla osób w podeszłym wieku	79	39	47	24	71	44
Dla osób przewlekle somatycznie chorych	45	22	53	30	49	41
Dla przewlekle psychicznie chorych	34	21	19	17	19	20
Dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie	3	5	9	5	10	9

Źródło: Dane Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Częstochowie.

Powyższe dane wskazują przyczyny wydawania skierowań do domów pomocy społecznej. Na przestrzeni ostatnich trzech lat najwięcej skierowań wydano do domów dla osób w podeszłym wieku. Również często kierowane są osoby do domów dla przewlekle somatycznie chorych.

3.5. Bezdomność i zasoby mieszkaniowe

Osoba bezdomna zgodnie z art 6. pkt 8. ustawy z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, to osoba niezamieszkująca w lokalu mieszkalnym w rozumieniu przepisów o ochronie praw lokatorów i mieszkaniowym zasobie gminy i niezameldowaną na pobyt stały, w rozumieniu przepisów o ewidencji ludności, a także osobą niezamieszkującą w lokalu mieszkalnym i zameldowaną na pobyt stały w lokalu, w którym nie ma możliwości zamieszkania. Oznacza to, iż w przypadku

osoby posiadającej zameldowanie na pobyt stały, ale z różnych przyczyn (przemoc domowa, konflikty rodzinne, złe warunki techniczne lokalu) niezamieszkałą w tym lokalu, mamy do czynienia ze zjawiskiem bezdomności.

3.5.1. Przyczyny i możliwości wsparcia

Do najważniejszych przyczyn bezdomności należą: eksmisje, wymeldowanie z miejsca zamieszkania, konflikty rodzinne, uzależnienie od alkoholu, utrata pracy, bezrobocie, ubóstwo, zadłużenia, przemoc domowa, długotrwała choroba i niepełnosprawność, brak mieszkania po opuszczeniu Zakładu Karnego oraz placówek opiekuńczo-wychowawczych. Utrata mieszkania to wtórna przyczyna bezdomności. Wynika ona z przyczyn pierwotnych, takich jak brak środków na regulowanie opłat wynikających z eksploatacji lokalu.

Usamodzielnienie osoby bezdomnej to indywidualna długa ścieżka każdej osoby czy bezdomnej rodziny. Trudności wynikają z braku wystarczającej ilości mieszkań w zasobach gminy i znalezieniem pracy na obecnym rynku pracy. W przypadku osób uzależnionych od alkoholu lub innych środków zmieniających świadomość, pracę należy rozpocząć od skutecznego odbycia terapii odwykowej. Celowość kolejnych działań uwarunkowana jest bowiem motywacją do ich podjęcia. Planowanie i wymaganie innej aktywności wobec osoby uzależnionej z pominięciem terapii odwykowej są z góry skazane na niepowodzenie, ponieważ mechanizmy charakterystyczne dla uzależnień są silniejsze od woli klienta.

Dane liczbowe wskazują wzrost na terenie Częstochowy w latach 2010-2012 liczby zdiagnozowanych osób bezdomnych. Również liczba osób bezdomnych korzystających z pomocy w postaci schronienia w naszym mieście w latach 2010-2012 systematycznie wzrasta.

Tabela 20. Dane dotyczące bezdomności na terenie miasta Częstochowy w latach 2010-2012

	2010	2011	2012
Liczb jednostek udzielających wsparcia	8	9	9
Liczba miejsc	262 + 5 rodzin	270	270
Liczba osób korzystających z pomocy w postaci schronienia	195	353	403
Liczba zdiagnozowanych osób bezdomnych	309	453	529

Źródło: Dane Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Częstochowie.

Niepokojące zjawisko wzrastającej liczby bezdomnych, tylko częściowo łagodzi funkcjonująca na terenie miasta baza placówek oferujących nocleg i wsparcie.

Tabela 21. Placówki dla osób bezdomnych

Nazwa i adres placówki	Typ placówki	Podmiot prowadzący	Liczba miejsc	Oferowana pomoc
Noclegownia dla Bezdomnych Kobiet „OAZA” Częstochowa, ul. Staszica 5	noclegownia	Caritas Archidiecezji Częstochowskiej	10	Nocleg, 1 gorący posiłek, pralnia, łazienka, wydawanie odzieży i środków czystości
Noclegownia dla Bezdomnych	noclegownia	Caritas Archi-	50	Nocleg, 1 gorący posiłek,

Mężczyzn, Częstochowa, ul. Krakowska 80/15		diecezji Częstochowskiej		pralnia, łaźnia, wydawanie odzieży i środków czystości
Centrum Pomocy Rodzinie i Interwencji Kryzysowej dla osób niepełnosprawnych, wymagających opieki, Marianka Rędzińska, ul. Srebrna 25 (dla kobiet i mężczyzn)	schronisko	Stowarzyszenie Wzajemnej Pomocy AGAPE	10	Pobył całodobowy, 3 posiłki dziennie, opieka lekarska i pielęgniarska, pralnia, łaźnia, transport, wydawanie odzieży i środków czystości
Przytulisko dla Bezdomnych Kobiet i Kobiet z dziećmi „OAZA” Częstochowa, ul. Staszica 5	przytulisko	Caritas Archidiecezji Częstochowskiej	50	Pobył całodobowy, 3 posiłki dziennie w tym 1 gorący, pralnia, łaźnia, wydawanie odzieży i środków czystości
Ogrzewalnia, ul. Sikorskiego 78a (uruchomiona w roku 2013)	ogrzewalnia	Ośrodek Pomocy Osobom z Problemem Alkoholowym	40	Pobył nocny, łaźnia, wydawanie środków czystości, gorąca herbata
Przytulisko dla Bezdomnych Mężczyzn im. św. Brata Alberta, Częstochowa, ul. Krakowska 80/2	przytulisko	Caritas Archidiecezji Częstochowskiej	35	Pobył całodobowy, 3 posiłki dziennie w tym 1 gorący, pralnia, łaźnia, wydawanie odzieży i środków czystości
Przytulisko dla Bezdomnych Rodzin, Częstochowa, ul. Krakowska 80/2	przytulisko	Caritas Archidiecezji Częstochowskiej	30	Pobył całodobowy, 3 posiłki dziennie w tym 1 gorący, pralnia, łaźnia, wydawanie odzieży i środków czystości
Centrum Pomocy Rodzinie i Interwencji Kryzysowej, Marianka Rędzińska, ul. Srebrna 25 (dla mężczyzn i kobiet)	schronisko	Stowarzyszenie Wzajemnej Pomocy AGAPE	10	Pobył całodobowy, 3 posiłki dziennie w tym 1 gorący, pralnia, łaźnia, wydawanie odzieży i środków czystości
Centrum Pomocy Rodzinie i Interwencji Kryzysowej, Marianka Rędzińska, ul. Srebrna 25 (od 1.10.2012 r. dla mężczyzn)	schronisko	Stowarzyszenie Wzajemnej Pomocy AGAPE	35	Pobył całodobowy, 3 posiłki dziennie w tym 1 gorący, pralnia, łaźnia, wydawanie odzieży i środków czystości
Centrum Pomocy Rodzinie i Interwencji Kryzysowej, Marianka Rędzińska, ul. Srebrna 25 (dla mężczyzn i kobiet)	schronisko	Stowarzyszenie Wzajemnej Pomocy AGAPE	10	Pobył całodobowy, 3 posiłki dziennie w tym 1 gorący, pralnia, łaźnia, wydawanie odzieży i środków czystości

				ków czystości
Ogrzewalnia, Łaźnia, Częstochowa, ul. Krakowska 80/15 (funkcjonowała do końca roku 2013)	ogrzewalnia	Caritas Archidiecezji Częstochowskiej	40	Pobył w pomieszczeniu ogrzewalni nocą, łaźnia, środki czystości, wydawanie odzieży, suchy prowiant

Źródło: Dane Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Częstochowie.

W oparciu o zapisy ustawy o pomocy społecznej oraz „Programu ośłonowego na rzecz osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością na terenie Miasta Częstochowy na lata 2007-2013”, udzielano pomocy osobom bezdomnym, polegającej na ich wspieraniu w rozwiązywaniu problemów życiowych, w szczególności poprzez zapewnienie:

- 1) kobietom, kobietom z dziećmi, mężczyznom i rodzinom tymczasowego schronienia w przytuliskach, miejsca noclegowego w noclegowniach, ogrzewalni,
- 2) niezbędnego ubrania, tj. bielizny, odzieży i obuwia,
- 3) prawa do świadczeń zdrowotnych dla osób nieubezpieczonych,
- 4) pomocy doraźnej albo okresowej w postaci jednego gorącego posiłku dziennie,
- 5) pomocy finansowej w postaci zasiłków stałych, celowych i okresowych,
- 6) pomocy w naturze w formie obiadów w stołówce, paczek higienicznych, odzieży,
- 7) pracy socjalnej przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, polegającej na działaniach ośłonowych, zapobiegających degradacji biologicznej i społecznej osób bezdomnych, tj.:
 - prowadzenie pracy z konkretną rodziną lub osobą poprzez podpisanie kontraktu socjalnego i bieżący monitoring,
 - pomoc osobom niepełnosprawnym bezdomnym w kontaktach ze służbą zdrowia,
 - umożliwianie i pomoc w leczeniu uzależnień,
 - pomoc w uzyskaniu dokumentów tożsamości,
 - pomoc osobom bezdomnym niepełnosprawnym w zakupach,
 - kierowanie do domów pomocy społecznej,
 - działania interwencyjne w stosunku do osób bezdomnych przebywających na dworcach, klatkach schodowych i innych miejscach nienadających się do zamieszkania, miejscach w których przebywanie grozi utratą zdrowia, czy nawet życia,
 - pomoc w przygotowaniu procedur do nabycia prawa do świadczeń zdrowotnych przez osoby bezdomne nieubezpieczone w NFZ,
 - sporządzanie wywiadów środowiskowych na terenie szpitali.

Osoba bezdomna może zostać objęta indywidualnym programem wychodzenia z bezdomności, którego celem jest wszechstronne wsparcie w pokonywaniu trudności i pomoc w wyjściu z kryzysu oraz usamodzielnieniu się. Służą temu m. min. działania podejmowane w stosunku do osób bezdomnych w zakresie:

- 1) aktywizacji na rynku pracy poprzez realizację projektu „Zainwestuj w siebie” w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego,
- 2) motywowanie do udziału w szkoleniach prowadzonych w ramach projektów unijnych,

celem przekwalifikowania zawodowego,

- 3) kierowanie do uczestnictwa w centrach integracji społecznej, prowadzonych przez Miasto Częstochowę i Fundację Integracji Społecznej Fenix (w roku 2013), wcześniej CIS prowadzone przez Akcję Katolicką Archidiecezji Częstochowskiej,
- 4) pomoc w zatrudnieniu w ramach prac społecznie użytecznych i robót publicznych.

Do form pomocy świadczonej osobom bezdomnym należą: schronienie, zasiłek okresowy, zasiłek stały, paczki czystościowe, zlecenia na wykup leków, dożywianie dzieci w szkole, wydawanie posiłków realizowane przez organizacje pozarządowe. Na terenie miasta zadania z zakresu wsparcia osób bezdomnych realizowane są przez MOPS, OPAPA, Policję, Straż Miejską, placówki służby zdrowia, parafie organizacje pozarządowe, którym Miasto zleca realizację zadań po przeprowadzeniu konkursu ofert, zgodnie z ustawą o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. W obszarze pomocy osobom bezdomnym działają:

- 1) Caritas Archidiecezji Częstochowskiej,
- 2) Stowarzyszenie Wzajemnej Pomocy „Agape”,
- 3) Fundacja Chrześcijańska „Adullam”,
- 4) Fundacja św. Barnaby.

Inne działania podejmowane w celu pomocy osobom bezdomnym polegają m.in. na przygotowaniu procedury postępowania z osobami bezdomnymi i wymagającymi pomocy w okresie jesienno-zimowym przebywającymi na terenie miasta Częstochowy, a także realizacji projektu „Standardy w bezdomności - nowa jakość”, w celu przetestowania modelu gminnego standardu wychodzenia z bezdomności.

Mając na uwadze istniejące deficyty w budowaniu systemu wsparcia dla osób bezdomnych, 16 października 2012 r. zostało podpisane porozumienie o współpracy partnerskiej w ramach PARTNERSTWA LOKALNEGO na rzecz rozwiązywania problemu bezdomności oraz łagodzenia jego skutków na terenie Gminy Miasta Częstochowa. Celem porozumienia, którego sygnatariuszami obok UM Częstochowy i MOPS były organizacje pozarządowe i inne podmioty publiczne, jest zintegrowanie podmiotów zajmujących się problematyką bezdomności i zagrożenia bezdomnością na terenie Gminy Miasta Częstochowa, w intencji spójnego działania na rzecz rozwiązania problemu bezdomności oraz łagodzenia jej skutków.

3.5.2. Zasób mieszkaniowy

Mieszkaniowy zasób Gminy wg stanu na dzień 31.12.2012 r. to 685 budynków oraz 9 859 lokali mieszkalnych w budynkach: stanowiących 100% własności Gminy, w budynkach Wspólnot Mieszkaniowych oraz w budynkach stanowiących współwłasność osób fizycznych i Gminy i budynkach o nieuregulowanym stanie prawnym zarządzanych w oparciu o przepisy Kodeksu cywilnego.

Tabela 22. Charakterystyka ilościowa zasobu komunalnego w latach 2010-2012

Kategoria budynku	2010	2011	2012
-------------------	------	------	------

	ilość bu- dynków	ilość lo- kali	ilość bu- dynków	ilość lokali	ilość bu- dynków	ilość lokali
Budynki mieszkalne stanowiące 100% własność Gminy	201	2 369	195	2 337	197	2 398
Budynki mieszkalne stanowiące własność Gminy i osób fizycznych (wspólnoty mieszkaniowe)	391	6 950	397	6 725	399	6 507
Budynki mieszkalne stanowiące własność prywatną oraz współ-własność Gminy	86	823	84	958	81	893
Budynki stanowiące własność Skarbu Państwa; w tym budynki stanowiące współwłasność Skarbu Państwa i osób fizycznych (wspólnoty mieszkaniowe)	8	155	8	155	8	61
OGÓŁEM	644	10 297	684	10 175	685	9 859

Zródło: Dane Wydziału Komunalnego UM.

Istniejące zasoby mieszkaniowe wciąż charakteryzuje deficyt ilościowy oraz znacznie niższy od pożądanego standard techniczny. Główną przyczyną tego stanu rzeczy jest kilkudziesięcioletni okres zaniedbań w gospodarowaniu zasobem mieszkaniowym oraz narastający deficyt finansowy. W latach 2010-2012 prowadzone były działania mające na celu podnoszenie standardu budynków komunalnych i lokali mieszkalnych w zasobie gminy. W latach 2010-2012 wykonano szereg zadań inwestycyjnych polegających na remontach i modernizacji obiektów oraz ich ulepszeniu (wymiana stolarki otworowej, docieplenia stropów i termorenowacje ścian, modernizacje dachów, modernizacje systemów grzewczych itp.):

- w roku 2010 - 42 budynki,
- w roku 2011 – 49 budynków,
- w roku 2012 – 42 budynki.

W roku 2010 zakończono na osiedlu Dźbów w Częstochowie modernizację 39. budynków wielomieszkaniowych o łącznej liczbie lokali 610, finansowane ze środków gminy. Zrealizowano także inwestycję pn. „Modernizacja dwóch budynków przy ul. Żareckiej 42A i 42C”, ponadto zmodernizowano budynek przy ul. św. Augustyna 32 w Częstochowie.

Na dzień 31 grudnia 2012 r. o wynajem lokali z zasobów Gminy ubiegało się 319 osób, spełniających kryteria określone uchwałą Rady Miasta Częstochowy Nr 305/XIX/2012 z dnia 16 lutego 2012 r. w sprawie zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu gminy¹, w tym:

¹Przez osobę, której potrzeby mieszkaniowe nie są zaspokojone rozumie się osobę, która:

- utraciła mieszkanie w wyniku klęski żywiołowej, katastrofy, pożaru,
- mieszka w lokalu, w którym na osobę uprawnioną do zamieszkiwania przypada mniej niż 5 m² powierzchni pokoi. Powyższe dotyczy zarówno lokalu, w którym zamieszkuje wnioskodawca jak i jego współmałżonek,
- mieszka w lokalu bądź w budynku przeznaczonym do wyburzenia lub remontu kapitalnego,
- mieszka w lokalu bądź w budynku przeznaczonym pod inwestycje gminne, jeżeli nie była objęta odszkodowaniem za wywłaszczenie,
- opuściła Dom Dziecka w wyniku osiągnięcia pełnoletniości, jeżeli nie ma możliwości powrotu do lokalu,

- 29 wychowanków domów dziecka,
- 16 wychowanków z rodzin zastępczych,
- 142 osoby bezdomne,
- 132 osób w bardzo trudnej sytuacji mieszkaniowej.

Poniższa tabela przedstawia liczbę wniosków o wynajem mieszkań komunalnych składanych przez mieszkańców miasta do Wydziału Komunalnego Urzędu Miasta Częstochowy w latach 2010-2012.

Tabela 23. Liczba wniosków o wynajem mieszkań komunalnych

Wyszczególnienie	2010	2011	2012
Liczba wniosków zakwalifikowanych wstępnie do wynajmu mieszkania komunalnego	530	326	319
Liczba wniosków załatwionych odmownie z uwagi na niespełnienie kryteriów metrażu i dochodowości	262	390	234
Liczba przydzielonych mieszkań komunalnych	153	116	158
Liczba orzeczonych wyroków o eksmisję	958	903	1 044
Liczba zrealizowanych wyroków eksmisyjnych	54	45	69

Źródło: Dane Wydziału Komunalnego UM.

W przeważającej mierze wnioski o przydział mieszkania są uzasadnione: obecnymi warunkami zamieszkiwania, bezdomnością, złym stanem technicznym budynku. Uwzględniając potrzeby mieszkaniowe Miasta Częstochowa, zostały również podjęte przedsięwzięcia inwestycyjno-budowlane w ramach Towarzystwa Budownictwa Społecznego w Częstochowie. Zaciągnięte, przez Zakład Gospodarki Mieszkaniowej TBS Sp. z o.o., na preferencyjnych warunkach kredyty z Banku Gospodarstwa Krajowego pozwoliły na zamieszkanie - łącznie 516 rodzinom. Zestawienie ilościowe budynków oraz lokali mieszkalnych zasiedlonych w ramach TBS w latach 2010-2012, przedstawia poniższa tabela.

Tabela 24. Zestawienie dot. budynków i lokali mieszkalnych TBS

	Wg stanu na 31.12.2010 r.	Wg stanu na 31.12.2011 r.	Wg stanu na 31.12.2012 r.
Ilość budynków	10	11	11
Ilość lokali mieszkalnych	408	516	516

Źródło: Dane Wydziału Komunalnego UM.

Należy zauważyć, że zwiększająca się z roku na rok liczba oddawanych lokali nie zaspakaja istniejących w mieście potrzeb mieszkaniowych.

Formą pomocy pozwalającą na częściowe przewyciężenie wysokich kosztów utrzymania mieszkań są dodatki mieszkaniowe, umożliwiając one opłacenie czynszu oraz innych wydatków mieszkaniowych.

Tabela 25. Dodatki mieszkaniowe w latach 2010-2012

Wyszczególnienie	2010	2011	2012
Liczba złożonych wniosków	8 326	8 208	8 323

w którym jest zameldowana na pobyt stały, a wniosek o wynajem lokalu złożyła nie później niż w terminie dwóch lat po opuszczeniu Domu Dziecka.

Liczba decyzji przyznających dodatek	7 728	7 670	7 829
Liczba decyzji odmownych	598	538	494
Liczba decyzji wstrzymujących wypłatę dodatku	90	125	54
Poniesione wydatki (w zł), w tym na mieszkania:	9 201 302	9 330 123	10 282 348
- tworzące mieszkaniowy zasób gminy,	4 498 899	4 545 844	5 101 029
- w spółdzielniach	3 369 216	3 425 563	3 568 063

Źródło: Dane Wydziału Komunalnego UM.

Z analizy powyższych danych wynika, że liczba składnych wniosków o przyznanie dodatku mieszkaniowego w latach 2010-2012 utrzymuje się na tym samym poziomie.

3.6. Bezrobocie i rynek pracy

Od roku 2008 niewątpliwym wpływem na lokalny rynek pracy ma globalny kryzys gospodarczy i finansowy, którego skutki odczuwane są niemal we wszystkich gałęziach przemysłu. Problemy gospodarcze odnotowywane w skali całego kraju niekorzystnie wpłynęły na sytuację ekonomiczną Polski i lokalnej gospodarki przyczyniając się tym samym do wzrostu bezrobocia.

Gospodarkę miasta Częstochowy tworzy (wg danych GUS za rok 2012) 26 658 podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON, z tego:

- 1) 26 080 podmiotów gospodarki narodowej z sektora prywatnego (w roku 2011 - 25 619), w tym:
 - osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą - 20 129,
 - spółki handlowe - 2 489,
 - spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego - 446,
 - spółdzielnie - 74,
 - fundacje - 101,
 - stowarzyszenia i organizacje społeczne - 638,
- 2) 578 podmiotów gospodarki narodowej z sektora publicznego (w roku 2011 - 582) w tym:
 - państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego - 270,
 - spółki handlowe - 26,
 - spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego - 1.

Przeciętne zatrudnienie w Częstochowie w roku 2011 wynosiło 60 649 osób (bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9. osób, fundacji, stowarzyszeń i innych organizacji społecznych, organizacji pracodawców, samorządu gospodarczego i zawodowego; bez zatrudnionych poza granicami kraju). W sektorze prywatnym zatrudnionych było 40 418 osób, w sektorze publicznym – 20 230.

W końcu grudnia 2012 r. liczba bezrobotnych mieszkańców Częstochowy zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Częstochowie wynosiła 15 455 osób i w porównaniu do stanu z końca 2010 r. wzrosła o 2 235 osób, tj. o 16,9%. W ujęciu rocznym wyższą dynamikę wzrostu bezrobocia odnotowano w 2012 roku (11,1%), niż w roku 2011 (5,2%).

W ostatnich trzech latach pomimo spadku bezrobocia w okresie wiosennym, już wczesna jesień przynosiła pogorszenie sytuacji na lokalnym rynku pracy, które nasilało się w miesiącach zimowych. Niekorzystna sytuacja występowała nie tylko na częstochowskim rynku pracy, ale także

w województwie śląskim i całym kraju. Wzrost bezrobocia w woj. śląskim w latach 2010-2012 wyniósł 13,4%, natomiast w Polsce – 9,3%. Najbardziej znanym miernikiem natężenia bezrobocia rejestrowanego jest stopa bezrobocia liczona przez Główny Urząd Statystyczny. W końcu roku 2012 stopa bezrobocia w mieście Częstochowa wynosiła 13,5% i w porównaniu do końca roku 2010 wzrosła o 2 punkty procentowe. W analogicznym okresie wysokość tego wskaźnika w woj. śląskim zwiększyła się o 1,1 punktu procentowego, a w kraju o 1 punkt procentowy.

W roku 2012 podobnie jak w latach poprzednich największą liczbę bezrobotnych generowały zawody: sprzedawca, ślusarz, szwaczka, krawiec, technik ekonomista, technik prac biurowych, robotnik pomocniczy w przemyśle przetwórczym, robotnik budowlany, sprzątaczką biurowa, pakowacz, murarz, magazynier, kucharz, fryzjer, technik mechanik.

W ostatnich kilku latach problem ze znalezieniem zatrudnienia w większym stopniu dotyczył mężczyzn, niż kobiety. W końcu roku 2012 w Powiatowym Urzędzie Pracy w Częstochowie zarejestrowanych było 7 845 bezrobotnych mężczyzn z Częstochowy (50,8% ogółu) w stosunku do 7 610 kobiet (49,2% ogółu). Przed dwoma laty odsetek zarejestrowanych mężczyzn był nieco wyższy i wynosił 51,9%. Na uwagę zasługuje fakt, że przewaga mężczyzn w populacji bezrobotnych wystąpiła tylko w podregionie częstochowskim, w pozostałych podregionach województwa śląskiego odnotowywano nadreprezentację kobiet.

Tabela 26: Liczba bezrobotnych według płci, stan w końcu roku 2010-2012

Wyszczególnienie	Rok 2010		Rok 2011		Rok 2012		Przyrost 2012/2010	Przyrost 2012/2011
	liczba	%	liczba	%	liczba	%	%	%
Ogółem	13 220	100	13 909	100	15 455	100	16,9	11,1
kobiety	6 359	48,1	6 830	49,1	7 610	49,2	19,7	11,4
mężczyźni	6 861	51,9	7 079	50,9	7 845	50,8	14,3	10,8

Źródło: Dane Powiatowego Urzędu Pracy w Częstochowie.

Zdecydowana większość zarejestrowanych nie pobierała zasiłku dla bezrobotnych. W końcu roku 2012 prawo do tego świadczenia posiadało tylko 15% bezrobotnych, podobnie w dwóch poprzednich latach.

Bezrobocie najsilniej dotyka osoby z niskim poziomem wykształcenia i brakiem kwalifikacji do wykonywania pracy. W roku 2012 prawie połowa bezrobotnych mieszkańców Częstochowy posiadała wykształcenie gimnazjalne lub niższe oraz zasadnicze zawodowe – 49,5% ogółu. Cieszyć może fakt, że udział tej grupy osób zmniejszył się w stosunku do roku 2010 o ponad 1 punkt procentowy. Korzystnie przedstawia się także na tle średniej wojewódzkiej, gdzie odsetek bezrobotnych bez wykształcenia średniego wynosił 55,5% zarejestrowanych. Niewątpliwym wpływem na spadek bezrobocia w tej grupie osób mają szkolenia i przekwalifikowania organizowane przez PUP w celu podniesienia kwalifikacji zawodowych i innych kwalifikacji zwiększających szansę na podjęcie zatrudnienia lub działalności gospodarczej.

Niepokoje za to rosną z roku na rok udział w bezrobociu osób z wykształceniem wyższym. W końcu roku 2010 dyplom ukończenia szkoły wyższej posiadało 16,3% bezrobotnych, rok później – 16,9%, a na koniec roku 2012 - 17,2%. Porównując odsetek zarejestrowanych bezrobotnych

z wyższym wykształceniem z terenu Częstochowy do średniej w województwie śląskim wynika, że bezrobocie w tej grupie osób kształtuje się u nas na stosunkowo wysokim poziomie (średnia wojewódzka wynosiła w końcu roku 2012 - 12,3%). Sytuacja ta spowodowana może być niedostosowaniem oferty kształcenia zawodowego na naszym terenie do lokalnych i regionalnych potrzeb rynku pracy, a także brakiem zapotrzebowania ze strony pracodawców na wysoko wykwalifikowaną kadrę pracowniczą.

Tabela 27. Struktura bezrobotnych według wykształcenia

Wykształcenie	Rok 2010		Rok 2011		Rok 2012	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Wyższe	2 159	16,3	2 346	16,9	2 660	17,2
Policealne i średnie zawodowe	3 206	24,3	3 386	24,3	3 828	24,8
Średnie ogólnokształcące	1 165	8,8	1 210	8,7	1 319	8,5
Zasadnicze zawodowe	3 189	24,1	3 324	23,9	3 780	24,5
Gimnazjalne i poniżej	3 501	26,5	3 643	26,2	3 868	25
Ogółem	13 220	100	13 909	100	15 455	100

Źródło: Dane Powiatowego Urzędu Pracy w Częstochowie.

Korzystnie, w porównaniu z danymi województwa śląskiego, przedstawia się w Częstochowie sytuacja osób młodych, tj. do 25. roku życia. W końcu roku 2012 bezrobocie w tej grupie osób wynosiło 9,9% zarejestrowanych i było znacznie niższe niż w całym województwie, gdzie wynosiło 17,4%. Natomiast ze znacznym problemem w znalezieniu pracy borykają się osoby starsze, których trudności na rynku pracy wynikają głównie z restrukturyzacji gospodarki i niedostosowania kwalifikacji do wymagań pracodawców. W końcu roku 2012 udział w bezrobociu osób powyżej 55. roku życia wynosił w Częstochowie 18,5% i w zwiększył się w stosunku do roku 2010 o 3 punkty procentowe. W woj. śląskim odsetek bezrobotnych osób po 55. roku życia wynosił 13,2% (wzrost do roku 2010 o 2,4 p. proc.).

Tabela 28. Struktura bezrobotnych według wieku

Wyszczególnienie	Rok 2010		Rok 2011		Rok 2012	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%
18-24	1 546	11,7	1 558	11,2	1 534	9,9
25-34	3 715	28,1	3 906	28,1	4 294	27,8
35-44	2 524	19,1	2 744	19,7	3 204	20,7
45-54	3 386	25,6	3 315	23,9	3 570	23,1
55-59	1 665	12,6	1 852	13,3	2 150	13,9
pow. 60 lat	3 84	2,9	534	3,8	703	4,6
Ogółem	13 220	100	13 909	100	15 455	100

Źródło: Dane Powiatowego Urzędu Pracy w Częstochowie.

Niepokojącym zjawiskiem jest wysoki odsetek osób długotrwale bezrobotnych. Na koniec roku 2010 zarejestrowanych było 6 217 długotrwale bezrobotnych, tj. 47% ogółu pozostających bez pracy, natomiast do końca roku 2012 udział tej grupy osób zwiększył się do 52,6%. Spadek bezrobocia wystąpił natomiast wśród osób niepełnosprawnych. W końcu roku 2012 aktualne orzeczenie o stopniu niepełnosprawności posiadało 1 465 osób, tj. 9,5% niepełnosprawnych

(w roku 2010 wskaźnik ten wynosił 10,1%). Prawie 65% spośród zarejestrowanych niepełnosprawnych posiadało wykształcenie zasadnicze zawodowe lub niższe, natomiast 6% legitymowało się dyplomem ukończenia szkoły wyższej. Zdecydowana większość dysponowała orzeczeniem o lekkim stopniu niepełnosprawności (80,1%). Ponad 70% bezrobotnych niepełnosprawnych miało więcej niż 45 lat.

Poniżej przedstawione zostały dane dotyczące liczby bezrobotnych będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy zgodnie z ustawą o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

Tabela 29. Liczba osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy

Osoby będące w szczególnej sytuacji na rynku pracy	Bezrobotni zarejestrowani w końcu roku 2010	Bezrobotni zarejestrowani w końcu roku 2011	Bezrobotni zarejestrowani w końcu roku 2012
Do 25. roku życia	1 546	1 558	1 534
Długotrwale bezrobotne	6 217	7 099	8 135
Kobiety, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka	979	1 100	1 181
Powyżej 50. roku życia	4 012	4 276	4 901
Bez kwalifikacji zawodowych	3 616	4 199	4 533
Bez doświadczenia zawodowego	3 387	3 379	3 344
Bez wykształcenia średniego	6 690	6 967	7 648
Samotnie wychowujące co najmniej jedno dziecko do 18. roku życia	987	1 109	1 205
Które po odbyciu kary pozbawienia wolności nie podjęły zatrudnienia	471	493	486
Niepełnosprawni	1 332	1 391	1 465
Po zakończeniu realizacji kontraktu socjalnego	105	94	77
Liczba bezrobotnych ogółem	13 220	13 909	15 455

dane nie sumują się, osoba bezrobotna może jednocześnie należeć do kilku kategorii

Źródło: Dane Powiatowego Urzędu Pracy w Częstochowie.

Poziom i struktura bezrobocia nierozzerwalnie związana jest z oferowaną przez przedsiębiorców liczbą wolnych miejsc pracy. Tymczasem problemy w gospodarce przyniosły zahamowanie wzrostu zatrudnienia i spadek liczby ofert pracy. W roku 2010 pracodawcy z Częstochowy zgłosili w tutejszym urzędzie pracę 4 014 wolnych miejsc pracy i miejsc aktywizacji zawodowej, lecz w kolejnym roku już tylko 3 012, a w roku 2012 – 2 863. Oferty pracy

subsydiowanej realizowane przez pracodawców to przeważająca część wszystkich wolnych miejsc pracy na naszym terenie. W roku 2012 stanowiły one 57% wszystkich zgłoszonych ofert.

W roku 2010 w ramach środków będących w dyspozycji Powiatowego Urzędu Pracy w Częstochowie zaktywizowano 7 130 osób, w tym 3 925 bezrobotnych mieszkańców Częstochowy. Rok później, w związku ze znacznym ograniczeniem środków na aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu z różnych form wsparcia skorzystało 3 058 osób, w tym 1 822 z Częstochowy, natomiast w roku 2012 aktywizacją objęto 3 830 osób, w tym 2 058 z terenu Częstochowy. Liczbę bezrobotnych z miasta Częstochowy objętych aktywizacją zawodową według poszczególnych form wsparcia w latach 2010-2012 przedstawia tabela.

Tabela 30. Aktywne formy pomocy bezrobotnym w latach 2010-2012

Formy aktywizacji	Liczba osób w latach		
	Rok 2010	Rok 2011	Rok 2012
Prace interwencyjne	86	40	37
Roboty publiczne	316	74	95
Stáže	1 166	635	796
Szkolenia i przekwalifikowania	1 057	440	606
Środki na rozpoczęcie działalności gospodarczej	520	213	193
Koszty wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy	585	295	252
Prace społecznie użyteczne	195	125	79
Ogółem:	3 925	1 822	2 058

Źródło: Dane Powiatowego Urzędu Pracy w Częstochowie.

Wiele działań realizowanych przez Powiatowy Urząd Pracy w Częstochowie wymaga wsparcia finansowego. Środki, które trafiają do urzędu pracy na aktywizację zawodową bezrobotnych są przede wszystkim efektem przygotowywanych przez urząd programów i projektów. Źródłami finansowania programów i projektów są środki Funduszu Pracy przekazywane w ramach algorytmu, środki pozyskane w ramach projektów współfinansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego, środki pozyskane w ramach programów specjalnych i pilotażowych, środki z rezerwy Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej na realizację programów aktywizacji zawodowej oraz środki pochodzące z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych na aktywizację zawodową osób niepełnosprawnych.

Tabela 31. Programy i projekty realizowane w latach 2010-2012

Nazwa programu	Formy wsparcia	Osoby	Wartość (zł)
Rok 2010		7 130	54 287 600
Algorytm	Zgodnie z ustawą	4 062	31 470 000
„Bądź aktywny zawodowo”	Środki na dział. gosp., refundacja miejsc pracy, szkolenia, staż	2 483	16 945 400
„Pomocny urząd”	Roboty publiczne, staż	84	436 200
„Powodzianom na pomoc”	Roboty publiczne, staż	208	1 445 600

„Nie dajmy się powodzi - działajmy”	Środki na dział. gosp., refundacja miejsc pracy	229	2 768 100
„Biznes, biznes, biznes”+ „Biznes, biznes, biznes-bis”	Środki na dział. gosp., refundacja miejsc pracy	56	1 071 500
„Przedsiębiorczość”	Środki na dział. gosp., refundacja miejsc pracy	8	150 800
Rok 2011		3 058	20 935 052
Algorytm	Zgodnie z ustawą	2 089	11 143 310
„Bądź aktywny zawodowo”	Środki na dział. gosp., szkolenia, staż	732	6 173 500
„Bądź swoim szefem”	Środki na dział. gosp.	140	3 203 090
„Powodzianom na pomoc-ciąg dalszy”	Roboty publiczne, staż	88	380 700
„Junior”	Staż	9	34 452
Rok 2012		3 830	30 470 773,60
Algorytm	Zgodnie z ustawą	1 802	10 215 350
„Bądź aktywny zawodowo”	Środki na dział. gosp., szkolenia, staż	886	6 290 800
„Aktywny powiat”	Szkolenia, staż	70	537 598
„Junior”	Staż	12	50 529,60
„Kierunek biznes”	Środki na dział. gosp.	63	1 467 550
„Kierunek praca”	Roboty publiczne, staż, refundacja miejsc pracy	148	2 101 200
„Paleta miejsc pracy”	Refundacja miejsc pracy	37	738 900
„Twoja kariera –Twój wybór”	Zgodnie z założeniami pilotażu	140	911 610
„Lepszy start”	Szkolenia, roboty publiczne, staż, środki na dział. gosp.	107	750 000
„Lepszy start dla 30-latków”	Szkolenia, roboty publiczne, staż, środki na dział. gosp., prace interw., refundacja miejsc pracy	238	1 500 000
„Lepszy start dla 50-latków”	Szkolenia, roboty publiczne, staż, prace interw., środki na dział. gosp.	106	400 000
„Lepszy start II”	Szkolenia, roboty publiczne, staż, środki na dział. gosp., refundacja miejsc pracy	76	611 000
„Lepszy start III”	Roboty publiczne, środki na dział. gosp., refundacja miejsc pracy	55	863 700
„Lepszy start IV”	Refundacja miejsc pracy	20	419 600
„Biznesmen-Bizneswoman”	Środki na dział. gosp.	70	1 753 487

Źródło: Dane Powiatowego Urzędu Pracy w Częstochowie.

Dla rozwoju społeczno-gospodarczego miasta Częstochowy najważniejszym zadaniem w perspektywie lat 2014-2020 jest utrzymanie istniejących miejsc pracy i kreowanie warunków do powstawania nowych. Realizacji zadania służy przyjęty uchwałą Rady Miasta Częstochowy „Program Wspierania Przedsiębiorczości i Tworzenia Nowych Miejsc Pracy w Częstochowie na lata 2013-2018”. Kryzys gospodarczy spowodował zachwianie stabilności nie tylko w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw, ale uderzył w duże firmy. Jeszcze silniejsze piętno wywarł na

kluczowym częstochowskim przedsiębiorstwie, ISD Huta Częstochowa. Zakład wobec dekonstrukcji w całej branży hutniczej ograniczył produkcję i przygotował program dobrowolnych odejść, w ramach którego redukuje zatrudnienie o prawie 1 500 osób. Odbiło się to istotnie na liczbie zarejestrowanych bezrobotnych.

Pogarsza się także sytuacja częstochowskich zakładów, zatrudniających osoby z niepełnosprawnością. Dotyczy to zakładów pracy chronionej np.: „Best Work” sp. z o.o. oraz OPTIKOM-BIS sp. z o.o. Celem zakładów pracy chronionej jest stworzenie osobom z niepełnosprawnością warunków do pracy zarobkowej, przygotowanie pracowników do pracy na otwartym rynku i ich przejście do zwykłych zakładów pracy. Praca dla osoby niepełnosprawnej jest często najwyższą formą rehabilitacji, pozwala ona nie tylko na uzyskanie środków do życia, ale także na codzienny kontakt z otoczeniem, daje więc nieocenione możliwości rehabilitacji społecznej, życia w naturalnym środowisku człowieka. Możliwość pracy i zarabiania daje ogromną satysfakcję oraz poczucie samorealizacji i samodzielności, pozwala na zaspokajanie potrzeb życiowych.

Problemów rosnącego bezrobocia nie zrekompensowały inwestycje, mimo że miasto nadal dysponuje potencjałem (bogata baza produkcyjna, dobra lokalizacja) zdolnym do rozwoju wielu branż gospodarki. Pomocne w tym zakresie byłoby włączenie częstochowskich terenów inwestycyjnych (tzw. Skorki i Kusięcka) do Katowickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej. Tworzenie podmiotów gospodarczych na nowych terenach inwestycyjnych z całą pewnością pozwoliłoby zagospodarować nie tylko część pracowników z ISD Huty Częstochowa, ale i wielu pozostałych bez zatrudnienia znajdujących się w rejestrach urzędu pracy, tym bardziej że w aglomeracji śląskiej prężnie rozwija się sektor nowoczesnych usług. Zapotrzebowanie na nie będzie rosło wraz z rozwojem branży badawczo-rozwojowej, informatycznej w tym internetowej, finansowej, czy bezpośredniej obsługi klienta.

Rosnące bezrobocie przyczynia się do ubożenia społeczeństwa i do wzrostu liczby osób zagrożonych lub dotkniętych wykluczeniem społecznym, znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji życiowej. W najbliższej perspektywie czasowej potrzeba będzie kolejnych działań osłonowych dla tej kategorii osób. Część z nich zostało już wdrożonych dzięki dynamicznemu rozwojowi ekonomii społecznej, która pozwala na aktywizację zawodową grup zagrożonych w ramach tworzonych spółdzielni socjalnych i istniejących już dwóch centrów integracji społecznej (Samorządowym Zakładem Budżetowym „Centrum Integracji Społecznej w Częstochowie” oraz Centrum Integracji Społecznej prowadzone przez Fundację Integracji Społecznej Feniks). Uczestnictwo w centrach integracji społecznej skierowane jest do osób, które spełniają przynajmniej jedno z wymienionych kryteriów:

- 1) bezdomnych realizujących indywidualny program wychodzenia z bezdomności,
- 2) uzależnionych od alkoholu, po zakończeniu programu psychoterapii w zakładzie leczenia odwykowego,
- 3) uzależnionych od narkotyków lub innych środków odurzających, po zakończeniu programu terapeutycznego w zakładzie opieki zdrowotnej,
- 4) chorych psychicznie,

- 5) długotrwale bezrobotnych,
- 6) zwalnianych z zakładów karnych, mających trudności w integracji ze środowiskiem,
- 7) uchodźców realizujących indywidualny program integracji,
- 8) osób niepełnosprawnych.

Centra Integracji społecznej, spółdzielnie socjalne, stosowanie klauzul społecznych w postępowaniach przetargowych, stanowią ważny instrument rozwiązywania lokalnych problemów społecznych, który jest inicjowany i wspierany przez samorząd terytorialny.

Osoby bezrobotne, nieaktywne zawodowo, korzystające z pomocy społecznej, mają szansę na usamodzielnienie, uczestnicząc w:

- Centrum Integracji Społecznej Samorządowy Zakład Budżetowy w Częstochowie,
- Centrum Integracji Społecznej działającym przy Fundacji Integracji Społecznej „Feniks” w Częstochowie.

Natomiast klauzule społeczne stosowane są w zamówieniach publicznych, realizowanych przez jednostki organizacyjne Miasta i komórki organizacyjne urzędu umożliwiają zatrudnienie osób bezrobotnych, w tym osób długotrwale pozostających bez pracy i z osób niepełnosprawnością.

3.7. Uzależnienia i przemoc w rodzinie

3.7.1. Uzależnienie od alkoholu i narkotyków

Problemy wynikające z picia alkoholu i zażywania narkotyków stanowią obecnie jedną z poważniejszych kwestii społecznych. Zjawisko to ma istotny wpływ zarówno na poczucie bezpieczeństwa społecznego (wzrasta liczba nieletnich nietrzeźwych sprawców przestępstw, ale również nieletnich nietrzeźwych ofiar), jak również ogólny stan zdrowia populacji, zdolność do konkurencji na coraz bardziej wymagającym rynku pracy, a także na relacje interpersonalne z rówieśnikami i środowiskiem rodzinnym.

Liczba osób uzależnionych od alkoholu i innych substancji psychoaktywnych jest trudna do ustalenia. Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, ocenia szacunkowo wielkość populacji, która może być dotknięta problemami alkoholowymi:

Tabela 32. Populacja osób, u których występują różne kategorie problemów alkoholowych

Nazwa populacji	Procent populacji	W Polsce 38,6 mln	W mieście 230 tys. mieszk.
Liczba osób uzależnionych od alkoholu	Ok. 2% populacji	Ok. 800 tys.	Ok. 4 600 osób
Dorośli żyjący w otoczeniu alkoholika (współmałżonkowie, rodzice)	Ok. 4% populacji	Ok. 1,5 mln	Ok. 9 200 osób
Dzieci wychowujące się w rodzinach alkoholików	Ok. 4% populacji	Ok. 1,5 mln	Ok. 9 200 osób
Osoby pijące szkodliwie	5-7% populacji	2-2,5 mln	11 500-16 000

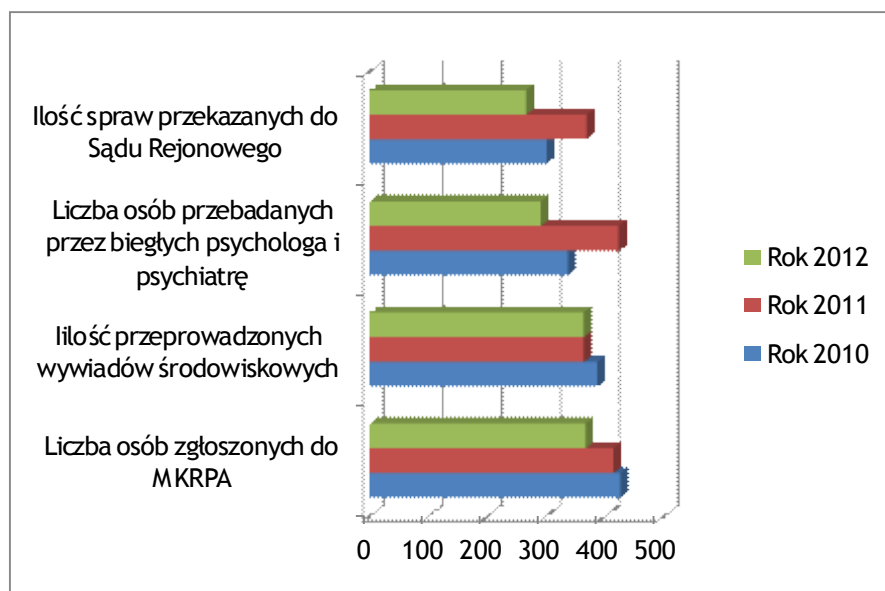
			osób
Ofiary przemocy domowej w rodzinach z problemem alkoholowym	2/3 osób dorosłych oraz 2/3 dzieci z tych rodzin	Razem ok. 2 mln osób dorosłych i dzieci	Ok. 11 000 osób dorosłych i dzieci

Źródło: Dane Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Warszawie.

Definiując problem alkoholizmu, przyjmuje się, że jest to całokształt problemów związanych z używaniem napojów alkoholowych. Rozumie się przez to zarówno upośledzenie decyzji dotyczących rozpoczynania picia alkoholu, jak i polegających na niemożności przerwania picia alkoholu. Problem alkoholizmu rozpatrywany jest w dwóch płaszczyznach:

- jako choroba alkoholowa (utrata kontroli picia, niemożność utrzymania się w abstynencji),
- jako zagadnienie spożycia napojów alkoholowych i akceptowanych przez społeczeństwo wzoru picia, co stwarza konieczność poszukiwania alkoholu.

Wykres 7. Formy pomocy realizowane w Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Częstochowie w latach 2010-2012

Źródło: Dane Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Częstochowie

Należy jednak zauważyć, że rozmiary zjawiska uzależnień odnotowane w oficjalnych statystykach (powyżej) różnią się od faktycznego stanu. Najlepiej widać to w sferze odczuć społecznych mieszkańców, oraz realizowanych badań.

Zjawisko używania środków psychoaktywnych przez młodzież częstochowskich szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych było przedmiotem badań przeprowadzonych w roku 2007 i 2011. Porównując wyniki badań obserwujemy wyraźną tendencję polegającą na postrzeganiu alkoholu, jako trudniejszego do zdobycia przez uczniów. W roku 2011 73% uczniów trzeciej klasy gimnazjum i 87% drugich klas ponadgimnazjalnych uznało piwo za łatwo dostępne, podczas gdy cztery lata wcześniej takie przekonanie miało odpowiednio 82% i 92% respondentów. W przypadku wina odsetek uczniów, którzy uważają je za łatwo dostępne, zmniejszył się dla

gimnazjalistów z 69% do 61%, a w przypadku uczniów szkół ponadgimnazjalnych z 84% do 81%. Zdobywanie najmniej dostępnego alkoholu, czyli wódki, stało się w postrzeganiu częstochowskich uczniów jeszcze trudniejsze. Obecnie tylko 52% gimnazjalistów (spadek o 5 punktów procentowych) oraz 71% ich o 2 lata starszych kolegów i koleżanek (spadek o 7 punktów procentowych), uznaje ją za łatwo dostępną.

Niezależnie od płci większość z nich inicjację alkoholową przechodziło w wieku 14-15 lat. W przypadku chłopców inicjacja w picie alkoholu, ma miejsce wcześniej niż u dziewcząt. Częściej i wcześniej sięgają oni po mocniejsze alkohole. Więcej uczniów niż uczennic po raz pierwszy piło piwo i wódkę przed osiągnięciem 14. roku życia. Natomiast zdecydowanie więcej dziewcząt niż chłopców wcześniej sięga po wino. W wieku 13 lat lub młodszym próbowało go 23% dziewcząt, podczas gdy tylko 4% chłopców złożyło analogiczną deklarację. Więcej chłopców (19%) niż dziewcząt (13%) przyznaje, że nigdy nie piło wina. 25% ankietowanych dziewcząt i 16% chłopców zadeklarowało, że nigdy w życiu nie próbowały wódki.

Badanie ankietowe pozwoliło ustalić, że po środki odurzające częściej sięgają chłopcy niż dziewczęta a najczęściej stosowanymi narkotykami wśród młodzieży są marihuana/haszysz (31,4%). Coraz bardziej popularne stają się, zwłaszcza w ostatnich latach dopalacze. Na ich używanie wskazało 11,6% uczniów. W dalszej kolejności pojawiły się klej i inne substancje wziewne (4,7%) oraz amfetamina (4,2%). Najłatwiejszymi w dostępie narkotykami według uczniów jest marihuana/haszysz (49,8%), substancje wziewne typu klej i aerozole (40,3%) oraz dopalacze (34,1%). Najtrudniejsze dla uczniów jest zdobycie tak zwanych twardych narkotyków, jak kokaina, heroina oraz amfetamina. Miejscami, gdzie najłatwiej wg ankietowanych można kupić narkotyki, jest wśród dziewcząt dyskoteka i bar (25%), natomiast wśród chłopców park i ulica (25,4%).

Powodów, dla których młodzież sięga po alkohol, jest wiele, lecz powodem kluczowym wydaje się być sytuacja rodzinna. Często wynika to z traumatycznych przeżyć, związanych ze stosunkami panującymi w rodzinie. Inne powody spożywania alkoholu przez młodzież, to chęć bycia modnym, zaimponowanie w towarzystwie, co wiąże się z podniesieniem poczucia własnej wartości oraz wzbudzaniem szacunku w grupie a przede wszystkim chęć dobrej zabawy, oderwanie się od rzeczywistości i zapomnienie o codziennych problemach.

Według respondentów badanych w roku 2013 w ramach badania jakościowego i ilościowego z zakresu spraw społecznych na terenie Częstochowy uzależnienia są niebezpieczne, tym niemniej w sytuacji zagrożenia alkoholizmem czy narkomanią, przynajmniej część badanych wiedziała gdzie zwrócić się o pomoc.

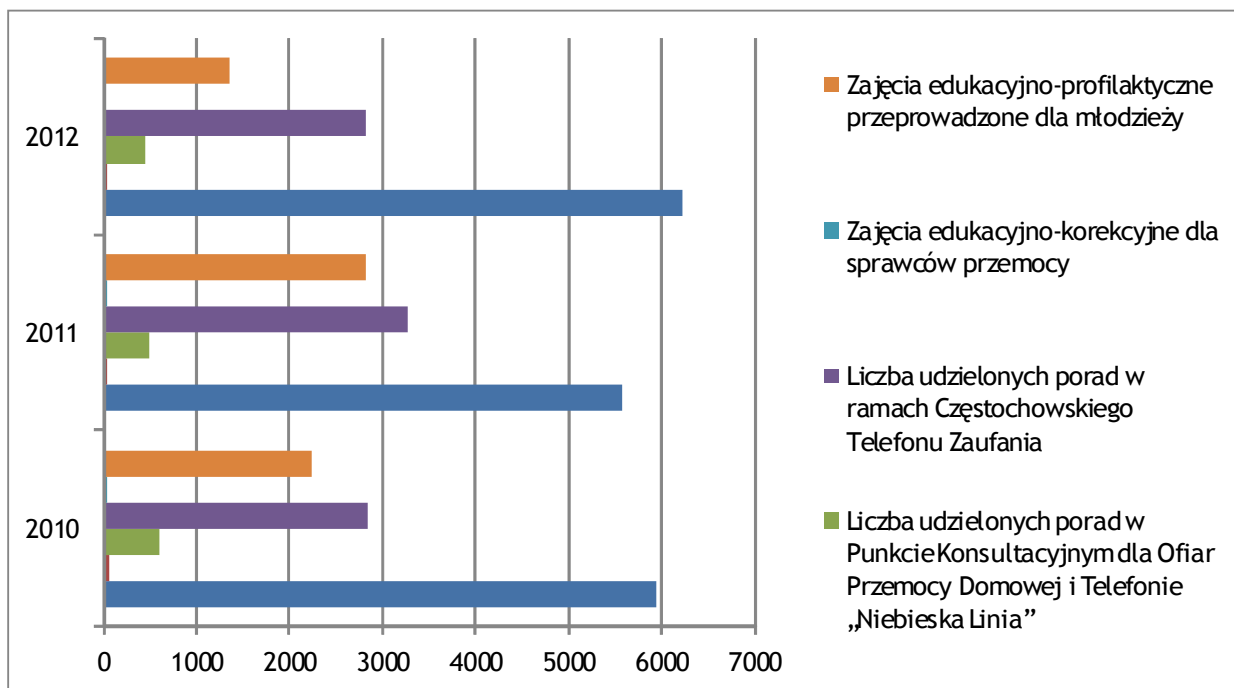
W celu zapobiegania uzależnieniom, promowania zdrowego i aktywnego stylu życia oraz zagospodarowania czasu wolnego dzieci i młodzieży z rodzin zagrożonych patologiami społecznymi, realizowano program „Profilaktyka poprzez sport”, w ramach którego m.in. dofinansowano zajęcia sportowo-rekreacyjne oraz edukację profilaktyczną realizowane przez organizacje pozarządowe, dofinansowano modernizację boisk (SP nr 31, ZS im. W. Reymonta, ZSTiO im. S. Żeromskiego). Wspierano pracę środowiskową, zapewniano pomoc psychologiczną i dożywiano dzieci i młodzież m.in. w placówkach wsparcia dziennego. Zorganizowano wypoczynek zimowy i letni dla 140. dzieci z rodzin zagrożonych patologiami społecznymi. W szkołach Miejska Komisja Rozwiązywania

Problemów Alkoholowych w Częstochowie finansuje prowadzenie licznych programów profilaktycznych.

W OPOPA w Częstochowie funkcjonuje telefon „Niebieska Linia”, przeznaczony dla ofiar przemocy w rodzinie oraz Punkt Konsultacyjny, wspierający osoby dotknięte przemocą w rodzinie. Dyżury pełnią specjaliści: psycholog, pedagog, policjant, a więc osoby mające w swojej pracy kontakt z ofiarami i sprawcami przemocy. Dodatkowo w każdy poniedziałek i czwartek, telefonicznie lub osobiście, udzielane są bezpłatne porady prawne. Osoby zgłaszające się do Punktu Konsultacyjnego i dzwoniące na nr „Niebieskiej Linii” oczekują pomocy psychologicznej, prawnej, socjalnej, medycznej, wsparcia w radzeniu sobie z trudnymi sytuacjami rodzinnymi. W latach 2010-2012 suma rozmów telefonicznych wyniosła 1 536, w tym znaczna część dotyczyła problemów związanych z przemocą i uzależnieniami. Przy Ośrodku działa Grupa Wsparcia dla Współuzależnionych, powstała z potrzeby niesienia pomocy-wsparcia osobom dotkniętym problemem uzależnienia. W OPOPA zorganizowano także dwa miejsca hostelowe dla sprawców przemocy w rodzinie.

Problemami osób współuzależnionych są m.in.: niska samoocena, nieradzenie sobie ze stresem, deficyt w zakresie umiejętności rozwiązywania sytuacji problemowych, izolacja społeczna, lęk, silna zależność od partnera. Spotkania organizowane w ramach Grupy Wsparcia, mają zmotywować uczestników do podjęcia konkretnych działań, w celu przezwyciężenia trudnej sytuacji życiowej.

Wykres 8. Formy pomocy realizowane przez Ośrodek Pomocy Osobom z Problemami Alkoholowymi w Częstochowie w latach 2010-2012

Źródło: Dane Ośrodka Pomocy Osobom z Problemami Alkoholowymi w Częstochowie

W Ośrodku funkcjonuje również Częstochowski Telefon Zaufania. Z tej formy pomocy korzystają osoby, które znalazły się w sytuacjach kryzysowych. Wśród najczęściej zgłaszanych problemów wskazać należy, m.in.: samotność, myśli czy tendencje samobójcze, bezrobocie,

uzależnienia, konflikty rodzinne i małżeńskie, problemy wychowawcze, zaburzenia zdrowia psychicznego, a także przypadki przemocy. W latach 2010-2012 pod numer Częstochowskiego Telefonu Zaufania zadzwoniło 8 915 osób. Dodatkowo Centrum Edukacyjno-Interwencyjne Ośrodka prowadzi zajęcia profilaktyczno-edukacyjne we współpracy z Wydziałem Edukacji Urzędu Miasta Częstochowy, z uczniami różnego typu szkół nt. wpływu alkoholu na organizm człowieka, form pomocy osobom, które są uzależnione od alkoholu, umiejętności odmawiania (postawa asertywna), przemocy w rodzinie, telefonu „Niebieska Linia” i „Częstochowskiego Telefonu Zaufania”.

W latach 2010-2013 w spotkaniach edukacyjno-profilaktycznych zakresu przeciwdziałania uzależnieniom uczestniczyło 8.551 uczniów różnego typu szkół. Ponadto organizowano:

- warsztaty szkoleniowe poświęcone zagadnieniom przemocy i uzależnieniom dla Funkcjonariuszy Policji oraz Straży Miejskiej,
- warsztaty szkoleniowe nt. pracy z trudnym podopiecznym dla pracowników Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, kuratorów oraz instytucji, które pomagają osobom doświadczającym przemocy w rodzinie,
- warsztaty szkoleniowe dla pielęgniarek i położnych w ramach „Częstochowskiego programu poprawy bezpieczeństwa dziecka w rodzinach dysfunkcyjnych i z problemem alkoholowym”.
- warsztaty szkoleniowe dla pracowników Ośrodka Terapii Uzależnień w zakresie tematyki antynarkotykowej i zagrożeń związanych z dopalaczami,
- warsztaty i spotkania edukacyjne dla rodziców uczniów nt. uzależnień wśród młodzieży.

Osoby uzależnione od alkoholu po zaprzestaniu picia i zakończeniu terapii odwykowej powinny kontynuować terapię oraz utrzymywać kontakt z innymi osobami, które wyszły z nałogu i pozostają w abstynencji. Ci, którzy nie przestrzegają tej podstawowej zasady, bardzo często wracają do czynnego alkoholizmu i ponownie na terapię odwykową.

Na terenie miasta pomocy terapeutycznej oraz wsparcia dla osób i rodzin z problemem alkoholowym udzielają następujące kluby i stowarzyszenia:

- 1) Stowarzyszenie Abstynenckie „Północ”, ul. Czecha 21,
- 2) Stowarzyszenie Wzajemnej Pomocy „Rozsądek”, ul. Księżycowa 12,
- 3) Klub Abstynenta „Wytrwałość”, Aleja Najświętszej Maryi Panny 2,
- 4) Stowarzyszenie Klub Abstynenta „Ostoja” ul. Sikorskiego 78/80,
- 5) Klub Abstynencki „Droga do wolności” przy Fundacji Chrześcijańskiej ADULLAM, ul. Krakowska 34,
- 6) Chrześcijańskie Stowarzyszenie Dobroczynne „Jozue”, ul. Gaczkowskiego 15a,
- 7) Stowarzyszenie Pomocy Osobom Uzależnionym i Ich Rodzinom „Jest Nadzieja” - Punkt Konsultacyjny, ul. Kordeckiego 2.

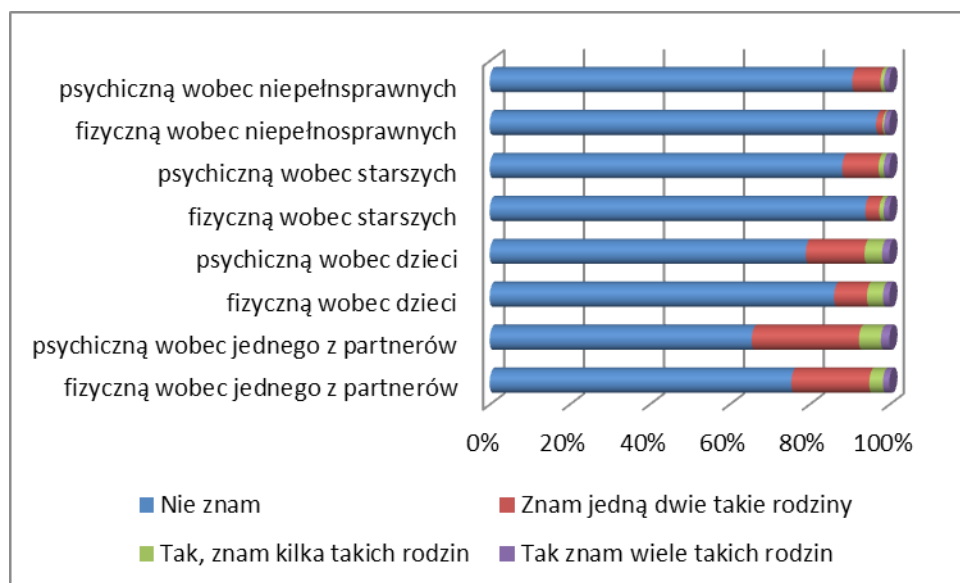
Kluby podejmują działania: informacyjne, profilaktyczne, m.in.: spotkania grup wsparcia, zajęcia edukacyjne dla dzieci z rodzin z problemem alkoholowym, konsultacje indywidualne oraz poradnictwo.

3.7.2. Przemoc w rodzinie

Przemoc to jednorazowy lub powtarzalny akt, stający się przyczyną zranienia, albo niesie ze sobą takie ryzyko wobec osoby pozostającej w rodzinie, będącej zależną od sprawcy lub sprawców zdarzenia. W ustawie o przemyocy w rodzinie definiuje się jako: „jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób (...), w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą”. Rozszerzając definicję przemocy, uznaje się za takową wszelkie nadużycia i zaniedbania w stosunku do osób starszych. Przez nadużycia będziemy rozumieli takie sposoby zachowania lub/i akty działania, które przejawiają się w stosowaniu przemocy fizycznej lub/i psychicznej, np. zadawanie bólu fizycznego (bicie) lub udręki duchowej (poniżanie osoby starszej, ograniczanie jej praw). Przemoc aktywna pod postacią nadużyć to nic innego, jak np. poniżanie osoby starszej, zmuszanie jej do jedzenia, ograniczanie jej praw, zniewalanie psychiczne, wyrządzanie szkód, znęcanie się, maltretowanie, izolowanie, czy też nielegalne użycie funduszy lub zasobów materialnych (okradanie). Przemoc pod postacią nadużycia może przybierać różną formę. Najczęściej wyróżniamy: nadużycia fizyczne, nadużycia psychiczne, nadużycia finansowe, nadużycia seksualne wreszcie nadużycia symboliczne.

Według respondentów badanych w roku 2013 w ramach badania jakościowego i ilościowego z zakresu spraw społecznych na terenie Częstochowy, kwestia przemocy w rodzinie jest jednym z istotnych problemów społecznych.

Wykres 9. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Czy znam rodziny, w których stosuje się lub stosowało się przemoc

Źródło: Badanie jakościowe i ilościowe z zakresu spraw społecznych na terenie Częstochowy 2013

Zespół Interdyscyplinarny do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na terenie miasta

Częstochowy, na podstawie analizy danych problemu przemocy w rodzinie dotyczącej mieszkańców, dostrzega eskalację tego zjawiska szczególnie w latach 2011-2012 r., o czym świadczy liczba Niebieskich Kart zakładanych przez służby do tego uprawnione.

Jednym z najważniejszych podmiotów świadczących pomoc rodzinom dotkniętym przemocą jest Ośrodek Interwencji Kryzysowej, którego zadaniem jest udzielenie natychmiastowej specjalistycznej pomocy, w szczególności psychologicznej, pedagogicznej, socjalnej i prawnej dla osób i rodzin w sytuacji kryzysowej, a w sytuacjach uzasadnionych - schronienia do 3 miesięcy.

Od roku 2012 w celu poprawienia jakości i szybkości udzielanej pomocy specjalistycznej w Ośrodku Interwencji Kryzysowej utworzono dwa zespoły, które realizowały zadania własne i zleczone określone w ustawie o pomocy społecznej i ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

Do zadań Zespołu Poradnictwa specjalistycznego i rodzinnego należy:

- 1) prowadzenie interwencji kryzysowej jednej lub kilku sesji,
- 2) prowadzenie terapii indywidualnej oraz grupowej,
- 3) prowadzenie poradnictwa rodzinnego: terapii małżeńskiej, udzielanie porad dotyczących wychowywania dzieci, prowadzenie mediacji,
- 4) prowadzenie porad prawnych,
- 5) udzielenie schronienia w hostelu dla osób doznających przemocy domowej w celu izolacji od sprawcy przemocy,
- 6) prowadzenie działań profilaktycznych i zajęć psychoedukacyjnych.

Na terenie Ośrodka Interwencji Kryzysowej wolontariusze służyli pomocą i wsparciem dzieciom przebywającym wraz z matkami w hostelu. Prowadząc zajęcia edukacyjno-wychowawcze, zabawy terapeutyczne np. czytanie bajek terapeutycznych oraz organizowanie spotkań okolicznościowych, zaspokajali potrzebę uwagi i zainteresowania. Ćwiczenia grupowe umożliwiły dzieciom poznanie norm i reguł konstruktywnego współdziałania oraz budowanie relacji międzyludzkich. Dzieci nauczyły się rozpoznawać, wyrażać i akceptować uczucia i emocje przeżywane przez siebie i inne osoby.

OIK w latach 2012-2013 realizował program wdrażania standardów usług w zakresie interwencji i wsparcia aby poprawić jakość świadczeń dla klientów. W ramach projektu testowane były standardy i procedury interwencji kryzysowej oraz prowadzona była superwizja dla osób prowadzących interwencję, a także dodatkowe porady prawne. OIK realizował także programy edukacyjno-korekcyjne, m.in. dla osób stosujących przemoc w rodzinie, na terenie Aresztu Śledczego w Częstochowie.

W Częstochowie wśród instytucji zajmujących się problemem przemocy w rodzinie oraz podejmujących działania wobec jej ofiar i sprawców wymienić należy m.in.: Komendę Miejską Policji w Częstochowie, ul. Popieluszki 5, Sąd Rejonowy w Częstochowie, ul. Dąbrowskiego 23/35, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie - Ośrodek Interwencji Kryzysowej, ul. Rejtana 7b, Zespół Interdyscyplinarny ds. przeciwdziałania przemocy ul. Rejtana 7b., Ośrodek Pomocy Osobom z Problemami Alkoholowymi w Częstochowie, ul. Sikorskiego 78, Straż Miejską

w Częstochowie, ul. Krakowska 80 bl.3, organizacje pozarządowe.

3.8. Bezpieczeństwo publiczne

Zapewnienie poczucia bezpieczeństwa społeczności lokalnej jest jednym z podstawowych mierników ocenianych działań podejmowanych przez częstochowską policję oraz straż miejską. Szereg podejmowanych działań musi być oparty o współpracę wszystkich instytucji, organizacji i podmiotów uczestniczących i odpowiedzialnych za zapewnienie bezpieczeństwa, a w szczególności samorządów terytorialnych, społeczności lokalnych, organizacji pozarządowych i wymiaru sprawiedliwości.

Zgodnie z danymi KMP w Częstochowie przez ostatnie trzy lata 2010-2012 zostało popełnionych i stwierdzonych 23 496 przestępstw. W badanym okresie od roku 2010 następuje systematyczny spadek przestępstw stwierdzonych, z 8 243 w 2010 r, przez 7 846 w roku 2011, do poziomu 7 407 w roku 2012, tj. o 10,14% w porównaniu do roku 2010 i 5,59% w stosunku do roku 2011. Najczęściej występującym przestępstwem w ostatnich trzech latach jest kradzież mienia, w sumie stwierdzono 4 799 czynów stanowiących 20,42% całości przestępstw, lecz od roku 2010 odnotowywany jest spadek w tej kategorii z 1 759 do 1 318 w roku 2012. Kolejnym przestępstwem często notowanym w statystykach kryminalnych jest kradzież z włamaniem, których odnotowano 2 200, co stanowi 9,36% wszystkich przestępstw i w tym przypadku również następuje spadek z 880 w 2010 r. do 594 w roku 2012. Następnym przestępstwem o wysokim wskaźniku występowania jest uszkodzenie mienia, 1 539 przypadków, tj. 6,55% w odniesieniu do całości przestępstw i tu również jest zauważalny spadek z 592 w roku 2010 do 455 w roku 2012. Wśród kradzieży samochodów również można zaobserwować tendencję spadkową w ostatnich latach, ponieważ w roku 2010 doszło do 133 kradzieży, a w roku 2012 zarejestrowano 92 tego typu przestępstwa. Można zauważyć że najbardziej zagrożonym dobrem jest mienie a przestępczość przeciwko niemu jest na najwyższym poziomie. W latach 2010-2012 odnotowano wzrost przestępczości w kategorii rozbój o 18 zdarzeń, tj. ze 196 w roku 2010 do 214 w roku 2012. Bójki i pobicia z 95 w roku 2010 wzrosły w roku 2012 do 103. Najwięcej przestępstw odnotowano w rejonach: KP I (5 930), KP IV (4 859), KP VI (3 733), KP III (3 497), KP II (2 997) i KP V (2 470).

Tabela 33. Przestępczość nieletnich w Częstochowie w latach 2010-2012

Jednostka	Ilość czynów karalnych			Ogółem	Liczba nieletnich sprawców czynów karalnych			Ogółem
	2010	2011	2012		2010	2011	2012	
KP I	66	141	85	292	67	98	83	248
KP II	29	67	130	226	35	31	44	110
KP III	45	64	101	210	48	27	41	116
KP IV	115	145	87	347	111	116	68	295
KP V	27	80	72	179	29	46	40	115
KP VI	66	66	187	319	61	47	70	178
	348	563	662	1 573	351	365	346	1 062

Źródło: Dane Miejskiej Komendy Policji w Częstochowie

Prowadząc szczegółową analizę należałoby również wspomnieć o przestępczości nieletnich

popelniających coraz częściej czyny karalne. Na obszarze miejskim odnotowano 1 573 czyny karalne popełnione przez 1 062 sprawców. Ilość czynów karalnych na przełomie ostatnich trzech lat wzrosła niemal dwukrotnie z 348 w roku 2010 do 563 w roku 2011 i 662 w roku 2012. Liczba nieletnich sprawców czynów karalnych utrzymuje się niemal na stałym poziomie. Rok 2010 to 351 sprawców, rok 2011 (365), a rok 2012 (346 sprawców czynów karalnych popełnionych przez nieletnich). Największą ilość tych zdarzeń odnotowano KP IV (347 czynów popełnionych przez 295 nieletnich), KP VI (319 czynów popełnionych przez 178 nieletnich) i KP I (292 czyny w stosunku do 248 nieletnich). Wśród najbardziej zagrożonych rejonów przestępczością i wykroczeniami na terenie miasta Częstochowy należy wymienić:

- 1) Śródmieście: Aleja Wolności, Aleja Najświętszej Maryi Panny, Aleja Kościuszki, ulice Jana III Sobieskiego, Śląska, Kilińskiego, Klasztorna, Wały Dwernickiego, św. Barbary, Szymanowskiego, Jasnogórska oraz Plac Rady Europy,
- 2) Trzech Wieszców: ulice Słowackiego, Zana, Krasieńskiego,
- 3) Ostatni Grosz: Aleja Niepodległości, ulice Bardowskiego, Bór, Równoległa, Sosnowa, Powstańców Śląskich, Skośna, Jagiellońska, Botaniczna,
- 4) Stradom: ulice Zaciszańska, Kawodrzańska, Sabinowska, Piastowska,
- 5) Parkitka: ulice Mościckiego, Okulickiego, Łódzka, Wysockiego, Bialska,
- 6) Tysiąclecie: Aleja Armii Krajowej, ulice Dekabrystów, Polskiego Czerwonego Krzyża, Obrońców Westerplatte, Szajnowicza-Iwanowa, Gwiazdka, Kosmiczna, Księżycowa,
- 7) Stare Miasto: ulice Warszawska, Berka Joselewicza, Garibaldi, Nadrzeczna, Krakowska, Ogrodowa, Mała,
- 8) Błeszno: ulice Jesienna, Bienia, Bohaterów Katynia,
- 9) Raków: Aleja Pokoju, ulice Limanowskiego, Łukasińskiego, Okrzei, Mireckiego.

W okresie będącym przedmiotem analizy strażnicy miejscy interweniowali wobec sprawców wykroczeń godzących w porządek i spokój:

- w roku 2010 – w 5 092 przypadkach,
- w roku 2011 - w 4 715 przypadkach,
- w roku 2012 - w 7 065 przypadkach.

Szczegółowe zestawienie rodzajów podejmowanych działań wskazuje na dynamiczny wzrost ilości interwencji Straży Miejskiej. W szczególności wyraźny progres interwencji w kolejnych latach obejmuje grupę wykroczeń określonych przepisami ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, w ramach których podjęto interwencje:

- w roku 2010 – w 5 442 przypadkach,
- w roku 2011 - w 6 682 przypadkach,
- w roku 2012 - w 10 393 przypadkach.

Równolegle podejmowano czynności pomocnicze ukierunkowane na działania o charakterze prewencyjnym, edukacyjnym i wychowawczym sprzyjające zapobieganiu zagrożeniom. W oparciu o zidentyfikowane na terenie Częstochowy zagrożenia Straż Miejska samodzielnie lub we

współpracy ze służbami i instytucjami na bieżąco podejmuje czynności w zakresie przeciwdziałania określonym kategoriom zagrożeń.

W odniesieniu do zagrożeń bezpieczeństwa i ochrony porządku publicznego (działań przestępczych, chuligaństwa, wandalizmu, negatywnych skutków uzależnień i innych działań niezgodnych z prawem) – na bieżąco prowadzona jest współpraca z Komendą Miejską Policji w Częstochowie i wchodzącymi w jej skład komisariatami Policji.

W zakresie zagrożeń bezpieczeństwa osób i mienia (a w szczególności pożarów, powodzi, katastrof, zagrożeń chemicznych i ekologicznych) prowadzona jest współpraca z Wydziałem Zarządzania Kryzysowego Ochrony Ludności i Spraw Obronnych Urzędu Miasta Częstochowy, Państwową Strażą Pożarną, Służbami i Inspekcją Ochrony Środowiska. W szerokim zakresie podejmowano działania:

- ochrony porządku publicznego w trakcie organizowanych na terenie Miasta wszelkiego rodzaju imprez, uroczystości państwowych i kościelnych,
- zabezpieczania zdarzeń mających charakter awarii, kolizji, wypadków drogowych, w tym miejsc niebezpiecznych dla życia i zdrowia,
- na wniosek lokalnych jednostek i komórek organizacyjnych Policji współuczestniczo w działaniach prewencyjnych,
- przeciwdziałania bezdomności i udzielania pomocy osobom dotkniętym tym problemem w szczególności w okresach zimowych.

W okresie będącym przedmiotem analizy odnotowano wzrost ilości działań prewencyjnych zaplanowanych wspólnie z jednostkami Policji:

- w roku 2010 - 90 przypadków,
- w roku 2011 - 97 przypadków.

W szczególności w segmencie działań restrykcyjno-represyjnych zaplanowano i przeprowadzono 27 akcji i działań poprawiających bezpieczeństwo osób na terenie Częstochowy (Akcja Znicz - 5, Alkohol i Narkotyki - 5, Trzeźwość – 8 działań).

Straż Miejska w Częstochowie prowadzi stały monitoring zagrożeń porządku publicznego i bezpieczeństwa poprzez udostępnienie i zapewnienie całodobowej obsługi bezpłatnego telefonu alarmowego 986, pod którym dyżurujący strażnicy przyjmują zgłoszenia od mieszkańców.

Równolegle w zakresie zapewnienia skutecznej i niezwłocznej reakcji służb i instytucji na zgłoszenia od mieszkańców, dyżurujący strażnicy obsługują wydzielone stanowisko dyspozytorskie funkcjonujące w ramach infrastruktury Miejsko-Powiatowego Centrum Zarządzania Kryzysowego i Centrum Powiadamiania Ratunkowego. W omawianym okresie stanowisko kierowania straży miejskiej obsłużyło 132 638 zgłoszeń i interwencji:

- w roku 2010 - 41 351 zdarzeń;
- w roku 2011 – 38 713 zdarzeń;
- w roku 2012 – 52 574 zdarzeń.

Rozpoznawanie i stałe monitorowanie zagrożeń i sytuacji społecznie uciążliwych realizowane jest również poprzez uruchomienie w roku 2009 i zapewnienie obsługi dla Centrum Obsługi Monitoringu Wizyjnego Miasta Częstochowy. Działanie to w obszarze objętym dozorem kamer

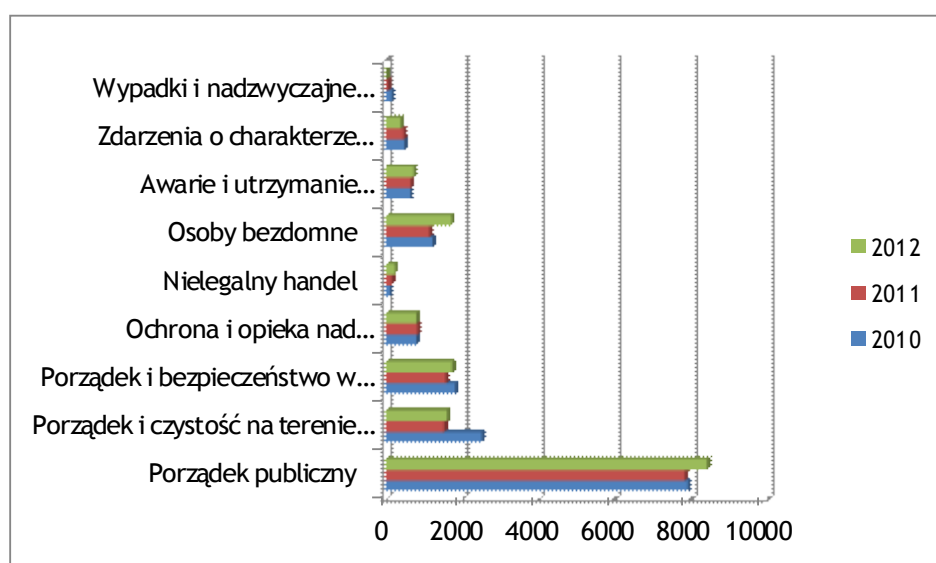
poprzez zapewnienie widocznej obecności służb ochrony porządku publicznego przeciwdziała przypadkom zakłócania porządku i spokoju, ogranicza szkody wyrządzone przez wandalii i powoduje wypieranie grup chuligańskich.

W oparciu o zgłoszenia zespołu operatorów, w latach 2010-2012 straż miejska przeprowadziła 7 686 interwencji, zarówno wobec sprawców wykroczeń, jak i osób wymagających pomocy lub opieki i sytuacji związanych z uciążliwościami społecznymi:

- w roku 2010 - 3 858 interwencji;
- w roku 2011 - 1 975 interwencji;
- w roku 2012 - 1 853 interwencji.

W oparciu o analizę zgłoszeń mieszkańców w latach 2010-2012 na niezmiennie wysokim poziomie utrzymują się 4 grupy sygnalizowanych sytuacji i zachowań społecznie uciążliwych.

Wykres 10. Ilość i rodzaj interwencji (zgłoszenia do dyżurnego)

Źródło: Dane Straży Miejskiej w Częstochowie

W omawianym okresie straż miejska na bieżąco analizując występujące w zestawieniach okresowych trendy, intensyfikowała działania mające na celu przeciwdziałać i ograniczać zdarzenia i sytuacje społecznie uciążliwe.

3.9. Kapitał społeczny - organizacje pozarządowe jako zasób służący rozwiązywaniu kwestii społecznych

W Częstochowie działają 662 organizacje pozarządowe zajmujące się m.in. sprawami społecznymi, pomocą najuboższym, sportem i turystyką oraz kulturą i edukacją. W tej grupie przeważają stowarzyszenia i ich jednostki terenowe – 56,9% wszystkich organizacji, 16,5% stanowią stowarzyszenia sportowe, 11,9% to fundacje, natomiast 11,2% stanowią stowarzyszenia zwykłe, a 3,5% ochotnicze straże pożarne.

W porównaniu z danymi z roku 2010 ilość jednostek terenowych, fundacji, stowarzyszeń sportowych i ochotniczych straży pożarnych utrzymuje się na podobnym poziomie. Obserwujemy

natomiast wzrost liczby stowarzyszeń zwykłych. W ostatnich dwóch latach liczba tego typu organizacji zwiększyła się o 100%, co wskazuje na duże zainteresowanie uproszczoną formą stowarzyszania się mieszkańców Częstochowy.

Należy także wskazać spadek liczby stowarzyszeń, w porównaniu z danymi z roku 2010. Zmiana ta związana jest z weryfikacją bazy organizacji pozarządowych prowadzonej przez Wydział Spraw Obywatelskich z bazą Krajowego Rejestru Sądowego. Spadek liczby stowarzyszeń rejestrowych związany jest z nie uwzględnieniem w tej statystyce organizacji, które funkcjonowały w rejestrach na początku lat 90. i nie podjęły rejestracji w Krajowym Rejestrze Sądowym lub zlikwidowały działalność.

Tabela 34. Liczba organizacji pozarządowych w latach 2010-2012

	Rok 2010	Rok 2012
Stowarzyszenia rejestrowe	357	260
Jednostki terenowe	116	117
Fundacje	73	79
Stowarzyszenia sportowe i uczniowskie kluby sportowe	109	109
Stowarzyszenia zwykłe	37	74
Ochotnicze straże pożarne	23	23
RAZEM	737	662

Źródło: Dane Biura Inicjatyw Lokalnych i Konsultacji Społecznych UM w Częstochowie

Ważnym miernikiem kondycji sektora pozarządowego jest jego sytuacja finansowa. Najczęściej organizacje pozarządowe dysponują rocznym budżetem w wysokości od 1 do 20 tys. zł. Z badań prowadzonych przez Biuro Inicjatyw Lokalnych i Konsultacji Społecznych wynika, że takim budżetem dysponuje 27,3% organizacji. Dla porównania w 2010 roku budżet tego rzędu wskazało 38,6% organizacji.

W porównaniu z rokiem 2010, obserwujemy aktualnie wzrost liczby organizacji dysponujących rocznym budżetem w wysokości poniżej 1 tys. zł. W roku 2010 takim budżetem dysponowało 10,5% organizacji, a obecnie jest to 18,2% organizacji. Spora grupa organizacji dysponuje rocznymi budżetami przekraczającymi 100 tys. zł. W chwili obecnej grupę tę stanowi 36,3% podmiotów uczestniczących w badaniu ankietowym przeprowadzonym przez Biuro Inicjatyw Lokalnych i Konsultacji Społecznych, w roku 2010 w tej grupie znalazło się 28,2% organizacji. Wskaźnik ten nie oddaje jednakże proporcji w całym sektorze, ponieważ w badaniach chętniej uczestniczą duże organizacje, a nie małe, hobbystyczne. Fakt obecności w grupie badanych dużej liczby organizacji dysponujących znacznymi budżetami związany jest z realizacją przez częstochowskie organizacje projektów współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej, programów ministerialnych i miejskich.

Obok funduszy zewnętrznych, 93,9% organizacji wskazuje, że głównym źródłem finansowania działalności są także składki członkowskie. Dla porównania, w roku 2010 to źródło finansowania działalności wskazało 80,7% organizacji. Innymi źródłami dochodu są dotacje samorządowe, co wskazuje 78,8% organizacji, darowizny – 66,6%, prywatni sponsorzy – 42,4%. W mniejszym stopniu organizacje wykorzystują też możliwości, jakie daje działalność odpłatna pożytku publicznego lub działalność gospodarcza.

Dla organizacji posiadających status pożytku publicznego ważnym źródłem dochodu są wpłaty z tytułu 1% podatku dochodowego od osób fizycznych. W ramach 1% podatku podatnicy podlegający częstochowskiemu urzędowi skarbowemu, rozliczając się za rok 2012, przekazali w roku 2013 organizacjom pożytku publicznego kwotę 4 257 805,47 zł. W ramach tej sumy 1 021 317,57 zł przekazano na rzecz lokalnych organizacji. Analizując dane z kilku ostatnich lat, obserwujemy systematyczny wzrost liczby osób decydujących się na tę formę wsparcia częstochowskich organizacji, a co za tym idzie, wzrost wielkości środków przekazywanych organizacjom.

Tabela 35. 1% podatku przekazany organizacjom pożytku publicznego

	Rok 2010	Rok 2011	Rok 2012	Rok 2013
Podatnicy przekazujący 1 % dla wszystkich OPP	57 373	67 763	74 514	79 229
Suma przekazanych środków dla wszystkich OPP	3 377 775	3 770 154	4 155 851,80	4 257 805,47
Podatnicy przekazujący 1 % dla częstochowskich OPP	11 021	14 659	15 672	17 668
Suma przekazanych środków dla częstochowskich OPP	83 916	900 352	970 151,30	1 021 317,57

Źródło: Dane Biura Inicjatyw Lokalnych i Konsultacji Społecznych UM w Częstochowie.

Samorząd miasta Częstochowy współpracuje z organizacjami przede wszystkim poprzez zlecenie realizacji zadań publicznych na podstawie otwartych konkursów ofert oraz w trybie pozakonkursowym, tzw. małych zleceń. Miasto przekazuje dotacje na realizację zadań publicznych z zakresu: wychowania i edukacji, edukacji ekologicznej, sportu, turystyki i rekreacji, ochrony zwierząt, kultury i sztuki, ochrony zdrowia, patologii społecznych, pomocy społecznej.

Tabela 36. Zlecenie realizacji zadań publicznych organizacjom pozarządowym

	Rok 2010	Rok 2011	Rok 2012
Ilość konkursów ofert	16	15	15
Ilość złożonych ofert	b.d.	601	554
Ilość udzielonych dotacji ogółem	405	464	428
Ilość udzielonych dotacji w trybie małych zleceń	1	13	34
Wartość dofinansowania	7 924 302	9 596 459,52	11 572 513,39
Ilość wspartych podmiotów	187	188	174

Źródło: Dane Biura Inicjatyw Lokalnych i Konsultacji Społecznych UM w Częstochowie.

Wielkość środków finansowych przekazywanych organizacjom pozarządowym wzrasta wraz z ilością przekazywanych im zadań publicznych. W roku 2012 najwięcej środków przekazano na realizację zadań z zakresu pomocy społecznej, w tym na prowadzenie placówek - 4,92 mln zł i na zadania z zakresu kultury fizycznej i turystyki - 3,88 mln zł. W tych dwóch obszarach obserwujemy też największy wzrost środków przekazywanych organizacjom pozarządowym. W roku 2010 na realizację zadań z zakresu pomocy społecznej, w tym na prowadzenie placówek, przekazano 1,23 mln zł, a na zadania z zakresu kultury fizycznej i turystyki - 2,33 mln zł.

Samorząd miasta Częstochowy zleca organizacjom pozarządowym realizację zadań wieloletnich, w tym w zakresie opieki nad zwierzętami i pomocy społecznej, oraz przekazuje środki w formie dotacji organizacjom pozarządowym będącym partnerami miasta w projektach

współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej.

Obserwujemy również systematyczny wzrost liczby dotacji udzielanych organizacjom pozarządowym w trybie art. 19a ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, czyli w formie tzw. „małych zleceń”.

Obszarem, w którym częstochowskie organizacje spotykają najwięcej trudności, jest pozyskiwanie środków finansowych na prowadzenie działalności statutowej. Na tę trudność wskazuje 87,9% organizacji, ponadto 54,5% organizacji wskazuje na trudności związane z pokonaniem procedur związanych ze staraniem się o środki unijne. Biuro Inicjatyw Lokalnych i Konsultacji Społecznych szacuje, że ze środków zewnętrznych (programy UE, ministerialne i samorządu szczebla wojewódzkiego) skorzystało w ostatnich 3. latach 3-5% częstochowskich organizacji pozarządowych. Problemy pojawiają się również w obszarze aplikowania o środki z budżetu miasta Częstochowy – w roku 2012 z tych środków skorzystało 26,3% wszystkich organizacji, a 48,5% organizacji wskazuje, że ma problemy z przygotowaniem oferty konkursowej. Pochodną tych problemów jest fakt, że 42,4% organizacji wskazuje na pogarszającą się kondycję finansową.

Możliwością przełamania tych problemów jest intensyfikacja działań w zakresie profesjonalizacji sektora organizacji pozarządowych poprzez organizację szkoleń, coachingu, doradztwa, w tym przede wszystkim w zakresie pozyskiwania środków zewnętrznych. Bazą do prowadzenia tego typu działalności są realizowane na terenie Częstochowy projekty adresowane do organizacji pozarządowych i podmiotów ekonomii społecznej, Inkubator Społecznej Przedsiębiorczości i Częstochowskie Centrum Organizacji Pozarządowych, działające przy Biurze Inicjatyw Lokalnych i Konsultacji Społecznych, Jurajski Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej i inne.

Priorytetowym zadaniem jest podejmowanie nowych działań i inicjatyw w zakresie organizacji szkoleń, doradztwa, wsparcia lokalowego dla organizacji pozarządowych. Źródłem finansowania tego typu działalności są środki unijne, jak również inne programy dotacyjne (Fundusz Inicjatyw Obywatelskich, Europa dla obywateli, Program Aktywizacji Społecznej Osób Starszych).

Dodatkową szansą wzmocnienia potencjału sektora organizacji pozarządowych jest podejmowanie projektów partnerskich, w których uczestniczyć będzie lokalny samorząd oraz organizacje pozarządowe. Celem tego typu projektów byłoby wszechstronne wsparcie sektora pozarządowego. Szanse na to dają wyniki badań prowadzonych przez Biuro Inicjatyw Lokalnych i Konsultacji Społecznych, z których wynika, że 66,6% organizacji pozytywnie ocenia współpracę z samorządem miasta Częstochowy, organizacje stale współpracują z Urzędem Miasta Częstochowy i podległymi mu jednostkami, uczestniczą w podejmowanych przez samorząd inicjatywach konsultacyjnych i promocyjnych, wyraża gotowość w zaangażowanie się we wspólne przedsięwzięcia i projekty. Na tej bazie możliwe jest przygotowanie wspólnych inicjatyw i projektów, których celem będzie wsparcie organizacji pozarządowych, w tym realizowanych przez nie zadań.

4. Prognoza problemów społecznych

Zmieniająca się sytuacja demograficzna oznacza - w perspektywie do roku 2020, tj. ubytek dzieci i młodzieży w stosunku do sytuacji dzisiejszej, oznacza zmniejszone zapotrzebowanie na infrastrukturę oświatową a jednocześnie umożliwi bardziej indywidualne podejście do potrzeb tej grupy wiekowej. Należy także spodziewać się wzrostu liczby osób w wieku senioralnym i w związku z tym konieczność modernizacji infrastruktury już istniejącej oraz powstawanie nowych ośrodków - szczególnie z obszaru opieki adresowanych do tej grupy wiekowej. W perspektywie roku 2020 liczba osób w wieku senioralnym będzie systematycznie wzrastała. Należy podejmować działania zarówno w obszarze opieki jak i aktywizacji osób w wieku senioralnym. W zakresie opieki decydujące o możliwości jak najdłuższego przebywania w dotychczasowym środowisku są rozwinięte usługi opiekuńcze, sieć ośrodków wsparcia dziennego oraz dostosowana do potrzeb mieszkańców infrastruktura ochrony zdrowia (poradnie geriatryczne, rehabilitacyjne, oddziały szpitalne geriatryczne, psychiatryczne, internistyczne). Osoba, która z powodu stanu zdrowia, nie może przebywać w miejscu zamieszkania winna trafić do placówki całodobowej dostosowanej do jej indywidualnych potrzeb. Mając na uwadze wzrost liczby osób starszych w najbliższych latach należy zadbać o rozwój liczby miejsc całodobowego pobytu w tym sieć placówek rodzinnych, stwarzających osobom starszym najdogodniejsze warunki do pobytu. W obszarze aktywizacji należy zadbać o wyrównanie dostępu do usług społecznych, np. klubów, placówek edukacyjnych, kulturalnych i rekreacyjno-sportowych. Uwaga lokalnych polityków społecznych winna koncentrować się nie tylko na pomocy dla samych seniorów, ale także ich rodzin. Rozwijające się wraz w wydłużającym się życiem choroby otępienie, np. choroba Alzheimera, będą skutecznie ograniczały wydolność opiekuńczą rodzin.

Wraz ze starzeniem się populacji wzrasta liczba osób niepełnosprawnych. Osoby niepełnosprawne są bardzo zróżnicowaną grupą, konieczna jest zatem polityka, która będzie respektować tę różnorodność. Szczególnej uwagi wymagają osoby o złożonych, wielorakich potrzebach uzależniających je od pomocy innych oraz ich rodziny. Niepełnosprawni są często gorzej wykształceni, co zdecydowanie utrudnia ich funkcjonowanie na rynku pracy. Rodziny posiadające niepełnosprawne dzieci wymagają szczególnej uwagi jeżeli chodzi o ich edukację i aktywny udział w społeczeństwie. Sporych wysiłków wymaga rehabilitacja społeczna i zawodowa osób chorych psychicznie, których systematycznie przybywa, oraz budowa dla tej grupy osób systemu wsparcia.

Przy zakładanej do roku 2020 wzrastającej liczbie osób niepełnosprawnych należy zadbać o indywidualizację rozwoju dla osób pozostających w wieku aktywności zawodowej i zindywidualizowaną rehabilitację i opiekę dla niepełnosprawnych w wieku poprodukcyjnym. Wzrastająca systematycznie liczba osób niepełnosprawnych wymaga dostosowania miasta do potrzeb tej grupy społecznej, co oznacza systematyczne diagnozowanie potrzeb tej grupy oraz inwentaryzację istniejących barier nie tylko architektonicznych ale także mentalnych.

System opieki nad dzieckiem pozbawionym właściwej opieki rodziców winien dalej rozwijać się zgodnie z potrzebami społecznymi, czyli m.in. proponować działania profilaktyczne i osłonowe dla rodzin niewydolnych wychowawczo, tak by jak najdłużej utrzymać dziecko w środowisku ro-

dzinnym. W sytuacji, w której dziecko musi opuścić dom rodzinny, winno mu się zapewnić rodzinną opiekę zastępczą i nadal pracować z rodziną, by umożliwić dziecku powrót do niej.

Mając na uwadze aktualne tendencje społeczne należy założyć, że do roku 2020 nadal problemem społecznym będzie rozpad rodzin i opieka na dzieckiem pozbawionym rodziny. Kryzys rodziny przekładający się na upośledzenie jej funkcji wychowawczych winien zaktywizować system pomocy społecznej do aktywności szczególnie w rozwoju pracy socjalnej oraz asystentury rodzin. Wzmacnianie rodziny, wraz z rozwojem atrakcyjnych form spędzania czasu wolnego adresowanych do dzieci i młodzieży, winno przełożyć się na ograniczenie rozwoju zachowań patologicznych jak np. rozbojów czy prostytucji wśród młodzieży.

Analizując kwestie przemocy w rodzinie, wydaje się, że o ile jej poziom nie będzie w najbliższych latach wzrastał, to wraz ze wzrostem świadomości społecznej, coraz więcej przypadków przemocy będzie ulegało ujawnieniu. W związku z powyższym instytucje samorządu lokalnego muszą wykazać aktywność w przychodzeniu z pomocą zarówno ofiarom przemocy, jak i poprzez stosowne programy psychologiczne jej sprawcom.

Zważywszy na sytuację społeczno-gospodarczą należy zauważyć, że skala ubóstwa i bezdomności w perspektywie do roku 2020 może wzrastać, stąd konieczne są działania uprzedzające te sytuacje - oczywiście w tych przypadkach w których jest to możliwe, m.in. poprzez projekty odciążeniowe i naukę gospodarowania zasobami finansowymi. W najbliższych latach należy upowszechniać aktywne formy pomocy społecznej m.in. poprzez rozwój kontraktów socjalnych jako instrumentów motywujących klientów do nieustannego poszukiwania wyjścia z trudnej sytuacji życiowej. W sytuacjach, w których osoby już znajdują się w stanie bezdomności, należy poprzez właściwie skonstruowane zaplecze infrastrukturalne minimalizować skutki tej sytuacji i poprzez właściwie realizowaną pracę socjalną i poradnictwo doprowadzić do usamodzielnienia, czyli wyjścia ze stanu bezdomności. Wydaje się, że w ciągu najbliższych lat uwaga winna skupiać się na dekoncentrowaniu większych obiektów adresowanych dla bezdomnych, w kierunku mniejszych form pomocy - mieszkań chronionych i ośrodków wsparcia. Zmieniający się wymiar ubóstwa i bezdomności winien skutkować także rozwojem pracy socjalnej realizowanej bezpośrednio na ulicy, w środowisku w którym może przybywać - w najbliższych latach - ubogich i bezdomnych.

Pozycja członków rodziny na rynku pracy silnie wpływa na sytuację finansową gospodarstw domowych. W grupie osób, które nie pracowały, można zidentyfikować największy odsetek doświadczających biedy. Sytuacja danej osoby na rynku pracy jest uzależniona od poziomu wykształcenia, płci i wieku. Bardzo wyraźnie widać, że wraz ze wzrostem poziomu wykształcenia maleje zagrożenie ubóstwem. Na brak pracy narażone są przede wszystkim:

- osoby o niższym poziomie wykształcenia,
- kobiety, szczególnie te dłużej pozostające bez pracy,
- młodzież wkraczająca na rynek pracy bez lub ze skromnym doświadczeniem zawodowym,
- osoby, które przekroczyły 45-50. rok życia.

W perspektywie do roku 2020 poziom zatrudnienia i stopa bezrobocia będą zależne od kondycji gospodarki krajowej i europejskiej. Wysiłki winny skoncentrować się w tym okresie na rozwoju form zatrudnienia jakie stwarza ekonomia społeczna, w szczególności spółdzielczość socjalna, klu-

by i centra integracji społecznej. Rozbudowa tego typu infrastruktury winna przynieść ograniczenie skutków bezrobocia w grupach szczególnie narażonych na wykluczenie społeczne.

Szeroka współpraca instytucji samorządowych i pozarządowych podnosi skuteczność funkcjonowania systemu działającego na rzecz rozwiązywania kwestii uzależnień. Obecność profilaktyki w szkołach, dobrze funkcjonującego leczenia odwykowego oraz wielu wyspecjalizowanych organizacji pozarządowych i kościelnych stwarzają szansę na sukcesywne ograniczanie rozmiarów i dotkliwości problemów związanych z uzależnieniami.

W perspektywie 2020 roku, o ile sama skala uzależnień może nie ulegać specjalnym zmianom, o tyle dzięki działalności informacyjnej i promocyjnej realizowanej przez samorząd lokalny i projekty ogólnokrajowe, należy założyć wzrost świadomości mieszkańców miasta w zakresie uzależnień. Obniżający się natomiast wiek inicjacji alkoholowej wśród dzieci i młodzieży sprawia, że grupa ta winna być objęta szczególnym oddziaływaniem profilaktycznym i leczniczym. Sytuacja ta może skutkować zwiększonym zapotrzebowaniem na infrastrukturę leczniczą i odwykową. W kontekście ww. działań ważne na najbliższe lata są nie tylko programy profilaktyczne związane z przeciwdziałaniem zażywaniu alkoholu, ale także narkotyków a w sytuacji obniżenia wieku inicjacji seksualnej także profilaktyka HIV/AIDS.

5. Analiza SWOT

Analizę SWOT przeprowadziło pięć zespołów problemowych we wrześniu i październiku 2013 r., a jej wyniki zostały omówione i zaakceptowane podczas posiedzenia plenarnego Zespołu ds. Opracowania Strategii. Dla zobrazowania skali oddziaływania poszczególnych czynników na częstochowski system polityki społecznej przyjęto następującą skalę:

- 3 - silne dodatnie oddziaływanie danego czynnika,
- 2 - przeciętne dodatnie oddziaływanie danego czynnika,
- 1 - słabe dodatnie oddziaływanie danego czynnika,
- 0 - brak oddziaływania danego czynnika,
- -1 - słabe ujemne oddziaływanie danego czynnika,
- -2 - przeciętne ujemne oddziaływanie danego czynnika,
- -3 - silne ujemne oddziaływanie danego czynnika.

Kwestie społeczne pogrupowano wg kategorii właściwych dla analizy, oceniając odpowiedź lokalnego systemu polityki społecznej na występujące potrzeby społeczne. Analizując wewnętrzne uwarunkowania oceniano w szczególności:

- istniejącą infrastrukturę społeczną,
- jakość realizowanych usług,
- specjalizację kadr służb społecznych,
- kondycję organizacji pozarządowych,
- postawy beneficjentów systemu.

Poddając analizie uwarunkowania zewnętrzne oceniano w szczególności:

- ramy prawne funkcjonowania systemu polityki społecznej,
- finansowanie systemu,

- istniejące programy mające wpływ na samorząd lokalny,
- współpracę z innymi podmiotami w rozwiązywaniu kwestii społecznych,
- postawy społeczne wobec poszczególnych problemów,
- rolę środków masowego przekazu.

1. Wewnętrzne uwarunkowania strategiczne kwestii społecznych								
Nazwa czynnika		Siła oddziaływania czynnika						
		-3	-2	-1	0	1	2	3
Mocne strony	Rozwijająca się asystentura							
	Rozbudowana sieć placówek wsparcia dziennego							
	Zaangażowana kadra w placówkach wsparcia dziennego							
	Sieć wsparcia dla osób z niepełnosprawnością, w tym z zaburzeniami psychicznymi							
	Programy aktywizujące dla seniorów							
	Tworzenie placów rekreacji ruchowej							
	Powstająca sieć wsparcia dla seniorów, w tym działalność klubów seniora i Uniwersytetów III Wieku							
	Funkcjonujące Centra Integracji Społecznej							
	Utworzenie Częstochowskiego Centrum Aktywności Seniorów							
	Utworzenie Częstochowskiego Centrum Wsparcia Rodziny							
	Dobra współpraca z organizacjami samorządowymi							
	Funkcjonowanie programów aktywności lokalnej (PAL)							
	Dobrze wyszkolona kadra służb społecznych							
	Realizacja Projektu „Częstochowa seniorom”							
	Realizacja Projektu „Częstochowa dla rodziny+”							
	Realizacja programów zdrowotnych dla seniorów							
	Wspieranie przez samorząd organizacji pozarządowych działających na rzecz dzieci, młodzieży i rodziny, osób niepełnosprawnych							
	Oddziały integracyjne w placówkach oświatowych i szkoły specjalne							
	Rozwijająca się infrastruktura, systematyczne likwidowanie barier architektonicznych w komunikacji zbiorowej							
Słabe strony	Starzejące się społeczeństwo							
	Wysokie koszty dla korzystających z usług opiekuńczych							
	Brak wystarczającej liczby form rodzinnej pieczy zastępczej							
	Długi czas oczekiwania na umieszczenie w DPS							

Brak rodzinnych domów pomocy społecznej							
Wysokie koszty dla gminy w przypadku umieszczania osób w DPS							
Ograniczona baza sportowo rekreacyjna dla dzieci i młodzieży							
Niewystarczająca oferta animatorów środowiskowych							
Ograniczona liczba miejsc w przedszkolach							
Ograniczone środki finansowe na organizację różnorodnych form zajęć pozalekcyjnych dla dzieci i młodzieży							
Ubożenie osób starszych							
Coraz częstszy brak opieki w stosunku do osób starszych przez najbliższych członków rodziny							
Zbyt mała liczba miejsc w placówkach opiekuńczo leczniczych dla osób chorych, samotnych, starszych							
Niedostateczna liczba mieszkań chronionych							
Ograniczone środki PFRON							
Słabo zmotywowany klient pomocy społecznej							
Zwiększenie przestępczości wśród dzieci i młodzieży							
Dziedziczenie ubóstwa przez korzystających z systemu pomocy społecznej							
Ograniczenie dostępu do dóbr kultury zwłaszcza w rodzinach wielodzietnych z powodu wysokich kosztów uczestnictwa w życiu kulturalnym							

2. Zewnętrzne uwarunkowania strategiczne kwestii społecznych								
Nazwa czynnika		Siła oddziaływania czynnika						
		-3	-2	-1	0	1	2	3
Szanse	Wzrost znaczenia organizacji pozarządowych w realizacji zadań publicznych							
	Środki finansowe z UE							
	Realizacja rządowych programów na rzecz osób starszych i rodziny							
	Stale doksztalająca się kadra służb społecznych również za sprawą środków z UE							
	Zapisy prawne wprowadzające nowe zawody, np. asystent rodziny, koordynator rodzinnej pieczy zastępczej							
	Zapisy prawne ograniczające pobyt dzieci w pieczy							

	zastępczej								
	Udział w kampaniach społecznych								
	Wzrost świadomości społecznej w zakresie potrzeby integracji osób niepełnosprawnych z otoczeniem								
Zagrożenia	Niski poziom finansowania nowych zadań nałożonych na samorządy								
	Niski wskaźnik przyrostu naturalnego, emigracja i migracja młodzieży, zjawisko kurczenia się miasta								
	Kryzys rodziny								
	Uzależnienie młodzieży i przestępczość nieletnich								
	Wysoki poziom bezrobocia utrudniający wyjście z systemu pomocy społecznej								
	Ubożenie społeczeństwa, wysokie koszty utrzymania rodziny								
	Nowe niebezpieczne zjawiska zarobkowania, np. sponsoring, galerianki								
	Ograniczony budżet MOPS na finansowanie różnych form pomocy								
	Brak kompleksowej polityki prorodzinnej								
	Zwiększająca się patologia życia społecznego								
	Oslabienie więzi rodzinnych, wyjazdy za pracą za granicę								
Niewystarczająca liczba miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych									

3. Wewnętrzne uwarunkowania strategiczne w obszarze realizowanych usług społecznych		Siła oddziaływania czynnika						
Nazwa czynnika		-3	-2	-1	0	1	2	3
Mocne strony	Zróżnicowana oferta kształcenia ogólnego i zawodowego, w tym nowe kierunki i specjalizacje umożliwiające osiągnięcie kwalifikacji zawodowych związanych z sektorami rozwojowymi							
	Bogata dostosowana do potrzeb uczniów, oferta zajęć dodatkowych							
	Wydłużony czas pracy przedszkoli i świetlic szkolnych							
	Zagospodarowane place i miejsca zabaw przy przedszkolach, szkołach ogólnodostępnych							
	Sieć Internet dostępna we wszystkich szkołach							
	Nabór elektroniczny do przedszkoli i szkół ponadgimnazjalnych							
	Szeroki zakres współpracy między szkołami i placówkami oraz wieloma instytucjami wspierającymi							

działania dydaktyczne i opiekuńczo-wychowawcze szkoły							
Wysoki poziom kwalifikacji zawodowych - kierunkowych kadry pedagogicznej, ustawiczne doskonalenie zawodowe nauczycieli i dyrektorów szkół, wdrażanie innowacji pedagogicznych							
Istnienie na terenie miasta wszystkich typów szkół, placówek organizujących kształcenie specjalne zgodnie z potrzebami rozwojowymi uczniów oraz w miarę potrzeb rozszerzanie oferty w tym zakresie							
Istnienie na terenie miasta placówek realizujących wczesne wspomaganie rozwoju dziecka							
Wsparcie edukacyjne nauczycieli szkół ogólnodostępnych realizujących edukację włączającą							
Funkcjonowanie Centrum Kształcenia Praktycznego							
Dostępność do placówek opieki zdrowotnej							
Specjalistyczna kadra medyczna							
Dobra dostępność do lekarzy pierwszego kontaktu							
Programy zdrowotne realizowane przez samorząd							
Akcje propagujące aktywny i zdrowy styl życia uwzględniające potrzeby różnych grup społecznych							
Możliwość zakupu ulgowych biletów dla dzieci i młodzieży w wieku szkolnym oraz biletów „rodzinnych” w przypadku części przedsięwzięć sportowo-rekreacyjnych							
Realizacja programu inwestycyjnego pn. „Place rekreacji ruchowej dla seniorów”							
Atrakcyjne zajęcia sportowo-rekreacyjne wraz z możliwością bezpłatnego wyżywienia dla młodych ludzi z rodzin ubogich i zagrożonych dysfunkcjami społecznymi							
Realizacja akcji „Ferie w mieście” i „Lato w mieście”							
Wielofunkcyjność i różnorodność infrastruktury pozostającej w użytkowaniu instytucji kultury oraz wysoki potencjał kadrowy							
Bogata oferta instytucji kultury uwzględniająca potrzeby i oczekiwania różnych grup społecznych							
Działania podejmowane przez instytucje kultury na rzecz zwiększenia udziału częstochowskich rodzin w życiu kulturalnym							
Wprowadzone w instytucjach kultury preferencyjne formy korzystania z oferty artystycznej przez osoby niepełnosprawne i seniorów							
Sprawowanie przez miasto mecenatu nad uzdolnionymi artystycznie dziećmi i młodzieżą							
Organizacje pozarządowe działające w sferze kultury							

Ograniczony dostęp do lekarzy specjalistów i badań diagnostycznych (limity, długi czas oczekiwania)							
Niewystarczająca baza zakładów opiekuńczo-leczniczych							
Niewystarczające finansowanie służby zdrowia							
Zbyt niskie nakłady budżetowe na zadania z zakresu sportu i wypoczynku							
Zły stan techniczny części obiektów sportowo-rekreacyjnych oraz ich nieprzystosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych							
Nierównomierna lokalizacja obiektów sportowo-rekreacyjnych w poszczególnych dzielnicach miasta							
Niezaspokajająca potrzeb ilość programów rekreacji ruchowej dla osób starszych i niepełnosprawnych							
Zbyt niskie nakłady budżetowe na kulturę							
Niedostosowanie części obiektów użytkowanych przez instytucje kultury do potrzeb osób niepełnosprawnych							
Rosnąca liczba osób bezrobotnych							
Niewielka liczba ofert pracy zgodnych z kwalifikacjami osób bezrobotnych i poszukujących pracy							
Brak perspektyw zatrudnienia osób z głębszą niepełnosprawnością							
Problemy lokalowe urzędu pracy wobec rosnącej liczby klientów, w tym zbyt mała liczba pracowników w stosunku do liczby obsługiwanych w urzędzie pracy klientów							

4. Zewnętrzne uwarunkowania strategiczne w obszarze realizowanych usług społecznych								
Nazwa czynnika		Siła oddziaływania czynnika						
		-3	-2	-1	0	1	2	3
Szansy	Pozyskiwanie środków pozabudżetowych wspierających działalność placówek oświatowych i poprawiających infrastrukturę							
	Poprawa warunków kształcenia na skutek zmniejszenia liczby uczniów w oddziałach wynikających z niżu demograficznego							
	Rozwój technologii możliwości kształcenia (e-learning)							
	Promowanie działań zapobiegających dyskryminacji niepełnosprawnych dzieci, młodzieży i dorosłych w dostępie do wszystkich poziomów edukacji, począwszy od najwcześniejszych lat do wieku dorosłego							
	Udział pracodawców, uczelni i innych podmiotów w kreowaniu edukacji zawodowej odpowiadających na potrzeby dynamicznie zmieniającego się rynku pracy							

	Wsparcie szkół i placówek oświatowych przez instytucje realizujące programy pomocowe i działające na rzecz edukacji								
	Nabór do szkół uczniów z gmin ościennych								
	Rozszerzenie bazy zakładów opiekuńczo-leczniczych								
	Pozyskiwanie środków unijnych na realizację programów zdrowotnych oraz udział w programach ministerialnych								
	Propagowanie wśród mieszkańców miasta potrzeby zdrowego i aktywnego stylu życia								
	Udział instytucji kultury oraz innych podmiotów w projektach realizowanych z wykorzystaniem środków UE								
	Wzrost nakładów na remonty i modernizację obiektów sportowo-rekreacyjnych oraz użytkowanych przez instytucje kultury - w kontekście ich adaptacji dla potrzeb osób niepełnosprawnych								
	Wzrost społecznej świadomości istnienia grup „społecznie naznaczonych” jako w pełni uprawnionych do aktywnego udziału w życiu kulturalnym miasta								
	Możliwość wpływania na procesy legislacyjne w ramach konsultacji								
	Możliwość pozyskiwania dodatkowych środków na aktywizację zawodową bezrobotnych w ramach projektów i programów finansowanych z Funduszu Pracy i Europejskiego Funduszu Społecznego								
	Zawieranie porozumień z innymi podmiotami wspierającymi działania w obszarze polityki społecznej								
Zagrożenia	Spadek liczby nauczycieli kształcenia zawodowego dysponujących wysokimi kwalifikacjami specjalistycznymi								
	Emigracja absolwentów szkół do lepiej gospodarczo rozwiniętych ośrodków w kraju i zagranicą								
	Zmieniająca się struktura społeczna - malejąca liczba dzieci i młodzieży								
	Stereotypowe postrzeganie (m.in. przez uczniów i ich rodziców) szkół zawodowych jako „gorszych”								
	Niedoinwestowanie edukacji oraz niedoszacowanie wydatków na ten sektor								
	Brak wystarczającej opieki lekarskiej i pielęgniarskiej w przedszkolach szkołach i placówkach ogólnodostępnych								
	Narastająca biurokracja dotycząca wszystkich aspektów funkcjonowania szkoły								

Bariery mentalne w postrzeganiu uczniów niepełnosprawnych							
Nieadekwatne do potrzeb społecznych kontrakty z Narodowym Funduszem Zdrowia							
Niestabilność systemowych rozwiązań organizacyjnych w ochronie zdrowia							
Zła sytuacja materialna niektórych grup społecznych ograniczająca dostęp do miejskiej oferty w zakresie sportu i wypoczynku							
Zbyt niska społeczna świadomość znaczenia zdrowego stylu życia i aktywności ruchowej							
Wzrastająca liczba osób, dla których dostęp do oferty kulturalno-artystycznej jest utrudniony (pozostaje to w związku z ogólnym ubożeniem społeczeństwa oraz z sytuacją demograficzną oraz stereotypowym postrzeganiem społecznym)							
Zbyt mała ilość programów ministerialnych, o zasięgu krajowym, których beneficjentami są określone grupy społeczne - brak ram systemowych oraz mechanizmów finansowania							
Kryzys gospodarczy w znacznym stopniu destabilizujący sytuację na rynku pracy i bezpośrednio wpływający na rosnące bezrobocie							
Likwidacja zakładów pracy spowodowana dekoninkturą w gospodarce i zwiększającymi się obciążeniami podatkowymi							
Brak stabilności przepisów prawa							

5. Wewnętrzne uwarunkowania strategiczne wykluczenia społecznego								
Nazwa czynnika		Siła oddziaływania czynnika						
		-3	-2	-1	0	1	2	3
Mocne strony	Dobra współpraca między jednostkami pomocy społecznej							
	Pozyskiwanie środków funduszy unijnych na poprawę działań w zakresie pomocy społecznej, bezdomność oraz aktywizację bezrobotnych, możliwość korzystania z środków UE w ramach projektów systemowych)							
	Rozwijanie umiejętności szukania pomocy w odpowiednich instytucjach i organizacjach pozarządowych (wieloletni program wydawanie żywności Banku Żywności, możliwość korzystania z środków UE w ramach projektów systemowych)							
	Bardzo dobrze rozwinięta sieć organizacji pozarządowych będących podmiotami pożytku publicznego wspierającymi pomoc społeczną							

	Dobrze rozwinięty system aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych i poszukujących pracy wspierający ich powrót na rynek pracy								
	Wysoka jakość usług świadczonych na rzecz bezrobotnych - pośrednictwo pracy i poradnictwo zawodowe								
	Nowoczesne rozwiązania dotyczące organizacji obsługi klientów: elektroniczny system kolejkowy, informaty, strona internetowa, możliwość elektronicznego zgłaszania ofert pracy, elektroniczna rejestracja bezrobotnych								
	Dobrze rozwinięty system wsparcia: dla osób korzystających z pomocy społecznej (świadczenia pomocy społecznej, pomoc doraźna i długofalowa organizacji pozarządowych), dla osób bezdomnych (placówki całodobowe, noclegownie, ogrzewalnia, łazienka, punkty pomocy doraźnej) dla rodzin doświadczających przemocy (Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Mieście Częstochowa, Ośrodek Interwencji Kryzysowej, Ośrodek Pomocy Osobom z Problemem Alkoholowym Ośrodek Pomocy Pokrzywdzonym Prześstępstwem (ETOCH) dla osób uzależnionych (OPOPA, Ośrodki Terapii Uzależnień i Współuzależnień, Kluby Abstynenckie, Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, wsparcie dla rodziców dzieci z problemami alkoholowymi								
	Rozwijający się system zatrudnienia socjalnego w postaci Centrum Integracji Społecznej oraz Klubów Integracji Społecznej								
	Pozytywny odbiór świadczeń pomocy społecznej w wyniku badania satysfakcji klienta MOPS								
	Pozytywny odbiór wsparcia oferowanego przez urząd pracy bezrobotnym i pracodawcom								
Słabe strony	Niedoskonałość wewnętrznego systemu elektronicznego wymuszająca wydłużenie realizacji zadań								
	Ograniczony system wsparcia całodobowego dla bezdomnych osób z niepełnosprawnością wymagających opieki								
	Rosnąca liczba osób bezrobotnych – szczególnie dłu-								

gotrwałe bezrobotnych i bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych							
Niewystarczająca ilość miejsc pracy dla osób w wieku produkcyjnym, brak ofert pracy, skutkujące zwiększeniem liczby osób bezrobotnych zarejestrowanych w urzędzie pracy							
Niski poziom wykształcenia osób bezrobotnych							
Zbyt mała liczba mieszkań socjalnych oraz kwaterunkowych dla mieszkańców Częstochowy spełniających wymogi wynikające z przepisów prawa							
Ograniczona baza lokalowa dla jednostek działających w sferze usług społecznych							
Niskie środki finansowych na prowadzenie domów pomocy społecznej, placówek opiekuńczo wychowawczych, dla osób bezdomnych oraz dla instytucji przeciwdziałania przemocy w rodzinie							
Bierna postawie klientów korzystających z usług społecznych, pasywność zachowań							
Migracja osób młodych wykształconych mieszkańców Częstochowy poza Częstochowę							

6. Zewnętrzne uwarunkowania strategiczne wykluczenia społecznego								
Nazwa czynnika		Siła oddziaływania czynnika						
		-3	-2	-1	0	1	2	3
Szanse	Uczestnictwo w ministerialnych programach i projektach							
	Uproszczenie przepisów prawnych							
	Angażowanie w ogólnopolskie kampanie społeczne, które podnoszą wrażliwość mieszkańców na problemy społeczne i wpływają na zmianę postaw społecznych (edukacja, aktywizowanie)							
	Zwiększenie nakładów finansowych na system pomocy społecznej przez budżet państwa							
	Możliwość pozyskiwania dodatkowych środków na aktywizację zawodową bezrobotnych w ramach projektów i programów finansowanych z Funduszu Pracy oraz z EFS							
	Kontynuacja działań mających na celu poprawę sytuacji na lokalnym rynku pracy poprzez wywieranie wpływu na centralne organy władzy celem poszerzenia granic Katowickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej o nowe tereny inwestycyjne w Częstochowie							
	Współpraca z zewnętrznymi podmiotami w rozwiązywaniu kwestii społecznych (pozyskiwanie nowych partnerów ze sfery przedsiębiorców, organizacji poza-							

	rządowych) z obszaru poza regionem częstochowskim								
	Zwiększenie wpływu środków masowego przekazu na promowanie działań jednostek pomocy społecznej oraz urzędu pracy, uwrażliwienie społeczeństwa na trudności związane z tym obszarem społecznym poprzez współpracę z mediami, a tym samym minimalizowanie kreowania przez media negatywnego wizerunku podmiotów polityki społecznej								
	Możliwość zatrudnienia mieszkańców Częstochowy w ościennych powiatach w wyniku poprawy ich sytuacji na rynku pracy, bez konieczności zmiany miejsca zamieszkania								
	Wykorzystywanie możliwości kształcenia kadr przez podmioty zewnętrzne								
Zagrożenia	Często zmieniające się przepisy prawa i wynikająca z nich nadmierna biurokracja								
	Finansowanie z budżetu gmin coraz większej ilości zadań z zakresu polityki społecznej								
	Kryzys gospodarczy wpływający w znacznym stopniu destabilizująco na sytuację na rynku pracy, a na wzrost bezrobocia, likwidację zakładów pracy oraz zwolnienia grupowe								
	Wzrost liczby rodzin zadłużających się, tzw. „spirale zadłużenia”, a tym samym zwiększenie ilości osób korzystających z pomocy społecznej								
	Brak porozumienia Komisji Trójstronnej w zakresie wysokości miesięcznego minimalnego wynagrodzenia przekładający się na niskie dochody rodzin								
	Kreowanie w środkach masowego przekazu negatywnego wizerunku urzędów jako mało wydolnych i o skostniałych strukturach organizacyjnych								
	Zmiana struktury społeczeństwa z wyraźnym zwiększeniem się liczby osób starszych i ubogich przy równoczesnym wzroście emigracji liczby młodych oraz spadku liczby urodzin								
	Masowe wyjazdy młodych osób za granicę w poszukiwaniu pracy co niekorzystnie wpływa na rodzinę i dochody państwa								

7. Wewnętrzne uwarunkowania strategiczne bezpieczeństwa publicznego							
Nazwa czynnika	Siła oddziaływania czynnika						
	-3	-2	-1	0	1	2	3

Mocne strony	Stała analiza zagrożenia przestępczością i wykroczeniami								
	Ścisła współpraca w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa na terenie miasta podmiotów odpowiedzialnych za bezpieczeństwo m.in. Straż Miejska, organizacje pozarządowe, MOPS, Policja								
	Tworzenie i realizacja programów profilaktycznych, które mają ograniczyć negatywne zjawiska (przestępczość, wykroczenia)								
	Pozyskiwanie środków finansowych do realizacji różnych projektów np. w zakresie zwiększenia bezpieczeństwa w mieście								
	Kontynuowanie kontroli lokali gastronomicznych, punktów sprzedaży alkoholu pod względem: posiadania zezwolenia na sprzedaż alkoholu, spełnienia norm sanitarno-epidemiologicznych i budowlanych (konieczna dalsza współpraca policji z administracją samorządową, Powiatową Stacją Sanitarno-Epidemiologiczną, PIH itp.)								
	Prowadzenie szkoleń sprzedawców napojów alkoholowych								
	Przygotowanie i promowanie rozwiązań zwiększających bezpieczeństwo przestrzeni publicznych a zmniejszających anonimowość, takich jak: promowanie tzw. bezpiecznej architektury, oświetlenie, oznakowania informacyjnego								
	Większa dostępność z korzystania różnego rodzaju najnowszych technik w sferze kryminalistyki takich jak: korzystanie z systemu AFIS, badania DNA, sprzęt i wyposażenie oraz łączność								
	Wzrost zaufania społecznego do funkcjonariuszy publicznych: policji i straży miejskiej								
	Posiadanie dobrego rozpoznania policyjnego								
Słabe strony	Zbyt mała liczba funkcjonariuszy i pracowników zatrudnionych w sferze publicznej (policja, straż miejska)								
	Ograniczone możliwości promocji programów profilaktycznych w zakresie poprawy bezpieczeństwa i porządku publicznego								
	Ograniczone możliwości podjęcia czynności prawnych w zakresie dokonywania kontroli lokali gastronomicznych i punktów sprzedaży alkoholu								
	Ograniczenia finansowe przy stosowaniu rozwiązań zwiększających bezpieczeństwo przestrzeni publicznej								
	Niski stopień ochrony prawnej policjantów								

Brak motywacji finansowej do pracy w Policji osób z wyższym wykształceniem oraz osób po przebytych różnego rodzaju kursach specjalistycznych							
--	--	--	--	--	--	--	--

8. Zewnętrzne uwarunkowania strategiczne bezpieczeństwa publicznego								
Nazwa czynnika		Siła oddziaływania czynnika						
		-3	-2	-1	0	1	2	3
Szanse	Tworzenie i realizacja programów profilaktycznych, takich jak: Rządowy Program Ograniczenia Przestępczości i Aspołecznych Zachowań „Razem Bezpieczniej” w woj. Śląskim, Narodowy Program Profilaktyki Rozwiązywania problemów alkoholowych, Program Przeciwdziałania Narkomanii i Profilaktyki HIV i AIDS, Krajowy Program Przeciwdziałania Narkomanii, Krajowy Program Zwalczania i Zapobiegania Handlowi Ludźmi							
	Pozyskiwanie środków na rozbudowę systemów monitoringu miasta							
	Organizowanie szkoleń dla sprzedawców punktów alkoholowych							
	Edukacja na rzecz bezpieczeństwa wśród lokalnej społeczności oraz pogadanki dla dzieci i młodzieży							
Zagrożenia	Brak współpracy ze strony społeczeństwa przy realizacji programów profilaktycznych							
	Akty wandalizmu ze strony społeczeństwa skierowane na urządzenia użyteczności publicznej oraz mienia							
	Niedostateczne zainteresowanie ze strony sprzedawców do udziału w szkoleniach kierowanych do osób zainteresowanych							
	Obojętność społeczeństwa na występujące akty wandalizmu							
	Brak pracy dającej satysfakcję i stabilizację życia powoduje zaangażowanie w działalność przestępczą							
	W związku z rozwojem infrastruktury teleinformatycznej pojawiły się przestępstwa w sieci, takie jak cyberprzemoc, poprzez m.in.							

prześladowanie, zastraszanie, nękanie, wyśmiewanie innych osób z wykorzystaniem internetu i narzędzi typu elektronicznego, takich jak SMS, e-mail, witryny internetowe, fora dyskusyjne, kradzieże i oszustwa internetowe							
Nasilenie się zjawiska prostytucji nieletnich dziewcząt tzw. galerianek, które szukają swych klientów w centrach handlowych							

9. Wewnętrzne uwarunkowania strategiczne współpracy z NGO								
Nazwa czynnika		Siła oddziaływania czynnika						
		-3	-2	-1	0	1	2	3
Mocne strony	Własna inicjatywa							
	Mobilność i elastyczność							
	Wyższe zaufanie społeczne w porównaniu do administracji publicznej							
	Odwaga i otwartość							
	Szybka adaptacja do zmieniających się warunków							
	Umiejętność komunikacji i mediacji							
	Korzystanie z pracy wolontariuszy							
	Specjalizacja organizacji							
	Zakorzenie w społeczności lokalnej							
	Otwartość na zdobywanie wiedzy i nowych doświadczeń							
	Kadra zarządzająca w organizacjach, w większości wyższe wykształcenie							
	Otwarcie na konkurencyjność							
	umiejętność angażowania innych podmiotów do rozwiązywania określonych problemów							
	Transparentność misji							
	Dobre rozpoznanie potrzeb środowiska							
Słabe strony	Mało środków finansowych							
	Brak płynności finansowej							
	Niski poziom wiedzy na temat trzeciego sektora							
	Brak zaufania do organizacji pozarządowych							
	Brak możliwości zatrudnienia wystarczającej liczby ekspertów							
	Słaba promocja							
	Niewystarczająca wiedza - szczególnie w sprawach finansowych i administracyjnych							
	Mało personelu, mała liczba zainteresowanych aktywnością społeczną							
	Brak możliwości kształcenia kadry							
	Braki lokalowe, wyposażeniowe itp.							
	Brak właściwej komunikacji							
	Wypalenie zawodowe							

	Przeciążenie pracą							
	Brak współpracy organizacji o różnym profilu działania							
	Działania rutynowe							

10. Zewnętrzne uwarunkowania strategiczne współpracy z NGO								
Nazwa czynnika		Siła oddziaływania czynnika						
		-3	-2	-1	0	1	2	3
Szanse	Klauzule społeczne							
	Kontraktowanie usług (umowy wieloletnie dla organizacji)							
	Ułatwienia prawne							
	Nowa perspektywa finansowania z funduszy unijnych 2014-2020 oraz z innych programów							
	Partnerstwa z urzędami i biznesem							
	Uaktywnienie obywatelskie							
	Rozwój ekonomiczny państwa i regionu							
	System wsparcia- ośrodki wsparcia organizacji prowadzone zarówno przez organizacje jak i samorząd terytorialny							
	Zrzeszanie się organizacji w celu oddziaływania na decyzje lokalne poprzez lobbying i rzecznictwo							
	Planowanie i dyskusja							
	Wzrastająca rola organizacji i ich prestiż							
	Wzrost zaangażowania się osób publicznych i cieszących się ogólnym zaufaniem do działań organizacji							
	Możliwość oddziaływania na lokalną społeczność							
	Rzecznictwo interesów różnych grup społecznych							
	Zagrożenia	Odływ wykształconej kadry						
Trudności w świadczeniu stałych usług ze względu na niestabilność finansową			x					
Małe zainteresowanie III sektorem wśród młodych								
Niewystarczająca znajomość przepisów (np. dot. zakładania stowarzyszeń, księgowości NGO)								
Niekorzystne zmiany w ustawodawstwie; sprzeczność zapisów w ustawach								
Niestabilność finansowa - kryzys gospodarczy								
Migracja krótko- i długoterminowa młodych ludzi								
Niezdrowa rywalizacja między organizacjami								
Trudności w zapewnieniu stałych źródeł finansowania								

Nieliczna grupa prężnie działających NGO w stosunku do działających na terenie miasta							
Trudności w pozyskiwaniu sponsorów							
Zmiana władz - nowi członkowie							
Wzajemna nieznajomość kultury organizacyjnej							
Dominacja dużych NGO - brak przestrzeni do działania dla małych profilowych NGO							

6. Misja, cel główny, cele i działania

6.1. Misja

RODZINA - PRACA - INTEGRACJA - PARTNERSTWO

W zwięzłej misji, samorząd Miasta Częstochowy wskazuje na cztery najważniejsze priorytety, na których zamierza skoncentrować lokalną politykę społeczną.

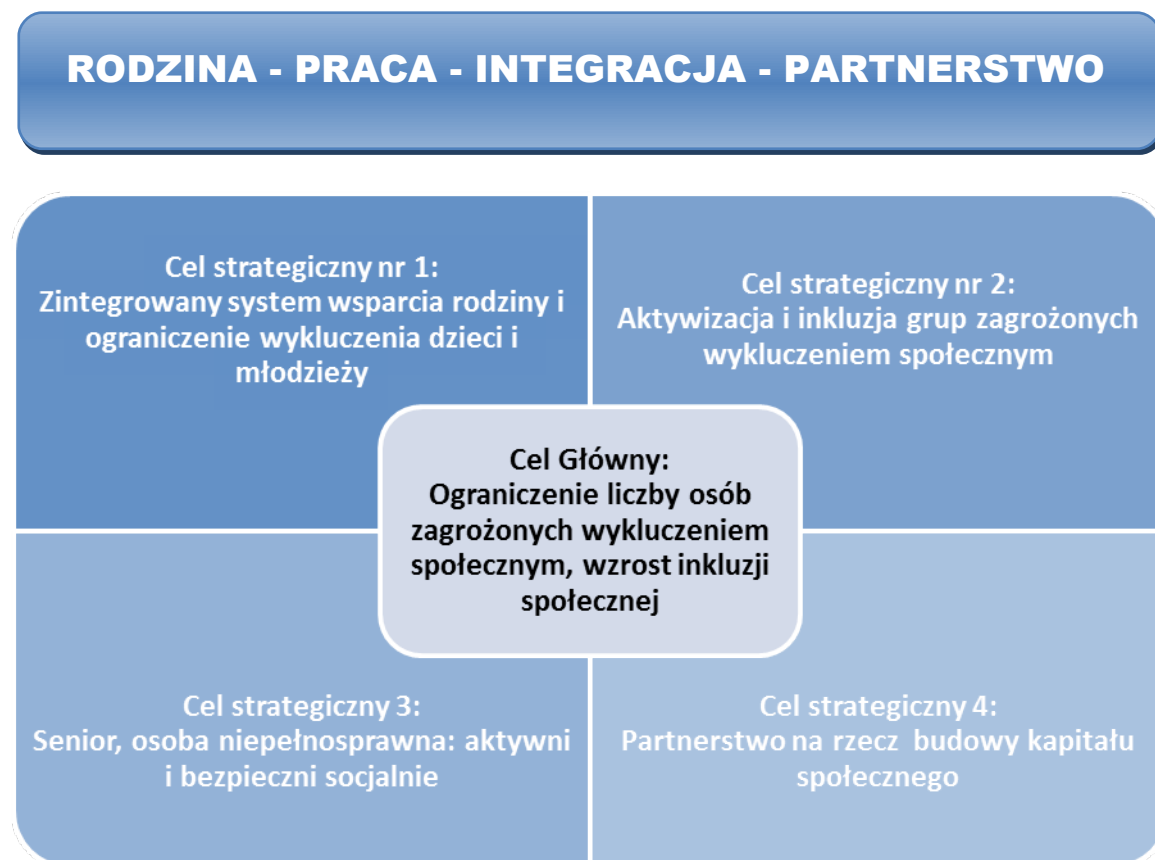
Rodzina, jako podstawowa organizacja i fundament społeczności, pełniąc istotne funkcje zarówno wobec swoich uczestników jak i otaczającej rzeczywistości społecznej, winna cieszyć się wsparciem w każdym obszarze jej funkcjonowania. W obliczu narastających zagrożeń będących efektem negatywnych zjawisk demograficznych na szczególną wdzięczność i wsparcie zasługują rodziny wielodzietne. W trosce o dobro ogółu wspólnota lokalna wspomagać powinna i chronić przed ubóstwem rodziny zranione nieszczęściem choroby, niepełnosprawności, utratą źródeł utrzymania. Uznając jako wartość trwałość rodziny, społeczność przyjąć na siebie musi obowiązek przeciwdziałania pojawiającym się dysfunkcjom zagrażającym rodzinie, a także pomocy rodzinom niepełnym. System pomocy społecznej i system świadczeń rodzinnych musi być szczególnie wyczułony na sytuację materialną rodziny oraz pojawiającą się w nich przemoc, uzależnienia, problemy opiekuńczo-wychowawcze.

Praca, determinująca rozwój kapitału społecznego, oznacza nie tylko konieczność rozwiązywania kwestii bezrobocia, minimalizację ubóstwa, dając podstawę bytu, ale także jest formą samo-realizacji jednostki, kreatywnego wykorzystania jej zdolności, umiejętności i doświadczenia, służąc aktywizacji społeczności lokalnej.

Integracja, zapewnia całej społeczności spójność, przeciwdziała ekskluzji społecznej prowadzącej do zupełnego zerwania naturalnych więzi we wspólnocie lokalnej. Przeciwdziałanie powstawaniu enklaw biedy, aktywizowanie osób w wieku senioralnym, rehabilitacja społeczna i zawodowa osób z niepełnosprawnością, winno być udziałem nie tylko instytucji miejskich, ale także współdziałających w tym obszarze organizacji pozarządowych.

Partnerstwo, współdecydowanie o kierunkach rozwoju, zawiązywanie partnerstw, powoływanie do funkcjonowania kolejnych podmiotów ekonomii społecznej, winny w ciągu całego okresu programowania przynieść pożądane efekty.

6.2. Ramowy kształt misji i obszarów strategicznych i operacyjnych

1. **Cel strategiczny nr 1. Zintegrowany system wsparcia rodziny i ograniczenie wykluczenia dzieci i młodzieży**

- 1.1. Wspieranie działań służących promowaniu wartości rodziny
- 1.2. Wsparcie rodzin mających trudności w wypełnianiu swoich podstawowych funkcji
- 1.3. Wzmacnianie systemu sprzyjającego rozwojowi młodego pokolenia
- 1.4. Rozwój zintegrowanego systemu zapobiegania uzależnieniom i przestępczości wśród dzieci i młodzieży
- 1.5. Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie i ochrona ofiar przemocy

2. **Cel strategiczny nr 2. Aktywizacja i inkluzja grup zagrożonych wykluczeniem społecznym**

- 2.1. Aktywne przeciwdziałanie bezrobociu
- 2.2. Rozwój ekonomii społecznej i innych form na rzecz integracji społecznej
- 2.3. Wsparcie i aktywizacja osób bezdomnych, zagrożonych bezdomnością i uzależnionych
- 2.4. Rewitalizacja środowisk ulegających ekskluzji społecznej

3. **Cel strategiczny nr 3. Senior, osoba niepełnosprawna: aktywni i bezpieczni socjalnie**

- 3.1. Zwiększenie świadomości społecznej w zakresie praw i uprawnień osób starszych niepełnosprawnych

- 3.2. Zwiększenie dostępu osób starszych i niepełnosprawnych do opieki medycznej i rehabilitacji
- 3.3. Inkluzja osób starszych i niepełnosprawnych w środowisku lokalnym
- 3.4. Rozwijanie zróżnicowanych form rehabilitacji zawodowej i zatrudnienia osób niepełnosprawnych
- 3.5. Rozwijanie wsparcia i usług pielęgnacyjnych w środowisku

4. Cel strategiczny 4. Partnerstwo na rzecz budowy kapitału społecznego

- 4.1. Zwiększenie udziału i roli sektora niepublicznego oraz aktywności mieszkańców w realizacji zadań społecznych
- 4.2. Partnerstwo z sektorem obywatelskim
- 4.3. Profesjonalizacja służb społecznych

Cel strategiczny nr 1. Zintegrowany system wsparcia rodziny i ograniczenie wykluczenia dzieci i młodzieży

Cele operacyjne i kierunki działań	Koordynator	Partnerzy	Termin realizacji	Wskaźnik
1.1. Wspieranie działań służących promowaniu wartości rodziny;				
1.1.1. Edukacja społeczna na rzecz budowania pozytywnego wizerunku rodziny m.in. Częstochowskie Dni Rodziny: konferencje, wystawy, kampanie społeczne, współpraca z mediami	Wydział właściwy ds. polityki społecznej UM	Jednostka organizacyjna właściwa ds. pomocy społecznej UM, organizacje pozarządowe i inne podmioty	Na bieżąco.	Liczba zorganizowanych warsztatów i konferencji, kampanii ² . Liczba imprez, festynów. Liczba osób uczestniczących.
1.1.2. Rozwój projektu „Częstochowa dla Rodziny+”	Wydział właściwy ds. polityki społecznej UM	Organizacje pozarządowe i inne podmioty	Na bieżąco.	Liczba uczestników programu (beneficjentów i partnerów). Liczba usług oferowanych przez jednostki organizacyjne UM, w tym instytucje kultury w ramach programu.
1.1.3. Promowanie rozwoju sieci miejsc	Wydział właściwy ds. zdrowia UM	Żłobek Miejski	2016-2020	Liczba przedsięwzięć

² Uwaga dotycząca wskaźników - wskaźniki należy odczytywać w relacji rok do roku. W pierwszym monitoringu określona zostaje wartość wyjściowa, a kolejnych latach wartości należy ponawiać, tak aby otrzymać relacje w poszczególnych latach.

opieki nad dziećmi do lat trzech				promujących opiekę. Liczba dzieci objętych opieką.
1.1.4. Wzmocnienie roli rodziny w procesie wychowania dziecka poprzez promowanie elastycznego czasu pracy	Wydział właściwy ds. organizacyjnych UM	Wydział właściwy ds. polityki społecznej UM. Jednostki organizacyjne miasta.	2015-2020	Liczba podmiotów stosujących elastyczny czas pracy
1.1.5. Inicjowanie i wspieranie przedsięwzięć promujących przepływy międzypokoleniowe umożliwiające wspólne spędzanie czasu wolnego	Wydział właściwy ds. kultury, sportu UM	Jednostki właściwe ds. sportu, rekreacji, kultury	Na bieżąco	Liczba realizowanych projektów i programów. Liczba osób uczestniczących.
1.2. Wsparcie rodzin mających trudności w wypełnianiu swoich podstawowych funkcji				
1.2.1. Opracowanie i realizacja Programu Wsparcia Rodziny i Rozwoju Pieczy Zastępczej	Jednostka organizacyjna właściwa ds. pomocy społecznej	Wydział właściwy ds. polityki społecznej UM, organizacje pozarządowe i inne podmioty wskazane w programie	Program opracowywany w trybie 3-letnim, realizacja coroczna	Zgodnie ze wskaźnikami zapisanymi w programie
1.2.2. Zwiększenie pomocy celowej dla rodzin z dziećmi poprzez zaspokajanie potrzeb bytowych dzieci i młodzieży (programy dożywiania i wsparcia rzeczowego, system stypendialny, organizacja wypoczynku letniego i zimowego dla wychowujących się w rodzinach o niskim statusie materialnym)	Jednostka organizacyjna właściwa ds. pomocy społecznej	Organizacje pozarządowe i inne podmioty	Na bieżąco	Liczba rodzin objętych pracą socjalną. Liczba realizowanych programów i projektów socjalnych. Liczba dzieci objętych programem stypendialnym.
1.2.3. Zwiększenie dostępności różnorodnych form pomocy psychologiczno-pedagogicznej dla dzieci i uczniów ze	Wydział właściwy ds. edukacji UM	Placówki edukacyjne	Na bieżąco	Liczba dzieci objętych zajęciami. Liczba form realizowanej pomocy.

specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.				
1.2.4. Organizowanie przedsięwzięć umożliwiających aktywne spędzenie czasu wolnego przez dzieci z rodzin w trudnej sytuacji materialnej	Jednostki organizacyjne właściwe ds. sportu, rekreacji, kultury UM	Jednostka organizacyjna właściwa ds. pomocy społecznej. wydział właściwy ds. kultury, sportu UM	Na bieżąco	Liczba realizowanych projektów. Liczba dzieci uczestniczących w projektach.
1.2.5. Rozwój systemu interwencji kryzysowej wobec rodzin	Jednostka organizacyjna właściwa ds. pomocy społecznej UM	Jednostka organizacyjna UM właściwa ds. pomocy osobom z problemami uzależnień, organizacje pozarządowe i inne podmioty	Na bieżąco	Liczba osób i rodzin objętych interwencją kryzysową. Liczba osób objętych programami korekcyjno-edukacyjnymi dla sprawców przemocy domowej. Liczba udzielanych porad przez Telefon Niebieska Linia i Częstochowski Telefon Zaufania.
1.2.6. Rozwój systemu interwencji kryzysowej wobec dzieci - Punkt Interwencji Kryzysowej	Wydział właściwy ds. polityki społecznej UM	Jednostka organizacyjna UM właściwa ds. pomocy społecznej, Częstochowskie Towarzystwo Profilaktyki Społecznej	Na bieżąco	Liczba dzieci objętych interwencją kryzysową.
1.2.7. Rozwój i podnoszenie jakości pracy Centrum Pomocy Dziecku Niepełnosprawnemu i Jego Rodzinie	Wydział właściwy ds. polityki społecznej UM	Jednostka organizacyjna UM właściwa ds. pomocy społecznej, organizacje pozarządowe i inne podmioty	Na bieżąco	Liczba miejsc służących rehabilitacji. Liczba realizowanych programów. Liczba szkoleń którymi obejmuje się kadre.
1.3.Wzmacnianie systemu sprzyjającego rozwojowi młodego pokolenia				
1.3.1. Zwiększenie dostępności i jakości poradnictwa rodzinnego i pedagogiczno-	Wydział właściwy ds. edukacji UM	Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, placówki edukacyjne, organizacje	Na bieżąco	Liczba udzielonych porad psychologicznych i pedagogicznych Liczba dzieci

psychologicznego		pozarządowe i inne podmioty		przypadających na jednego pedagoga/psychologa.
1.3.2. Rozwój streetworkingu adresowanego do dzieci i młodzieży	Wydział właściwy ds. polityki społecznej UM	Organizacje pozarządowe	Na bieżąco	Liczba streetworkerów. Liczba dotowanych projektów.
1.3.3. Podnoszenie jakości usług świadczonych przez placówki wsparcia dziennego	Jednostka organizacyjna UM właściwa ds. pomocy społecznej	Wydział właściwy ds. polityki społecznej UM, organizacje pozarządowe i inne podmioty	Na bieżąco	Liczba dzieci uczestniczących w zajęciach. Liczba zrealizowanych kontroli. Liczba szkoleń, w których uczestniczyła kadra placówek. Liczba miejsc w placówkach.
1.3.4. Objęcie opieką dziecka poza rodziną biologiczną - rozwój rodzinnej pieczy zastępczej	Jednostka organizacyjna UM właściwa ds. pomocy społecznej	Organizator Rodzinnej Pieczy Zastępczej	Na bieżąco	Liczba przeszkolonych kandydatów na rodziców zastępczych Liczba rodzin zastępczych. Liczba dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej.
1.3.5. Zabezpieczenie w zasobach gminy mieszkań dla wychowanków opuszczających system opieki zastępczej, w tym organizacja mieszkań chronionych	Wydział właściwy ds. komunalnych UM	Jednostka organizacyjna UM właściwa ds. pomocy społecznej, organizator Rodzinnej Pieczy Zastępczej	Na bieżąco	Liczba wychowanków opuszczających system pieczy zastępczej. Liczba mieszkań przekazanych z zasobów komunalnych pełnoletnim wychowankom pieczy. Liczba mieszkań chronionych

1.4. Rozwój zintegrowanego systemu zapobiegania uzależnieniom i przestępczości wśród dzieci i młodzieży				
1.4.1. Rozwój systemu monitoringu zwiększającego bezpieczeństwo mieszkańców.	Straż Miejska w Częstochowie	Komenda Miejska Policji w Częstochowie	Na bieżąco	Liczba urządzeń monitoringowych. Liczba realizowanych projektów zwiększających bezpieczeństwo.
1.4.2. Projektowanie i realizacja Miejskiego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (w zakresie profilaktyki adresowanej do dzieci i młodzieży)	Miejska Komisja Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	Wydział właściwy ds. polityki społecznej UM, organizacje pozarządowe i inne podmioty wskazane w programie	Opracowany i realizowany w cyklu rocznym	Wskaźniki przyjęte w programie
1.4.3. Rozwój streetworkingu poprawiającego bezpieczeństwo dzieci i młodzieży w centrach handlowych	Miejska Komisja Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	Wydział właściwy ds. polityki społecznej UM, jednostka organizacyjna UM właściwa ds. pomocy społecznej	Na bieżąco	Liczba realizowanych programów. Liczba streetworkerów.
1.4.3. Projektowanie i realizacja Miejskiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii i Profilaktyki HIV/AIDS (w zakresie profilaktyki adresowanej do dzieci i młodzieży)	Wydział właściwy ds. zdrowia UM	Organizacje pozarządowe i inne podmioty wskazane w programie, jednostka organizacyjna UM właściwa ds. pomocy osobom z problemami uzależnień	Opracowywany w cyklu wieloletnim, realizacja coroczna	Wskaźniki przyjęte w programie
1.4.4. Projektowanie i realizacja Miejskiego Programu Zapobiegania Przestępczości oraz Ochrony bezpieczeństwa obywateli i porządku publicznego pn. „Bezpieczna Częstochowa”	Straż Miejska w Częstochowie	Komenda Miejska Policji w Częstochowie, podmioty wskazane w programie	Opracowywany w cyklu wieloletnim, realizacja coroczna	Wskaźniki przyjęte w programie
1.5. Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie i ochrona ofiar przemocy				

1.5.1. Inicjowanie i udział w kampaniach społecznych na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie	Zespół Interdyscyplinary ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie	Wydział właściwy ds. polityki społecznej UM, organizacje pozarządowe i inne podmioty	Na bieżąco	Wysokość nakładu plakatów, ulotek, informatorów. Liczba uczestników. Liczba kampanii.
1.5.2. Realizacja Miejskiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie	Zespół Interdyscyplinary ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie	Jednostka organizacyjna właściwa ds. pomocy społecznej UM, organizacje pozarządowe i inne podmioty wskazane w programie, jednostka organizacyjna UM właściwa ds. pomocy osobom z problemami uzależnień	Opracowywany w cyklu wieloletnim – realizacja coroczna	Wskaźniki przyjęte w programie
1.5.3. Profesjonalizacja Zespołu Interdyscyplinarynego poprzez szkolenia i zajęcia warsztatowe jego uczestników.	Zespół Interdyscyplinary ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie	Jednostka organizacyjna właściwa ds. pomocy społecznej	Na bieżąco	Liczba szkoleń

Cel strategiczny nr 2. Aktywizacja i inkluzja grup zagrożonych wykluczeniem społecznym

Cele operacyjne i kierunki działań	Odpowiedzialny	Partnerzy	Termin realizacji	Wskaźnik
2.1. Aktywne przeciwdziałanie bezrobociu				
2.1.1. Zwiększenie korelacji systemu kształcenia zawodowego z potrzebami rynku pracy	Powiatowy Urząd Pracy w Częstochowie	Powiatowa Rada Zatrudnienia, placówki szkolnictwa zawodowego	Na bieżąco	Liczba utworzonych kierunków kształcenia
2.1.2. Wspieranie samo zatrudnienia i tworzenia nowych miejsc pracy w sektorze mikro i małych przedsiębiorstw	Powiatowy Urząd Pracy w Częstochowie	Podmioty gospodarcze	Na bieżąco	Liczba dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Liczba refundacji na wyposażenie/wyposażenie miejsc pracy

				(formy subsydiowane)
2.1.3. Dostosowanie i uelastycznienie oferty PUP do zmieniających się potrzeb na rynku pracy	Powiatowy Urząd Pracy w Częstochowie	Podmioty gospodarcze	Na bieżąco	Liczba osób zaktywizowanych w ramach poszczególnych instrumentów. Ranking zawodów deficytowych i nadwyżkowych. Liczba osób objętych projektami i programami, w tym programami specjalnymi.
2.1.4. Profesjonalizacja służb zatrudnienia i podnoszenie jakości pracy	Powiatowy Urząd Pracy w Częstochowie	Powiatowa Rada Zatrudnienia	Na bieżąco	Liczba realizowanych szkoleń, dla kadr PUP. Liczba uczestników szkoleń.
2.2. Rozwój ekonomii społecznej i innych form na rzecz integracji społecznej				
2.2.1. Działania podejmowane w celu mobilizowania klientów do poszukiwania zatrudnienia i usamodzielniania się - rozwój systemu kontraktów społecznych i prac społecznie użytecznych	Jednostka organizacyjna właściwa ds. pomocy społecznej UM	Powiatowy Urząd Pracy w Częstochowie	Na bieżąco	Liczba zawartych kontraktów społecznych. Liczba osób uczestniczących w pracach społecznie użytecznych.
2.2.2. Rozwój aktywnych form pomocy i integracji społecznej - prowadzenie Klubów Integracji Społecznej oraz kierowanie do centrów integracji społecznej	Jednostka organizacyjna właściwa ds. pomocy społecznej UM	Wydział właściwy ds. polityki społecznej UM, organizacje pozarządowe i inne podmioty	Na bieżąco	Liczba uczestników CIS/KIS
2.2.3. Promowanie i wdrożenie klauzul społecznych w instytucjach samorządowych	Wydział właściwy ds. polityki społecznej UM	Podmioty realizujące inwestycje	Na bieżąco	Liczba zamówień publicznych uwzględniających klauzulę społeczną.
2.2.4. Promowanie	Powiatowy Urząd	Podmioty gospodar-	Na bieżąco	Liczba podmiotów

zatrudnienia, w tym: subsydiowanego, dla osób zagrożonych i wykluczonych społecznie - rozwój ekonomii społecznej	Pracy w Częstochowie	cze, podmioty ekonomii społecznej		ekonomii społecznej. Liczba osób objętych zatrudnieniem subsydiowanym.
2.2.5. Aktywizacja i integracja osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy	Powiatowy Urząd Pracy w Częstochowie	Jednostka organizacyjna właściwa ds. pomocy społecznej UM, organizacje pozarządowe i inne podmioty	Na bieżąco	Procentowy udział osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Liczba osób bezrobotnych objętych pośrednictwem pracy i poradnictwem zawodowym.
2.3. Wsparcie i aktywizacja osób bezdomnych, zagrożonych bezdomnością oraz osób uzależnionych				
2.3.1. Realizacja programów aktywizujących społecznie i zawodowo, (kursów, szkoleń, warsztatów itd.) dla osób zagrożonych bezdomnością	Jednostka organizacyjna właściwa ds. pomocy społecznej UM	Organizacje pozarządowe i inne podmioty	Na bieżąco	Liczba programów aktywizujących i szkoleniowych. Liczba osób objętych programami. Liczba szkoleń i prelekcji.
2.3.2. Rozwój działań osłonowych szczególnie w okresie jesienno-zimowym	Jednostka organizacyjna właściwa ds. pomocy społecznej UM	Organizacje pozarządowe i inne podmioty, jednostka organizacyjna UM właściwa ds. pomocy osobom z problemami uzależnień	Na bieżąco	Liczba osób bezdomnych objętych pomocą. Liczba osób bezdomnych skierowanych do DPS, ZOL. Liczba indywidualnych programów wychodzenia z bezdomności.
2.3.3. Realizacja Programu osłonowego na rzecz osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością na terenie Miasta Częstochowy	Jednostka organizacyjna właściwa ds. pomocy społecznej.	Organizacje pozarządowe i podmioty wskazane w programie	Opracowywany w cyklu wieloletnim, realizacja coroczna	Liczba programów i projektów. Liczba osób usamodzielnionych
2.3.4. Rozwój i systematyczna modernizacja zasobu	Wydział właściwy ds. komunalnych UM	ZGM	Na bieżąco	Liczba oddanych do użytku lokali socjalnych.

mieszkań socjalnych i komunalnych				Liczba zmodernizowanych lokali.
2.3.5. Podejmowanie działań uprzedzających utratę lokalu mieszkalnego poprzez działania odciążeniowe (m.in. prace społecznie użyteczne, szkolenia w zakresie gospodarowania budżetem domowym)	Jednostka organizacyjna UM właściwa ds. pomocy społecznej	ZGM, spółdzielnie mieszkaniowe, organizacje pozarządowe i inne podmioty	Na bieżąco	Liczba osób objętych programem odciążeniowym. Liczba osób objętych szkoleniami.
2.3.6. Realizacja działań wynikających z Miejskiego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	Miejska Komisja Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	Organizacje pozarządowe i podmioty wskazane w programie	Opracowywany i realizowany w cyklu rocznym	Zgodnie ze wskaźnikami przyjętymi w programie
2.3.7. Projektowanie i realizacja Miejskiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii i Profilaktyki HIV/AIDS	Wydział właściwy ds. zdrowia UM	Organizacje pozarządowe i podmioty wskazane w programie	Opracowywany w cyklu wieloletnim, realizacja coroczna.	Zgodnie ze wskaźnikami przyjętymi w programie
2.4. Rewitalizacja środowisk ulegających ekskluzji społecznej				
2.4.1. Budowa kapitału społecznego w środowiskach zagrożonych ubóstwem poprzez programy aktywności lokalnej	Jednostka organizacyjna UM właściwa ds. pomocy społecznej	Wydział właściwy ds. polityki społecznej UM, organizacje pozarządowe i inne podmioty	Na bieżąco	Liczba realizowanych PAL. Liczba osób objętych PAL.
2.4.2. Rozwój sieci animatorów w środowiskach lokalnych	Jednostka organizacyjna UM właściwa ds. pomocy społecznej	Wydział właściwy ds. polityki społecznej UM, organizacje pozarządowe i inne podmioty	Na bieżąco	Liczba animatorów osiedlowych oraz streetworkerów. Liczba osób objętych działaniami.

Cel strategiczny nr 3: Senior, osoba niepełnosprawna: aktywni i bezpieczni socjalnie

Cele operacyjne i kierunki działań	Odpowiedzialny	Partner	Termin realizacji	Wskaźnik
------------------------------------	----------------	---------	-------------------	----------

3.1. Zwiększenie świadomości społecznej w zakresie praw i uprawnień osób starszych i niepełnosprawnych				
3.1.1. Wdrażanie i realizacja Programu Działań Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych „Częstochowa Niepełnosprawnym	Wydział właściwy ds. polityki społecznej UM	Podmioty wskazane w programie	Opracowywany w cyklu wieloletnim, realizacja coroczna	Zgodnie ze wskaźnikami przyjętymi w programie
3.1.2. Kształtowanie pozytywnych postaw społecznych wobec osób starszych i niepełnosprawnych	Wydział właściwy ds. polityki społecznej Urzędu Miasta	Jednostka organizacyjna UM właściwa ds. pomocy społecznej, organizacje pozarządowe i inne podmioty	Na bieżąco	Nakład ulotek, informatorów. Liczba spotkań, szkoleń, warsztatów. Liczba realizowanych projektów.
3.1.3. Rozwój wolontariatu działającego na rzecz pomocy osobom starszym i niepełnosprawnym	Wydział właściwy ds. polityki społecznej Urzędu Miasta	Jednostka organizacyjna UM właściwa ds. pomocy społecznej, organizacje pozarządowe i inne podmioty	Na bieżąco	Liczba spotkań, szkoleń, warsztatów, wolontariuszy
3.2. Zwiększenie dostępu osób starszych i niepełnosprawnych do opieki medycznej i rehabilitacji				
3.2.1. Realizacja programów profilaktycznych zapobiegających powstawaniu niepełnosprawności oraz poprawiających jakość życia osób niepełnosprawnych	Wydział właściwy ds. zdrowia UM	Organizacje pozarządowe, jednostki systemu ochrony zdrowia	Na bieżąco	Liczba zrealizowanych programów profilaktycznych. Liczba osób, które wzięły w nich udział.
3.2.3. Realizacja Miejskiego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Miasta Częstochowy na lata 2012-2015, oraz opracowanie dokumentu programowego na kolejne lata	Wydział właściwy ds. zdrowia UM	Organizacje pozarządowe i inne podmioty wskazane w programie	Opracowywany w cyklu wieloletnim, realizacja coroczna	Wskaźniki przyjęte w programie
3.3. Inkluzja osób starszych i niepełnosprawnych w środowisku lokalnym				
3.3.1. Systematyczny monitoring sytuacji osób starszych w mieście .	Jednostka organizacyjna UM właściwa ds. pomocy społecznej	Organizacje pozarządowe i inne podmioty	Organizacje pozarządowe	Liczba przygotowanych raportów oceniających sytuację i jakość życia seniorów.
3.3.2. Systematycz-	Wydział właściwy	Jednostka organiza-	Organizacje poza-	Liczba zlikwidowanych

ny lobbying na rzecz łamania barier ograniczających pełne uczestnictwo osób starszych i niepełnosprawnych w społeczeństwie	ds. polityki społecznej UM	cyjna UM właściwa ds. pomocy społecznej, organizacje pozarządowe i inne podmioty	rządowe	barier architektonicznych. Liczba rozwiązań poprawiających komunikację z osobami niepełnosprawnych
3.3.3. Zapewnienie osobom starszym i niepełnosprawnym dostępu do powszechnego korzystania ze środków komunikacji miejskiej oraz rozwijanie innych alternatywnych form transportu	Zakład właściwy ds. komunikacji miejskiej oraz MZDIT	Wydział właściwy ds. polityki społecznej UM	Na bieżąco	Liczba zakupionych/dostosowanych pojazdów dla potrzeb osób niepełnosprawnych Liczba powstałych innych/alternatywnych form transportu. Liczba dostosowanych przejść dla pieszych do potrzeb osób niepełnosprawnych
3.3.4. Zwiększenie uczestnictwa osób starszych, niepełnosprawnych w sporcie i działalności kulturalnej – opracowanie wieloletniego programu wsparcia i aktywizacji seniorów	Wydział właściwy ds. sportu kultury i sztuki UM	Jednostki organizacyjne UM ds. sportu kultury i sztuki	Na bieżąco. Opracowanie programu w 2014.	Liczba przedsięwzięć organizowanych dla osób starszych i niepełnosprawnych. Liczba osób, które wzięły udział w imprezie.
3.3.5. Rozwój projektu „Częstochowa Seniorom”.	Wydział właściwy ds. polityki społecznej Urzędu Miasta.	Jednostki ujęte w programie	Na bieżąco	Liczba podmiotów uczestniczących w programie. Liczba uczestników programu.
3.3.6. Realizacja programów oraz prowadzenie działań integrujących ze środowiskiem osoby z obniżoną sprawnością intelektualną.	Wydział właściwy ds. polityki społecznej UM	Jednostka organizacyjna UM właściwa ds. pomocy społecznej, organizacje pozarządowe i inne podmioty	Na bieżąco	Liczba przeprowadzonych inicjatyw integracyjnych. Liczba uczestników imprez.
3.4. Rozwijanie zróżnicowanych form rehabilitacji zawodowej i zatrudnienia osób niepełnosprawnych				
3.4.1. Rozwijanie systemu informacji o ofercie z zakresu rehabilitacji zawodowej.	Powiatowy Urząd Pracy w Częstochowie	Organizacje pozarządowe	Na bieżąco	Liczba beneficjentów

3.4.2. Realizowanie szkoleń i kursów dla osób niepełnosprawnych chcących podnieść swoje kwalifikacje zawodowe lub chcących się przekwalifikować zawodowo.	Powiatowy Urząd Pracy w Częstochowie	Podmioty gospodarcze, organizacje pozarządowe i inne podmioty	Na bieżąco	Liczba osób niepełnosprawnych objętych szkoleniami/kursami mającymi na celu podniesienie ich kwalifikacji zawodowych.
3.4.3. Promowanie i wspieranie pracodawców w tworzeniu i przystosowaniu stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych stosownie do potrzeb i możliwości	Powiatowy Urząd Pracy w Częstochowie	Podmioty gospodarcze, organizacje pozarządowe i inne podmioty	Na bieżąco	Liczba nowych/dostosowanych miejsc pracy do potrzeb osób niepełnosprawnych Liczba miejsc pracy utworzonych w systemie zatrudnienia wspomaganego.
3.4.5. Wspieranie osób niepełnosprawnych do podejmowania własnej działalności gospodarczej.	Powiatowy Urząd Pracy w Częstochowie	Podmioty gospodarcze, organizacje pozarządowe i inne podmioty	Na bieżąco	Liczba osób niepełnosprawnych, którym udzielono pożyczek/wsparcia finansowego. Liczba osób niepełnosprawnych, które założyły własną działalność gospod.
3.5. Rozwijanie wsparcia i usług pielęgnacyjnych w środowisku				
3.5.1. Rozwój i modernizacja placówek wsparcia dziennego	Wydział właściwy ds. polityki społecznej UM	Jednostka organizacyjna właściwa ds. pomocy społecznej, organizacje pozarządowe i inne podmioty	Na bieżąco	Liczba powstałych/zmodernizowanych placówek. Liczba osób objętych usługami.
3.5.2. Rozwój usług wspomagających osoby starsze w miejscu zamieszkania (m.in. opiekuńcze, transportowe, gastronomiczne, pralnicze)	Wydział właściwy ds. polityki społecznej UM	Jednostka organizacyjna właściwa ds. pomocy społecznej, organizacje pozarządowe i inne podmioty	Na bieżąco	Liczba osób korzystających z usług
3.5.3. Promowanie rodzinnych form wsparcia, w tym rodzinnych domów pomocy społecznej,	Jednostka organizacyjna UM właściwa ds. pomocy społecznej	Organizacje pozarządowe i inne podmioty	Na bieżąco	Liczba publikacji i przyjmowanych rozwiązań organizacyjnych

mieszkań chronionych.				
3.5.4. Systematyczne podnoszenie jakości usług opiekuńczych środowiskowych i instytucjonalnych	Jednostka organizacyjna właściwa ds. pomocy społecznej	Organizacje pozarządowe i inne podmioty	Na bieżąco	Liczba nowych rozwiązań. Liczba szkoleń dla osób świadczących usługi opiekuńcze.
3.5.5. Monitoring i rozwój usług pielęgnacyjno-opiekuńczych – w ramach systemu ochrony zdrowia	Wydział właściwy ds. zdrowia UM	Jednostki ochrony zdrowia, organizacje pozarządowe i inne podmioty	Na bieżąco	Liczba przygotowanych raportów, informacji, ulotek. Liczba miejsc w placówkach/ zakładach.

Cel strategiczny nr 4: Partnerstwo na rzecz budowy kapitału społecznego

Cele operacyjne i kierunki działań	Odpowiedzialny	Partner	Termin realizacji	Wskaźnik
4.1. Zwiększenie udziału i roli sektora niepublicznego oraz aktywności mieszkańców w realizacji zadań społecznych				
4.1.1. Wspieranie inicjatyw społecznych podejmowanych przez organizacje pozarządowe na rzecz rozwiązywania i zapobiegania problemom społecznym	Wydział właściwy ds. organizacji pozarządowych UM	Organizacje pozarządowe i inne podmioty.	Na bieżąco	Liczba udzielonych dotacji. Liczba NGO, które uzyskały wsparcie pozafinansowe.
4.1.2. Rozwój poradnictwa zwiększającego samodzielność obywatelską, w tym wspieranie działań na rzecz tworzenia aktywnych środowisk lokalnych oraz wspieranie postaw obywatelskich i lokalnych inicjatyw obywatelskich (wzmocnienie identyfikacji	Wydział właściwy ds. organizacji pozarządowych UM	Organizacje pozarządowe i inne podmioty	Na bieżąco	Liczba zrealizowanych projektów

z miejscem zamieszkania i budowanie odpowiedzialności)				
4.1.3. Stworzenie mechanizmów wzajemnego wspierania się samorządu i obywateli w podejmowaniu decyzji w obrębie polityki społecznej	Wydział właściwy ds. organizacji pozarządowych UM	Organizacje pozarządowe i inne podmioty	Na bieżąco	Liczba przyjętych rozwiązań organizacyjnych
4.1.4. Wzmocnienie oraz rozwój dialogu i komunikacji społecznej z partnerami pozarządowymi i mieszkańcami	Wydział właściwy ds. organizacji pozarządowych UM	Organizacje pozarządowe i inne podmioty	Na bieżąco	Liczba dokumentów poddawanych konsultacjom
4.2. Partnerstwo z sektorem obywatelskim				
4.2.1. Zintensyfikowanie współpracy z partnerami pozarządowymi (powierzanie i wspieranie oraz koordynacja wspólnych działań).	Wydział właściwy ds. organizacji pozarządowych UM	Organizacje pozarządowe i inne podmioty	Na bieżąco	Liczba przekazywanych do realizacji zadań publicznych. Liczba wspólnie realizowanych działań.
4.2.2. Utworzenie stałych platform wymiany informacji i doświadczeń	Wydział właściwy ds. organizacji pozarządowych UM	Organizacje pozarządowe i inne podmioty	Na bieżąco	Liczba przyjętych rozwiązań organizacyjnych.
4.2.3. Wspieranie rozwoju sektora pozarządowego i wolontariatu	Wydział właściwy ds. organizacji pozarządowych UM	Organizacje pozarządowe i inne podmioty	Na bieżąco	Liczba organizacji pozarządowych współpracujących z gminą. Liczba wolontariuszy.
4.3. Profesjonalizacja służb społecznych				
4.3.1. Wzmocnienie i rozwijanie umiejętności pracowników socjalnych działających na rzecz pełniejszej integracji społecznej klientów pomocy społecznej poprzez systema-	Jednostka organizacyjna UM właściwa ds. pomocy społecznej, Powiatowy Urząd Pracy w Częstochowie	Organizacje pozarządowe i inne podmioty	Na bieżąco	Liczba zorganizowanych szkoleń. Liczba uczestników szkoleń.

tyczne ich dokończanie				
4.3.2. Badanie poziomu satysfakcji odbiorcy zadań społecznych.	Jednostka organizacyjna właściwa ds. pomocy społecznej, Powiatowy Urząd Pracy w Częstochowie	Organizacje pozarządowe i inne podmioty	Na bieżąco	Liczba przeprowadzonych badań. Liczba wniosków z badań wdrożonych do realizacji.
4.3.3. Upowszechnianie informacji o aktualnej ofercie i formach świadczeń pomocowych	Jednostka organizacyjna UM właściwa ds. pomocy społecznej, Powiatowy Urząd Pracy w Częstochowie	Organizacje pozarządowe i inne podmioty	Na bieżąco	Nakład materiałów informacyjnych. Liczba informacji na stronie www.

7. Zakończenie - ramy finansowe i monitoring

Środki finansowe przeznaczone na realizację strategii będą ujmowane z uchwały budżetowej Rady Miasta Częstochowy. Źródłami finansowania Strategii będą:

- środki finansowe z budżetu Miasta Częstochowy,
- środki finansowe z funduszy zewnętrznych, w tym rządowych, pozarządowych, programów celowych i funduszy unijnych,
- środki zaangażowane w partnerstwo publiczno-prawne.

W procesie planowania strategicznego niezbędnym elementem jest monitorowanie, które pozwala stwierdzić, czy wyznaczone działania zmierzają w słusznym kierunku i przynoszą zakładane zmiany. Polega ono na systematycznym zbieraniu i analizowaniu informacji dotyczących realizowanych bądź zrealizowanych już zadań, a jego celem jest zapewnienie zgodności realizacji zapisów strategicznych z wcześniejszymi założeniami. Monitorowanie dostarcza również danych i informacji pozwalających na przeprowadzenie ewaluacji, która z kolei dotyczy oceny jakości realizacji zapisów strategicznych w stosunku do wcześniejszych założeń. Jej celem jest stałe ulepszanie skuteczności i efektywności działań podejmowanych w oparciu o zapisy strategiczne.

Wdrażanie strategii monitorowane będzie na bieżąco przez realizatorów merytorycznych poszczególnych zadań. Informacja nt. realizacji strategii oraz osiągniętych efektów przygotowywana będzie przez jednostkę właściwą ds. pomocy społecznej w formie raportów rocznych. Celem skutecznego i sprawnego opracowywania raportów Prezydent Miasta Częstochowy może powołać odpowiedni zespół zadaniowy.

Raport roczny zawierać będzie również propozycje nowych rozwiązań bądź modyfikację dotychczasowych działań stosownie do zmieniających się potrzeb.

Zestawienie tabel

Tabela 1. Skład Zespołu ds. Opracowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Częstochowy na lata 2014-2020

Tabela 2. Liczba mieszkańców Częstochowy

Tabela 3. Urodzenia i zgony w Częstochowie w latach 2010-2012

Tabela 4. Liczba ludności miasta Częstochowy w podziale na grupy wiekowe oraz dzielnice

Tabela 5. Stan zdrowia dzieci i młodzieży w wieku 0-18 lat będących pod opieką lekarza podstawowej opieki zdrowotnej.

Tabela 6. Stan zdrowia osób w wieku 19 lat i więcej będących pod opieką lekarza podstawowej opieki zdrowotnej.

Tabela 7. Przyczyny zgonów Częstochowian w latach 2009-2010 (współczynnik na 10 tys. mieszkańców)

Tabela 8. Programy zdrowotne realizowane w Częstochowie w latach 2010-2012

Tabela 9. Liczba osób i rodzin objętych pomocą społeczną w latach 2010-2012

Tabela 10. Powody przyznania świadczeń przez MOPS w latach 2010-2012

Tabela 11. Liczba udzielonych świadczeń rodzinnych i opiekuńczych

Tabela 12. Świadczenia finansowe przyznawane przez MOPS w latach 2010-2012

Tabela 13. Liczba pracowników socjalnych zatrudnionych w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w latach 2010-2012

Tabela 14. Liczba rodzin zastępczych

Tabela 15. Liczba dzieci umieszczanych przez MOPS w placówkach opiekuńczo-wychowawczych w latach 2010-2012

Tabela 16. Stypendia i zasiłki szkolne przyznane w latach 2010-2012

Tabela 17. Liczba orzeczeń o niepełnosprawności z uwzględnieniem wieku i płci w latach 2010-2012

Tabela 18. Pomoc osobom niepełnosprawnym udzielona ze środków PFRON w latach 2010-2012

Tabela 19. Liczba osób skierowanych przez MOPS i umieszczonych w domach pomocy społecznej

Tabela 20. Dane dotyczące bezdomności na terenie miasta Częstochowy w latach 2010-2012

Tabela 21. Placówki dla osób bezdomnych

Tabela 22. Charakterystyka ilościowa zasobu komunalnego w latach 2010-2012

Tabela 23: Liczba wniosków o wynajem mieszkań komunalnych

Tabela 24. Zestawienie dot. budynków i lokali mieszkalnych TBS

Tabela 25. Dodatki mieszkaniowe w latach 2010-2012

Tabela 26. Liczba bezrobotnych według płci, stan w końcu roku 2010-2012

Tabela 27. Struktura bezrobotnych według wykształcenia

Tabela 28. Struktura bezrobotnych według wieku

Tabela 29. Liczba osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy

Tabela 30. Aktywne formy pomocy bezrobotnym w latach 2010-2012

Tabela 31. Programy i projekty realizowane w latach 2010-2012

Tabela 32. Populacje osób, u których występują różne kategorie problemów alkoholowych

Tabela 33. Przestępczość nieletnich w Częstochowie w latach 2010-2012

Tabela 34. Liczba organizacji pozarządowych w latach 2010-2012

Tabela 35. 1% podatku przekazany organizacjom pożytku publicznego

Tabela 36. Zlecenie realizacji zadań publicznych organizacjom pozarządowym

Zestawienie wykresów

Wykres 1. Ludność Częstochowy według grup ekonomicznych w świetle NSP z lat 2002 i 2011

Wykres 2. Mieszkańcy Częstochowy pow. 15. roku życia wg stanu cywilnego

Wykres 3. Wykształcenie mieszkańców Częstochowy w wieku 13 lat i więcej

Wykres 4. Ocena pracowników socjalnych przez klientów systemu pomocy społecznej

Wykres 5. Stopień niepełnosprawności orzekany w latach 2010-2012

Wykres 6. Czy istnieje zjawisko przemocy domowej wobec osób starszych?

Wykres 7. Formy pomocy realizowane w Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Częstochowie w latach 2010-2012

Wykres 8. Formy pomocy realizowane przez Ośrodek Pomocy Osobom Uzależnionym w Częstochowie w latach 2010-2012

Wykres 9. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Czy znam rodziny w których stosuje się lub stosowało się przemoc?

Wykres 10. Ilość i rodzaj interwencji (zgłoszenia do dyżurnego)

ANEKS

Autorzy Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Częstochowy na lata 2014-2020

1. Lista osób wchodzących w skład Zespołu ds. Opracowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Częstochowy na lata 2014-2020

Przewodniczący Zespołu:

Ryszard Majer - Główny Specjalista ds. Programowych i Strategicznych w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Częstochowie

Członkowie Zespołu:

1. Przemysław Cichoń - Z-ca Naczelnika Wydziału Prewencji Komendy Miejskiej Policji w Częstochowie,
2. Janusz Danek - Radny Miasta Częstochowy,
3. Artur Hołubiczko - Komendant Straży Miejskiej w Częstochowie,
4. Jarosław Kapsa - Główny Specjalista w Centrum Obsługi Inwestora Wydziału Rozwoju Miasta,
5. Ewa Lichterowicz - Dyrektor Towarzystwa Profilaktyki Społecznej w Częstochowie,
6. Agnieszka Lipińska - Inspektor w Wydziale Kultury, Promocji i Sportu UM Częstochowy,
7. Agnieszka Marchewka - Główny Specjalista w Wydziale Zdrowia UM Częstochowy,
8. Maria Przymus - Konsultant Samorządowego Ośrodka Doskonalenia w Częstochowie,
9. Irena Rorat - Inspektor w Wydziale Komunalnym UM Częstochowy,
10. Bożena Szecówka - Z-ca Naczelnika Wydziału Promocji Zatrudnienia i Spraw Społecznych UM Częstochowy,
11. Anna Zalewska - Inspektor w Biurze Inicjatyw Lokalnych i Konsultacji Społecznych UM Częstochowy.

2. Lista osób wchodzących w skład grup roboczych

Grupa I - Rodzina (dzieci, młodzież, dorośli, seniorzy, niepełnosprawni)

Przewodnicząca:

1. Agnieszka Świercz - Wydział Promocji Zatrudnienia i Spraw Społecznych UM Częstochowy,

Członkowie:

2. Katarzyna Bojur - Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie,
3. Beata Mstowska - Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Częstochowie,
4. Elżbieta Oleksyszyn - Stowarzyszenie Częstochowskie „Amazonki”,
5. Małgorzata Ostaszewska - Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie,
6. Agnieszka Romańska - Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie,
7. Jolanta Sulema - Wydział Promocji Zatrudnienia i Spraw Społecznych UM Częstochowy,
8. Anna Zajic - Stowarzyszenie Pedagogów i Psychologów „Macierz”.

Grupa II - Usługi społeczne (edukacja, opieka medyczna, sport, turystyka, wypoczynek, kultura, zatrudnienie)

Przewodnicząca:

1. Joanna Biczak - Samorządowy Ośrodek Doskonalenia w Częstochowie,

Członkowie:

2. Małgorzata Bieć - Gimnazjum nr 6 w Częstochowie,
3. Agata Boral - Wydział Edukacji UM Częstochowy,
4. Aneta Federak - Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie,
5. Agnieszka Lipińska - Wydział Kultury Promocji i Sportu-Referat Kultury UM Częstochowy,
6. Grażyna Majorczyk - Wydział Zdrowia UM Częstochowy,
7. Katarzyna Patrzykont - Samorządowy Ośrodek Doskonalenia w Częstochowie,
8. Andrzej Zaguła - Powiatowy Urząd Pracy w Częstochowie.

Grupa III - Problemy społeczne (pomoc społeczna, bezdomność, przemoc, niezaradność życiowa, bezrobocie, uzależnienia, przemoc w rodzinie)

Przewodnicząca:

1. Magdalena Pietrulewicz - Wydział Promocji Zatrudnienia i Spraw Społecznych UM Częstochowy,

Członkowie:

2. Barbara Biernacka - Powiatowy Urząd Pracy w Częstochowie,
3. Maria Czaj-Kobyłkiewicz - Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie,
4. Tomasz Gajewski - Straż Miejska w Częstochowie,
5. Alina Gruszka - Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie,
6. Marta Radzioch - Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie,

7. Kazimierz Słobodzian - Stowarzyszenie Wzajemnej Pomocy „AGAPE” w Częstochowie,
8. Paulina Ślęzak - Ośrodek Pomocy Osobom z Problemami Alkoholowymi w Częstochowie,
9. Julita Trzeciakowska-Dawid - Wydział Komunalny UM Częstochowy,
10. Joanna Zielińska - Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie.

Grupa IV - Bezpieczeństwo publiczne

Przewodnicząca:

1. Edyta Cupiał - Komenda Miejska Policji w Częstochowie,

Członkowie:

2. Olga Maszewska - Komenda Miejska Policji w Częstochowie,
3. Barbara Pamuła-Wesołek - Wydział Promocji Zatrudnienia i Spraw Społecznych UM Częstochowy,
4. Jolanta Skuza - Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie,
5. Artur Wojciechowski - Straż Miejska w Częstochowie.

Grupa V - Współpraca z NGO

Przewodnicząca:

1. Piotr Urbaniak - Biuro Inicjatyw Lokalnych i Konsultacji Społecznych,

Członkowie:

2. Elżbieta Ferenc - Fundacja Chrześcijańska „ADULLAM”,
3. Paulina Jesionowska - Stowarzyszenie Wzajemnej Pomocy „AGAPE” w Częstochowie,
4. Anna Kwiatkowska - Fundacja Integracji Społecznej „FENIKS”,
5. Iwona Miedzińska - Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie,
6. Ireneusz Pyzik - Straż Miejska w Częstochowie,
7. Janusz Sośniak - Wydział Kultury, Promocji i Sportu.

Autorzy opracowujący dokument, dziękują wszystkim osobom, które włączyły się w jego przygotowanie.

Przewodniczący
Rady Miasta Częstochowy
(-) Zdzisław Wolski

Za zgodność z oryginałem
(-) Tomasz Nowak
Naczelnik Biura Rady Miasta